

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

De S. Magdalveo Episcopo Confessore Prope Virodunum In Lotharingia.
Commentarius Prævius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

DE S. MAGDALVEO EPISCOPO CONFESSORE PROPE VIRODUNUM IN LOTHARINGIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Varia nominis efformatio, memoria in Fastis sacris et apud scriptores, e quorum uno Acta edenda.

PROBABILIUS
ANNO DCCCLXII.
Sanctus, cu-
jus nomen va-
rie effertur,

Haud procul a Viroduno seu Vero-
duno, aut etiam Viriduno, cele-
berrima Galliae Belgicae civitate,
cujus brevis apud nos tom. II
Junii, pag. 974 datur notitia, ad
dextram Mosae ripam Septentrio-
nem versus situs est vicus, Latine
Nova-Villa, Gallice Neuf-ville nuncupatus, non
tam frugum ubertate, quam felici S. Magdalvei obitu
memorabilis. Hic sanctus Verodunensium Antistes,
qui Gallice Mauve aut etiam Mauvis appellatur,
varias apud varios scriptores sortitur Latinas no-
minis sui efformationes. Ab aliis enim Madelvæus,
Madelveus aut Madalveus seu Madalfeus; ab aliis
autem Magdalveus seu Magdelveus au etiam Mag-
delvæus effertur. Sunt quoque, a quibus (verosi-
millime tamen corrupte) Maduleus, Madulutus,
Madalneus, Magdalucus, Madaleveus, Maldaveus,
aut etiam tandem Madulphus vocitur. At vero,
seiscitabitur non nemo, quænam e diversis hisce
Sancti nomenclationibus amplectenda est? Labbeus
tom. VI Conciliorum, col. 1709 Fragmentum con-
ventus Attiniacensis, sub Pipino Breui, Francorum
rege, celebrati, simulque episcopus septem supra
viginti, abbatesque septemdecim, ei subscriptos, ad-
ducit in medium; comparat autem illos inter Sanctus
noster, vocaturque Madalfeus. Quapropter, cum
monumentum, in quo Sanctus occurrat, conventu
illo Attiniacensi antiquius haud reperitur, est
sane, cur appellandus videatur Madalfeus. Attamen,
cum ejus nomen ibidem ex sola sorte amanuensium
oscitantia ita scribatur, nunquam communiter ab
eruditissimis exaretur Madelveus aut Magdalveus, præ-
stare videtur, ut altero e binis hisce modis effertur;
et posteriorem quidem ego hic deligo. Quamquam
enim in antiquo, quod anno 1625 est impressum,
Viridunensi Breviario sit Madelvæus, atque insuper
ab Hugone Flaviniacensi, sæculi undecimi scriptore,
plerumque signetur Madelveus, in antiquiori tamen,
quod apud nos casat, quodque anno 1554 excusum
notatur, Viridunensi Missali est Magdalveus. Adhæc
apud Acherium tom. XII Spicilegii, pag. 258, unius
dumtaxat litteræ discrimine Magdelveus scribitur

variis Fastis
sacris inscri-
bitur, binis-
que prolizio-
ribus,

2 Hisce de multiplici Sancti nomenclatione, ne
ad hanc in decursu studiosus lector hæreat, jam
præmissis, ad rem ipsam progredior; quod ut præstem
a monumentis scriptoribusque præcipuis, Magdal-
veum commemorantibus, duco initium. Sanctus
tam heri quam hodie variis Fastis sacris inscribitur.
Fasti, quibus heri seu ad diem præcedentem inseritur,
enumerati jam sunt in ejusdem diei Prætermissis,
a quo etiam die ad hodiernum, et merito quidem,
utpote quo obiit atque apud Viridunenses colitur,
fuit remissus; Fasti vero, in quibus hodie celebratur,
duo inprimis sunt Usuardi aucti, alter Greveni,
alter Molani, seu potius eorum, qui posteriores
anni 1375 et anni 1385 Molani editiones curarunt.
Accedunt Florarium nostrum Ms., Catalogus Gene-
ralis Sanctorum Ferrarii, Martyrologium Univer-
sale Castellani, Fasti Sanctorum Rosweydi et Mar-
tyrologium Parisiense. Atque hæc quidem omnia
Hagiologia Sanctum hodie absque addito elogio
dumtaxat annuntiant; bina autem etiam sunt, quæ
annuntiationi, qua Magdalveum hodie memorant,
elogium subjungunt; alterum, quod Martyrologium
Gallicanum vocatur, ab Andrea Saussayo; alterum,
quod Sanctorum Canonicorum Natales inscribitur,
a Constantino Ghinio contextum; qui posterior ha-

giologus cur etiam S. Magdalveo inter sanctos cano-
nicos locum concedat, infra aperiam. Describo nunc
tam elogium, quo is, quam elogium, quo Saussayus
Sanctum exornat.

3 Postremum sic habet: Veroduni in Lotharingia
sancti Magdaluci, illius civitatis episcopi et con-
fessoris. Hic eadem in urbe natus, ab ineunte
ætate eruditus literarum studiis, maxime vero
divinarum Scripturarum scientia, Christo carnis
sue integritatem consecravat. Obque castissimos
mores in clerum cooptatus, obeunte diem Agronio
Viridunensi præsule, Pipino rege omnium votis
annuente, ejus in locum sullectus est. Sedem,
quam desolatam invenit bellorum turbinibus, san-
ctorum operum admirandorumque splendore, pri-
stino decore reparavit. Hinc devotione fervens,
Christi cunabula ac funera, profectus Hieroso-
lymam, visitavit: ubi susceptus ab Eusebio pa-
triarcha ob spectatam sanctimoniam religiosis
muneribus oneratur. Quæ reversus ad propriam
civitatem in sacrario summi templi Deiparæ ubi
decenter collocasset, tandem virtutes virtutibus
accumulans, Vir Deo dignus, in beatæ mortis re-
quie obdormivit. Mox ac spiritum efflavit Sanctus
Præsul, duæ columbæ nive candidiores ab æthere,
cunctis videntibus, lapsæ super crucem, quæ ante
corpus ejus posita erat, sederunt; et per omnes
exequiarum moras, usque quo traditum est sèpul-
tura, manserunt, sicque intuentibus, qui astabant,
iterum poli secreta petierunt. Cum autem sepul-
chrum ejus quotidianis virtutum prodigiis corus-
caret, et crebris populorum frequentaretur ex-
cubiis, quadragesimo post obitum suum anno
sacrum ejus corpus a Petro antistite exhumatum,
velut soporatum et vivens, candoreque liliorum ac
roseo rubore respersum, miroque fragrans odore
inventum est: quibus indicis meritorum ejus ma-
gnitudo decusque gloriæ, qua Beatus fruitur apud
Deum, apparuit.

4 Primum vero his verbis concipitur: Viroduni
S. Magdalvei episcopi XXIII. Hic litteris eruditus,
virginitatem suam Deo vovit; factus episcopus,
sedem suam, bellorum turbine desolatam, inveni-
ens, Deo adjuvante, doctrina et opere refor-
mavit: sepulchrum Domini devote visitavit, et
dum esset in mari, exortam tempestatem oratione
sedavit. Reversus ad propria, virtutes virtutibus
accumulans, in senectute bona ad Christum trans-
ivit, et statim duæ columbæ, videntibus cunctis, e
cælo elapsæ, super crucem, quæ ante corpus ejus
erat, quiescentes, usque ad funus expletum persti-
terunt; inde, admirantibus cunctis, cælum repe-
tierunt. Cum autem ad sepulchrum ejus magis ac
magis miracula coruscarent, post quadragesimum
annum illud reserantes, ut corpus elevarent, inveni-
erunt illud omnino incorruptum, veluti sopor-
atum, et vivens, candore liliorum et roseo colore
respersum, odorem suavissimum spirans. Sedit
annos pene 27. Obiit autem ann. Dom. DCCCLXII.
Duo hæc Sancti Elogia omni ex parte probanda non
videntur, uti ex infra dicendis quilibet intelliget.
Verum, utut id ita sit, Saussayus et Ghinius, horum
conditores, atque hagiologi supra laudati Magdal-
veum, Verodunensem episcopum, veluti Sanctum,
Fastis sacris a se concinnatis merito inseruere.
Etenim pro Viri hujus sanctitate tam valida, uti ex
dicendis quisque haud difficulter colligit, argumenta
militant, tamque antiquus illius apud Verodunenses
cultus ecclesiasticus certus est atque indubitatus, ut
vix dubitem, quin, si vel hunc solum habuissent
comptum,

que huc ex
Saussayo

E

et Ghinio
transcribun-
tur, elogiis
ornatur.

F

AUCTOR
C. B.

comptum, qui Romanum hodiernum reformatum, fuissent in hoc S. Magdalveo, utut Martyrologiis Classicis non inscripto, hodiernos inter Sanctos locum concessuri. A Fastis sacris, quibus Sanctum jam docui insertum, ad scriptores, qui ejus Acta sive compendio sive prolixiore narratione sunt complexi, aut Magdalvei etiam dumtaxat meminere, sermonem jam converto.

Bertharius in
breui, quam
consequitur,
episcoporum
Virodunen-
sium

§ Duo hic praesertim commemorandi veniunt, quorum tamen neuter Sancto nostro fuit aequalis aut etiam suppar. Alter est Hugo, Flaviniacensis abbas, alter vero Bertharius, seu, ut ab aliis scribitur, Bercharius, ecclesiae Virdunensis presbyter. Hic, qui Hugone Flaviniacensi multo est antiquior, centum nondum annis a felici S. Magdalvei obitu elapsis, saeculoque nono, ut ipsemet in sua Chronographia indicat, ultra mediam sui partem jam prope, est natus. A teneris unguiculis fuit in Ecclesiae Virdunensis schola educatus, ibique, uti ipsemet docet, sub Berthardo episcopo, statutisque ab hoc moderatoribus humanas divinasque litteras didicit. Cum saeculi decimi initio primaria seu cathedralis Virdunensis ecclesia, infelici incendio, quo chartas suas fere omnes, aliaque monumenta amiserat, fuisset consumpta, animum ad scribendum appulit, sibi, ut aliquot saltem ecclesiae Virdunensis historiae Fragmenta, uti ipsemet initio indicat, posterorum memoriae servaret, laborandum duxit. Hunc in finem eo ipso tempore, uti apud nos tom. II Februarii in S. Paulo Virdunensi episcopo, num. 1 et 2, apud Acherium tom. II Spicilegii recentioris editionis pag. 255, ac tandem apud Historiae Litterariae Franciae scriptores tom. VI, pag. 434 probatum invenies, compendio in litteras misit, quidquid de episcoporum Virdunensium serie rebusque praecipuis per hos gestis vel in antiquis scriptoribus monumentisque legerat, vel facta sibi a fidelibus traditione acceperat. Verane ubique ex hisce fontibus hauserit, pro certo quis asserat? Falsa forte etiam subinde hausisse, non immerito forte quis suspicetur vel ex eo, quod cum Gregorio Turonensi in iis, quae hic sanctus historicus de Desiderato, nono Virdunensium episcopo, lib. vi, cap. 34 memoriae prodit, exacte non congruat. A sinceritate nihilominus, iudicio rerumque, quas scripsit, delectu commendari certo meretur. Opere illo, quod Acherius tom. XII Spicilegii anno 1673 primo typis in lucem protulit, quodque Dadoni, Virodunensi episcopo auctor inscripsit, omnes omnino, qui Virodunensem ecclesiam, a prima hujus origine ad usque saeculi decimi initium, moderati sunt, episcopos complectitur.

Historiae Vitae
Sancti com-
pendium,

6 Alios ex his nominetis dumtaxat, alios, adjecto etiam brevi vitae eorum compendio, recenset. Posteriores inter locum tenet S. Magdalveus; in cuius enarrandis Actis, utut, spectata compendiosa, quam sequitur, scribendi methodo, paulo sit prolixiore, re tamen vera brevissime illa pertractat. Utcumque nihilominus brevis sit, brevitatem ejus ferrem facilius, si modo res, quas narrat, pluribus notis Chronicis communiret, in iis, quas suppeditat, ubique sibi sat certo constaret, sicque easdem in praesenti instituto absque omni scrupulo sequi liceret. Verum hoc fieri non posse, patet ex iis, quae, cum in annum Sancti nostri mortualem inquiram, adducam in medium. Porro, etsi ex dictis Bertharius ubique veritati forte non consonet, cum tamen uno dumtaxat circiter saeculo post Sancti nostri obitum floruerit, eoque scriptorem, qui de Magdalveo tractet, nec meliorem, nec antiquiorem habeamus, iis omnino standum puto, quae in suo, quod de Sancto nostro exhibet, compendio tradit. Hoc in ipso hujus Commentarii limine, quod in decursu saepius citandum atque cum Vita edenda comparandum sit, jam nunc huc transcribo. Sic habet: Post hunc (Pepponem seu Popponem, Virodunensem episcopum) exstitit Volscius episcopus, et Agroinus episcopus, et post istum fuit multis diebus episcopatus vacuus. Deinde exstitit dominus Magdelveus episcopus, qui fuit de familia hujus (Virodunensis scilicet) ecclesiae, et exstitit Vir sanctus et justus, cuius industria et

studio fertur per precariam obtinuisse eum Vuasnaum et Vuarnunci curtem, et Ramisbatium, et alia plurima, sicut egomet in Cartis ejus manibus roboratis legi.

7 Cujus etiam tempore domus istius (cathedralis Virodunensis) ecclesiae, peccatis exigentibus, fuit successa, et ob hoc per Galliam, et Italiam et sic per Graeciam et Joppen cum magna viarum angustia Hierosolymam pervenit, et a patriarcha ipsius loci multorum Sanctorum reliquias obtinuit, et eas cum calice crystallino, opere mirifico sculpto, Virdunum apportavit, et in principali ecclesia nostra venerabiliter eas collocavit. Reliquias vero, quae fuerunt in antiquiori ecclesia in dextera parte altaris sanctae Mariae, in crypta subterranea repositae. Fuit enim tempore Pipini regis usque ad tempus Caroli Magni et obit in proxima villa, quae dicitur Nova-villa. Cum vero inde portaretur ad Sanctum Petrum sive ad S. Vitonum, fertur, quod super crucem, videntibus cunctis, duae columbae candidae sicut nix venerint, et in eadem usque dum corpus ejus sepulturae traditum fuisset, sederunt. Multa siquidem bona in ista ecclesia, id est, diocesi Virodunensi, constituit. Nam et ecclesias in ista civitate valde bene construxit, et clerum et populum istius ecclesiae venerabiliter ordinavit, et evidens pater et episcopus istius ecclesiae exstitit. Res etiam, quae sunt in Equitania, antiquitus isti ecclesiae subiectae, id est, abbatia Sancti Amantii in Rodenia sita, et Marderniacum et Puliniacum frequenter visitabat, et gesta praedictorum episcoporum nostrorum (aliquot nimirum Virodunenses episcopos, sanctitate claros, supra recensui) secum ferebat, ut per illorum merita illas res longius sitas liberius possidere quivisset; et pro hac occasione dicunt, quod miracula sancti Aggerici in Massilia descripta habentur, et Vita sancti Vitoni et sancti Pauli per contigua loca ultra Ligerim reperi feruntur, cujus corpus, dictu mirabile! post quadraginta annos integrum repertum est, et ubi nunc jacet, venerabiliter reconditum est.

8 Hactenus Vitae compendium, a Berthario de Sancto nostro suppeditatum. In hoc porro tum hic, tum in Annotatis Vitae edendae subdendis plura observanda erunt. Venio nunc ad Hugonem, abbatem Flaviniacensem. Hic scriptor ducentis circiter annis post Bertharium, de quo jam actum, mundo natus est, parique fere temporis spatio post eundem excessit e civis; sub initium autem saeculi xii, uti Historiae Litterariae Franciae scriptores tom. X in Hugone Flaviniacensi recte docent, ad insignie Chronicon, quod Labbeus tom. I Bibliothecae Novae Mss. publici juris fecit, contextendum manum admovit. Opus hoc, quod ab aliis Flaviniacense, ab aliis melius Virdunense Chronicon vocatur, partitus est Hugo duas in partes, quarum altera a nativitate Domini nostri ad finem usque saeculi decimi, altera ab anno 1002 ad annum usque 1102 rerum historicarum seriem evoluit. Posterior praesertim auctori suo Historici nomen idcirco promeruit, quod, quamquam omni prorsus errore vacua non sit, res tamen nec paucas, nec parum memoratu dignas, quae alioquin nos laterent, in Gallia Belgica saeculo undecimo gestas, edoceat. Prior longe minoris est momenti, tum quod ea, quae prodit, ab aliis, usque primaevis, scriptoribus fustius accuratiusque descripta, plerumque inveniantur, tum quod errores quamplurimi in eam irrepserint. Non paucos ex his notat Bouquetus in succinctis observationibus, quas subiecit quinque diversis Fragmentis, quae ex priori Hugonis Flaviniacensis Chronici parte in Scriptorum Franciae tom. III, V, VI, VII et VIII intulit. Porro quavis Hugo in hac Chronici sui parte, cui plura praeterea, quae in antiquis Chronologis legerat, absque ullo delectu, iudicio, saepiusque etiam absque ordine inseruit, generalem temporum, quae a Verbi Incarnati anno primo ad annum usque millesimum excurrere, historiam contexere, propositum sibi habuerit, seriem tamen episcoporum, qui interea Virdunensem ecclesiam moderati sunt, ex instituto etiam prosequitur. Quod dum praestat,

quod hic datur,

E

suppeditat;
Hugo autem
Flaviniacen-
sis Virdunen-
sis, quod con-
cinnavit,

F

A præstat, non illorum tantum nomen, verum etiam, quæ litteris consignata reperit, gesta præcipua recenset; quamquam autem ad id brevi dumtaxat oratione plerumque utatur, multo tamen proliziori S. Magdalvei Acta exponit.

Chronico proliziora Acta, hic edenda, inseruit,

B 9 Utinam modo qua prolizitate, eadem etiam accurratione id faceret! Sed quis hic, auditis, quæ de prima Viridunensis Chronici parte, cui gesta illa inserta exstant, in medium jam protuli, ab Hugone accurrationem exspectet? Et vero, uti in Fragmentis, a Bouqueto mox laudato in Franciæ Scriptorum collectionem illatis, ita etiam hic errores, præsertim chronologicos, non paucos committit. Attamen, ut ut id ita sit, plenioris equidem rerum, ad S. Magdalveum spectantium, notitiam suppediat, hancque ipsemet e monumentis scriptoribusque antiquioribus, ut nec ubique accuratis, nec sufficientes notas chronicas exhibentibus, omni dubio procul deprompsit. Unus ex his fuit Bertharius, ecclesiæ Viridunensis presbyter: hunc quippe scriptorem, ejusque de Viridunensium Pontificum Actis lucubrationem, jam supra expensam, cum laude commemorat. Verum, ut ut id faciat, annum tamen, quo S. Magdalvei felix ad Superos transitus contigerit, characteribus chronicis, a Berthario suppediatis, minime consonum assignat. Diversane forsitan a Bertharii Opusculo monumenta etiam hujusmodi, quibus potius standum duxerit, sibi prælucentia Hugo habuerit? Cum hic historicus in iis, quæ a Berthario commemorata inveniunt, plerumque ab hoc auctore non recedat, est sane, cur id forte suspicetur non nemo. Verum, ut res hæc se habeat, Berthariæ hic, an Hugonis præstet calculus, infra uberius discutiam. Nunc, quæ de Sancti nostri Actis, ab Hugone descriptis, edocenda hic restant, expedit. Hæc, ut ut accurate haud scripta, edenda hic idcirco sunt, quod de Sancto plura, quam Vitæ compendium, a Berthario suppediatum, edoceant, reliquisque, si hoc unum exceperis, monumentis, Sancti gesta evolventibus, antiquitatis palmam præcipiant. Accedit, quod fides, a Majoribus tom. II Junii, pag. 982 data, liberanda sit. Itaque Acta illa, quacunque etiam sint, in capita ac numeros pro more nostro divisa, Commentario huic e primo Labbei Bibliothecæ Noxæ Mss. tomo supra laudato subjungam, additis etiam Annotationibus, quibus illa non tantum elucidentur, verum etiam errores, quibus laborant, indicentur, ubi id in Commentario sufficienter præstitum non fuerit.

eique, qui de Sancto etiam tractant, scriptores alii accedunt.

C 10 Porro S. Magdalvei Acta seu Vitam fusiori etiam stylo describit Gallia Belgicæ Antiquitatum lib. II Wasseburgius, ecclesiæ Viridunensis medio sæc. sexto decimo archidiaconus, qui ad hoc tum antiquis, uti loco non uno indicat, ecclesiæ suæ chartis ac monumentis, tum etiam Bertharii de Viridunensibus episcopis lucubratione, utpote quam frequenter citet, præsertim est usus. Hæc Wasseburgii lucubratio plurimis pariter scatet erroribus, sæpiusque cum Actis, ab Hugone Flaviniacensi in litteras missis, atque a nobis jam supra memoratis, apertissime pugnat, ac præcipue quidem in annis, quibuscum res, a Magdalveo gestas conjungit. Viridunense scilicet Hugonis Flaviniacensis Chronicon præ oculis non habuit. Id enim nec citat usquam, nec forte, si lucubrationem hujusmodi vidisset, tam frequenter ab ea fuisset dissensus. Ita apparet, quod ex dicendis ecclesiæ Viridunensis monumenta, quibus usus est, verosimiliter sequioris fuerint auctoritatis, quam Viridunense Hugonis Chronicon. Verum sive hoc præluxerit, sive non præluxerit Wasseburgio, Vita equidem Sancti nostri, ab eo contexta, subinde etiam in hoc Commentario adducetur in medium, sive ut cubantes in ea castigentur errores, sive ut iis, quæ adducam in medium, utcumque confirmandis subseruiat. Addo nunc scriptores aliquot alios, pariter recentiores, qui de S. Magdalveo etiam tractant, aut ejusdem saltem meminere. Surtius Sancti nostri Vitam, prout eam in peretustis, uti vocat, codice Ms. inveniit, e prolizis, ut apparet, Actis, ab Hugone Flaviniacensi scriptis, contractam, quarto suo

Sanctorum Trimestri inseruit, eandemque deinde Franciscus Haræus et Zacharias Lippelous e Surtio in Sanctorum, quas collegerunt, Vitas intulere. Hisce accedunt Demochares, Claudius Robertus, Sammarthani, Joannes Chenu; qui in suis episcoporum Viridunensium Catalogis S. Magdalveum recensent, ac tandem, qui his omnibus longe est recentior, etiam Calmetus. Hic in sua Lotharingæ Historia e scriptoribus antiquioribus supra laudatis de Sancto nostro sat prolize tractat, eritque proinde in decursu a nobis non semel laudandus. Ad res, quæ S. Magdalveum propius spectant, nunc progredior.

AUCTORE C. B.

§ II. Sancti patria, parentes, tempus nobile, studia in juventute, clericatus susceptus, virtutes.

Hugo Flaviniacensis in Chronico Viridunensi, Sanctus in civitate Viridunensi paulo antequam S. Magdalvei Acta recensere incipiat, apud Labbeum tom. supra citato pag. 105 ita memorat: Anno ab Incarnat. Dom. dcccxi natus est in Viridunensi urbe dominus Madeveus ex familia ecclesiæ; deinde vero pag. 104, Acta illa seu Sancti Vitam litteris consignaturus, lucubrationem suam hunc in modum orditur: Anno igitur ab Incarnatione humani Verbi dcccxi suscipit præsulatum Viridunensis ecclesiæ dominus Madelveus. Hic in eadem urbe Christianis et inclitis parentibus est editus. Civitatem ergo Viridunensem Sancto obtigisse natalem, diserte constanterque docet Hugo Flaviniacensis, idque etiam Wasseburgius lib. II Gallia Belgicæ Antiquitatum, pag. 150 ex antiquis, ut ait, ecclesiæ Viridunensis Chartis monumentisque (hæc tamen ex dicendis parvæ sunt fidei) non minus diserte affirmat; nullum autem usquam, qui contrarium contendat, scriptorem invenire quivi, ac proin non est, cur hic scriptori huic et Hugoni denegem assensum. His quidem hac in re non suffragatur Bertharius; verum quid tum? Etiam non adversatur, cum solum S. Magdalvei natale alto silentio involcat. Saltem itaque verosimile apparet, Sancto ipsam Viridunensem urbem, cui deinde episcopus præfuit, obtigisse natalem. Velim, verosimilitudine non minori definiri modo queat, quos qualesve Sanctus nactus fuerit parentes.

Sanctus in civitate Viridunensi verosimiliter natus est;

12 Bertharius (adi num. 6) hæc dumtaxat, quæ huc facere possint, initio suppediat: Deinde existit dominus Magdalveus episcopus, qui fuit de familia hujus (Viridunensis nimirum) ecclesiæ; hæc autem verba, uti ex infra dicendis patet, sensum non unum patiuntur. Sanctum e Viridunensis ecclesiæ familia natum, significari iis a Berthario, Hugo, ut apparet, sibi persuasum habuit, hincque videtur factum, ut S. Magdalveum reipsa ex ecclesiæ Viridunensis familia natum, verbis num. præced. recitatis scripserit. Verum Sanctus alio etiam modo, quam natiuitate de seu e familia Viridunensis ecclesiæ potest fuisse. Id sic probo: Quondam ii juris seu e familia cuiuspiam ecclesiæ esse dicebantur, tam qui ex propria voluntate, quam qui ex obligatione generi, a quo oriundi erant, annexa, servitio istius ecclesiæ erant obnoxii, aut saltem ad censum annuum eidem solvendum tenebantur. Ita apte colligitur ex iis, quæ in Glossario suo ad vocabula familia et censuales docet Cangius. Manifestum illud cuique coadet, qui utrumque hunc locum, uti etiam tom. IV Annalium Benedictinorum pag. 286, quo etiam lectorem remittit Cangius, voluerit consulere. Itaque jam admittatur tantisper, S. Magdalveum, ut ut e liberis parentibus natum, sese sponte sua ecclesiæ Viridunensis censualem constituisse, seu sese ad solvendum ei censum annuum obligasse, fuerit utique, hoc dato, Sanctus ex ecclesiæ Viridunensis familia, nec ad hoc ejus natales quidquam contulerint. En nunc alium adhuc modum, a natalibus pariter non petitum, quo Sanctus etiam ex ecclesiæ Viridunensis familia esse potuerit.

etsi autem e Viridunensis ecclesiæ familia, e qua fuisse dicitur,

15 S. Magdalvei ætate, cum nondum in Gallis regnaret Pipinus, iis, qui dicebantur canonici, fecerat

AUCTORE
C. B.
alio modo,
quam nati-
vitate esse po-
tuerit,

rat hoc nomen non professio, uti postea accidit, servandorum instar Regulæ canonum, verum matricula seu canon ecclesiæ, cui, veluti beneficiarii, quibus canon, id est, dimensum seu justa reddituum stipendiorumque ecclesiæ portio dispensaretur, erant inscripti. Ita Thomassinus de Veteri et nova Ecclesiæ disciplina part. 1, lib. III, cap. 8 et sequentis initio ex variis conciliorum synodorumque statutis recte docet. Porro illi canonici seu clerici, qui canonici seu matriculæ cuiuspiam ecclesiæ erant inscripti, servitio seu ministerio ecclesiæ, cuius canon nomen habebant insertum, erant obnoxii. Id cuique, qui Thomassinum locis proxime cit. evoluerit, palam evadet. Jam vero, cum ex supra dictis olim ii, qui servitio cuiuspiam ecclesiæ erant obstricti, ex ecclesiæ illius dicerentur familia, statuatur tantisper S. Magdalveus ecclesiæ Virdunensis sensu mox exposito fuisse canonicus, fuerit sane, hoc dato, ex Virdunensis ecclesiæ familia, utut ex parentibus, qui ex ejusdem ecclesiæ familia non fuerint credatur progenitus. Hinc Acherius ad hæc Bertharii supra adhuc recitata verba, fuit (S. Magdalveus scilicet) de familia hujus ecclesiæ, ita in margine annotat: Id est, canonicus. Voluit scilicet hic scriptor, ecclesiæ Virdunensis canonicis per verba, in quæ id notat, accenseri a Berthario S. Magdalveum. Et sane Sanctum reipsa etiam ecclesiæ cathedralis Virdunensis sensu jam dato fuisse canonicum, vero mihi minime apparet abstinere. Præterquam enim, quod nihil omnino suadeat contrarium, ad illud credendum propensius, etiam impellor ex eo, quod Sanctus Virdunensi S. Viloni abbati fuerit ex dicendis abbas præfectus, solerentque, ut Thomassinus cap. 8 proxime cit. etiam docet, ante Pipini et Caroli Magni ævum ecclesiarum cathedralium canonici abbatibus non numquam donari.

re tamen ipsa
parentes ec-
clesiæ Virdu-
nensis servitio
addictos,

14 Verum, utut id sit, habemus equidem ex jam dictis, S. Magdalveum alio etiam modo, quam natiuitate ex ecclesiæ Virdunensis familia esse potuisse, ac proin ex Bertharii verbis, quibus de seu ex ecclesiæ Virdunensis familia asseritur, Hugoni Flaviniacensi non fuisse, cur natales ejus Virdunensis ecclesiæ familiæ parentibus, qui ecclesiæ hujus servitio fuerint obnoxii, certo adscriberet. Ast id forte non solis Bertharii verbis, sed aliis insuper rationibus impulsus fecerit is auctor. Lubet hinc nunc dispicere, an Sanctus fortassis re etiam vera e parentibus, ecclesiæ Virdunensis servitio obstrictis, natus non fuerit. Ha sane verbis num. 11 recitatis disertissime affirmat Hugo Flaviniacensis. Verum enim vero, inquiet non nemo, ea in assertione non sat sibi constare videtur is auctor. Etenim verbis, num. 11 pariter recitatis, Sanctum e parentibus inelytis ac proin, ut apparet, nobilibus natum prodit; stare autem posse non videtur, ut fuerint simul S. Magdalvei parentes genere nobiles, et simul ecclesiæ Virdunensis servitio obstricti; quod, ut apparet, famulis dumtaxat, ignobilisque conditionis hominibus convenit. Ita argumentari queunt, qui Sanctum quidem e nobili stirpe, non tamen e familia Virdunensis ecclesiæ natum, contra Hugonem Flaviniacensem coluerint contendere. Verum his ita potest reponi. Familiæ, quas vel Virdunensis ecclesia vel quæcumque aliæ in Neustrasia Austrasiæque olim habuere, in triplicem classem verosimillime erant distinctæ, in ministerialem scilicet, servilem et censualem. Censualis solis censibus solcendis, servilis servitiis insuper corpore etiam præstandis erat obstricta; quod vero ad ministerialem pertinet, videtur iis, qui ex hac classe erant, quique, ut apparet, ab ecclesiis stipendia merebant, id unice fere oneris incubuisse, ut ecclesiæ, cuius ministeriales erant, præposito id præcipiente, arma capesserent. Adi Cangium in Glossario ad vocabula Familia, Censualis, Servilis et Ministerialis, ibique, quæ jam de tribus diversis classibus, in quas ecclesiarum familiæ erant divise, proluxius exposita invenies.

generoque
etiam nobiles,

15 Porro, cum ii, qui e priori familiarum ecclesiasticarum classe erant, censibus dumtaxat pendendis; ii vero, qui e posteriori classe erant, soli militari

servitio præstando videantur fuisse obstricti, quid ni, quæso, ex alterutra familiæ ecclesiæ Virdunensis classe, simulque nihilominus genere nobiles esse potuerint S. Magdalvei parentes? Nonne hi eo modo, quo Gysa, nobilis matrona, monasterii S. Michaelis ad Mosam censualem se constituisse, tom. IV Annalium Benedictinorum pag. 286 refertur, censuales pariter se constituere, id est, ad censum ecclesiæ Virdunensi quotannis solvendum sese obligare potuerunt, sicque ex ecclesiæ Virdunensis fieri familia? Non est itaque, cur Hugo Flaviniacensis non sat sibi constare videatur ex eo, quod S. Magdalveum ex inelytis seu nobilibus parentibus, simulque ex ecclesiæ Virdunensis familia, id est, e parentibus, ecclesiæ istius ministerio obstrictis, natum fuisse, memoriæ prodit. Verum an propterea Hugoni, Sanctum ex ecclesiæ Virdunensis familia natum asserenti, absque omni prorsus dubio assentiendum est? Cum Hugo, uti jam supra docui, sæpe sæpius in iis, quæ in Virdunensis Chronico commemorat, a veritatis tramite deflectat, indubitatam fidem assertioni, quæ Sanctum ex ecclesiæ Virdunensis (familia natum, nullo antiquitatis testimonio certo subnixum, scribit, adhibere vix ausim; attamen cum huic scriptori nemo equidem hic adversetur, volueritque forte Bertharius verbis num. 12 recitatis etiam significare, Sanctum esse ex ecclesiæ Virdunensis familia natum, ex hac eum esse etiam reipsa natum, sat probabile apparet. Porro idem etiam de generis nobilitate, quam Hugo S. Magdalveo ejusque parentibus attribuit, esto judicium. Quamquam enim hanc ne obscure quidem verbo ullo indicet Bertharius, nihil tamen etiam, ex quo Sanctum genere non fuisse nobilem, colligas, uspiam suppeditat, nec omnia, quæ ad Sanctum pertinent, litteris mandavit, uti jam supra sufficienter innui.

16 Wasseburgius Sanctum non modo a parentibus genere nobilibus genitum; verum etiam ex prænobili Pipinorum stirpe prognatum, loco non uno indicat, idque se ex antiquis ecclesiæ Virdunensis Tabulariis Chartulariisque didicisse, affirmat. Verba, quibus id præsertim facit, lib. II Antiquitatum Galliæ Belgicæ, pag. 150 invenies. Latine a me reddita sic habent: Porro ut ad episcopum nostrum Magdalveum revertamur, ejusque tam natales, quam educationem noscamus, ex antiquis ecclesiæ nostræ Tabulariis Chartulariisque comperimus, fuisse illum in civitate nostra Virdunensi ex antiqua nobili stirpe Pipinorumque stemmate prognatum. Ita ille: verum, cum Wasseburgius non edicat, quantæ quidem, quæ laudat, ecclesiæ Virdunensis Tabularia Chartulariaque antiquitatis fuerint, multum ego dubito, an hæc ea fuerint antiquitatis prærogativa, ut illustrem Sancti, quam docuerunt Wasseburgium, e Pipinorum stemmate originem facere utcumque queant indubitatum. Et vero ea antiquitatis prærogativa verosimiliter non fuisse, ex dicendis patet. Sanctum interim tam alta tamque illustri stirpe satum esse, dubium mihi etiam fit vel ex eo, quod nullam plane rei hujus, utut memoratu dignissimæ, mentionem faciat Hugo Flaviniacensis, qui tamen ex dictis Sanctum nostrum ex inelytis parentibus natum, memoriæ prodit, quique, si tam illustri origine S. Magdalveus fuisset, illam utique alicunde cogniturus; cognitam autem silentio non suppressurus fuisse videtur in Actis, in quibus, quæcumque in Sancti nostri laudem comperire fas fuit, sermone proluxo exponit. Itaque quameis quidem Sanctum nostrum ex inelytis seu nobilibus parentibus natum, utcumque credam, non parum tamen ambigendum puto, an etiam ex illustri Pipinorum stirpe ducat originem.

17 Sed hæc de nobili Sancti ortu dicta sufficiant. Nunc in tempus, quo natus sit, inquiri. Bertharius nihil iterum hic suppeditat, quo annum Magdalvei natalem utcumque definias. Illum anno septingentesimo undecimo natum, Hugo Flaviniacensis verbis num. 11 huc transcriptis discrete affirmat. Wasseburgius Bertharium hic sequitur, nullumque etiam annum Sancti nostri natalibus assignat. Verum cum

at non item
illustrem e
Pipinorum
stirpe origi-
nem, forsitan
habuerit.

F

Seculi porro
viii initio na-
tus videtur,
nec citius id.

ex

A ex dicendis eum anno septingentesimo trigesimo quinto ad cathedram Virdunensem promotum scribat, est utique, si modo vera memoret hic scriptor, omnino necesse, ut Sanctus citius, quam anno 711, cui ab Hugone Flaviniacensi ejus natiuitas innectitur, mundo natus fuerit; neque enim adstruendum apparet, fuisse Sanctum nostrum, uti S. Remigio, Remensi archiepiscopo, aliisque nonnullis Sanctis accidisse legitur, ad episcopalem dignitatem promotum ante annum ætatis trigesimum, quem ut minimum sæculo octavo in promovendis ad episcopales cathedras exigebant sacri canones. Fuit itaque S. Magdalveus, ex hoc Wasseburgii calculo certe non serius quam anno 703 natus. Verum, cui hic assentiendum est, Wasseburgione, an Hugoni Flaviniacensi? Cum Sanctus forte non fuerit ante annum 735, aut, quemadmodum ex dicendis probabilius apparet, non citius quam anno 742 Virdunensis episcopus creatus, non est sane, cur rejiciatur annus 711, pro anno S. Magdalvei natali ab Hugone Flaviniacensi assignatus. Adhæc cum omni etiam ex dicendis probabilitate non careat opinio, quæ Sanctus ad Virdunenses infusus anno 733 promotus statuitur, fuerit forte etiam Magdalveus non serius quam anno 703 natus. Quam ob rem, cum et annus 711 et annus 703 sint eadem e primis sæculi octavi annis, Sancti nativitatem, quo aliquid hic certi habeatur, sæculi octavi initio affigo, nec poni eam posse citius, contendo.

quæ Wasseburgius ex ecclesiæ Virdunensis Tabulariis,

18 Verum, inquit non nemo, refert etiam loco proxime cit. Wasseburgius, Sanctum a prima juventute Pipini Heristallii aulam esse secutum, illiusque hunc principem, cui maxime erat in amoribus, in quibuscumque negotiis consilia adhibuisse. Pipinus Heristallius, ut inter eruditos omnes convenit, anno 714 vita functus est. Quod si ergo Sanctus noster non citius quam sæculi octavi initio natus sit, credibile nequaquam est, consiliis ejus in quibuscumque negotiis usum esse Pipinum Heristallium, ac proin, si hoc recere, ut narrat Wasseburgius, fecerit hic princeps, necesse omnino est, ut annis aliquot, ac nepaucis quidem, S. Magdalveus ante sæculi octavi initium natus statuitur. Eo deducit Wasseburgius. Fateor, sic habet; imo vero etiam Sanctum nostrum, octogenario jam majorem, anno 762 obiisse, lib. supra cit., fol. 155 vers. scribit is auctor; quod sane pariter exigit, ut diu ante sæculi viii initium natus fuerit S. Magdalveus. Verum hic Wasseburgio assentiendum non est. Sanctum enim ad ætatem adeo proVectam venisse, absque ullo antiquitatis testimonio tradit. Adhæc nullus omnino scriptor sive antiquior sive etiam dumtaxat recentior sancti Magdalvei nativitatem ante sæculi octavi initium ponit. Ut autem hæc tam cito ponatur, fundamentum sufficiens non videtur, quod de Sancto, per Pipinum ad consilia adhibito, affirmat Wasseburgius. Hoc ipsum enim scriptoris hujus assertum omni prorsus antiquitatis testimonio destituitur. Laudat quidem Wasseburgius antiqua ecclesiæ Virdunensis, primariæ scilicet seu cathedralis, Tabularia Chartulariaque. Verum antiqua hæc ecclesiæ Virdunensis monumenta mihi admodum sunt suspecta. Etenim præterquam quod Bertharius apud Acherium tom. XII Spicigeli pag. 251 in brevi episcoporum Virdunensium Historia memoriæ prodat, omnia fere ecclesiæ Virdunensis monumenta ætate sua, id est, sæculi x initio, flammis fuisse absumpta, Laurentius Leodiensis, secundus Historiæ Pontificum Virdunensium, a Berthario inceptæ continuator, qui sæculo duodecimo floruit, apud eundem Acherium pag. 273 sic scribit: Laudanda est tamen Bertharii pia industria, qui de ipsis cineribus et ruinis incensæ urbis et ecclesiæ omnia prout potuit, prædecessorum saltem præsulum vel nuda nomina eruit, vel quædam gestorum nobis scintillavit. Nam ipsam tantillam de nostris præsulibus notitiam ab ipso accepimus.

sequioris tantum, ut apparet, ævi monumentis, refert,

19 Laurentii ergo ætate, id est, sæc. xii, nullam Virdunensium antistitem, Berthario scilicet antiquiorum, habebant notitiam, nisi ex brevi scriptoris hujus de Virdunensibus episcopis Historia haustam.

Antiqua adeo ecclesiæ Virdunensis Tabularia Chartulariaque, quæ laudat Wasseburgius, ætate Laurentii seu sæculo xii videntur recentiora. Sane sæculo xi antiquiora non esse, certum apparet. Id sic ostendo: idem Laurentius apud Acherium tom. cit., pag. 280 ita memorat: Secundo anno.... (Theodorici xi. Virdunensium antistitis, anno 1048 ad hanc cathedram evecti) ipse dux (Lotharingie Godefridus) et Balduinus comes Flandrorum cum manu valida hanc urbem (Virdunensem scilicet) irruerunt, et in odio cæsaris succenderunt, multimoda strage commissa. Volebat autem dux monasteria urbis illæsa ab igne servare, sed subito majorem ecclesiæ sanctæ Dei Genitricis victrix flamma comprehendit, et duce turmaque militari frustra obnitate, penitus absumpsit. Plurimus thesaurus, et litteralia monumenta rerum ecclesiæ ibi combusta sunt. Medio ergo sæculo xi litteralia majoris seu cathedralis, quæ sanctissimæ Dei Genitrici Mariæ sacra est, ecclesiæ Virdunensis monumenta flammis fuisse absumpta, ac proin, quæ laudat Wasseburgius, ecclesiæ Virdunensis monumenta, sæculo utique xi antiquiora non sunt. Adhæc, cum ex jam dictis litteraria ecclesiæ Virdunensis monumenta sæculi x initio, iterumque medio sæculo xi fuerint combusta, fuerint verosimiliter Tabularia (nisi forsitan quid etiam deterior statuendum sit) Chartulariaque, a Wasseburgio laudata, monumentorum combustorum loco suffecta, atque id quidem a scriptore, dictis sæc. x et xi fortassis etiam multo recentiori, rerumque historicarum parum perito. Illa itaque ecclesiæ Virdunensis monumenta, sive eorum antiquitas, sive etiam auctor spectetur, infirmæ admodum fidei auctoritatisque mihi videntur, ac proin ex his mihi minime probatum est a Wasseburgio, S. Magdalveum a Pipino Heristallio ad consilia fuisse adhibitum.

AUCTORE C. B.

20 Jam vero, cum id ita sit, hinc sane non evincitur, Sancti nativitatem ante sæculi octavi initium locandam. Magdalveum ergo anno circiter 701 natum credamus, atque ad alia, quæ ad illum pertinent, discutienda gradum nunc faciamus. Sanctum, teneræ admodum adhuc ætatis puerum, litteris imbuendum curarunt parentes. Docemur id ex edendis Sancti Actis, quæ ex dictis Hugo Flaviniacensis contexit, idcirco Sancti biographus subinde hic a me appellandus. Illa num. 5 sic habent: His diebus ablactatus almus puer Madelveus religiosus viris traditus est litteris imbuendus. Verba hæc in rigore accipienda hic non sunt; neque enim credibile est, Magdalveum, ut primum a lacte seu a matris uberibus fuit remotus, litteris imbuendum traditum fuisse. Videtur itaque his dumtaxat significatum velle biographus, factum id jam tum fuisse, cum teneræ admodum adhuc ætatis esset Magdalveus. Primum hoc est, quod in verba biographi, proxime recitata, erat notandum. Alterum etiam nunc accipe. Viris religiosus Sanctum traditum, affirmant. Hi indubie alii non fuere, quam Deo devoti monasterii S. Vitoni Virdunensis incolæ. Indicat id ipsemet Sancti nostri biographus, num. 54 ita memorans: Imminente vero resolutionis suæ tempore, cum cognovisset (S. Magdalveus nimirum) revelatione divina, se mundanis liberandum tumultibus, in ecclesia, in qua adoleverat quotidiano virtutum proVectu, cui primo pastor et rector institutus, de qua etiam ad pontificium promotus fuit, sepulture suæ locum delegit. Ecclesia, cui Sanctus primo pastor ac rector seu abbas fuit præfectus, et e qua deinde ad Pontificiam ecclesiæ Virdunensis cathedram fuit evectus, alia ex dicendis non est, quam ecclesia seu monasterium Virdunense S. Vitoni. Quam ob rem, cum in hac adolevisse verbis recitatis Sanctus dicatur, dubitandum non apparet, quin ejusdem ecclesiæ seu monasterii fuerint viri illi religiosi, quibus Magdalveus litteris imbuendus traditus fuit.

evenisse evincunt. Viris religiosus, ut litteris imbueretur, traditus,

21 At vero, sciscitabitur modo non nemo, cujus professionis fuere viri illi religiosi, monachine, an clerici? Clericos, in communi viventes ecclesiæque S. Vitoni servientes, fuisse apparet. Cur ita existimem, § seq. aperiam, cum de S. Magdalvei ad ecclesi-

magnum in his et in virtute facit progressum clericusque efficiatur.

AUCTORE
C. B.

sia illius seu monasterii praefecturam promotione tractabo. Pauca nunc de Sancti sub religiosorum illorum virorum disciplina tum in litteris, tum in virtute progressu adhuc hic addo. Magdalveus, ut primum litterarum elementa fuerat edoctus, mox in Grammaticam, deinde in Rhetoricam, Philosophiam, Arithmeticam, Musicam, Geometriam, Astronomiam ac tandem in sacrae Scripturae doctrinam impigerime incubuit, conatui respondente in omnibus hisce scientiis tum sacris, tum profanis non mediocri successu. Nec virtutem interim Sanctus neglexit. Contra hanc ita excoluit, ut et Deo et hominibus placuerit, despectisque mundi illecebris, clero sese adjunxerit. Docet haec omnia num. 5 et binis seqq. Hugo Flaviniacensis; qui deinde etiam agens de Sancto, jam facto clerico, virtutes non paucas, quas hic tunc praecipue exercuerit, recenset, nec ei sane quantum ad primum Magdalvei in virtutes animum, magnumque in his et in litteris progressum dissentendum reor. Quod vero ad scientiarum modo enumeratarum, quibus Sanctum dedisse operam, tradit, multitudinem pertinet, fidem penes ipsum stare volo, et ad res, § seq. tractandas progredior.

§ III. Sanctus fit sacerdos, dein monasterii S. Vitoni abbas, ac tandem ecclesiae Virodunensis episcopus.

Sanctus, sacerdotii gradu insignitus,

Sancti biographus, seu Hugo Flaviniacensis, eximius prorsus rarisque virtutibus, quibus S. Magdalveus in aetate nondum profecta eminus, enumeratis, mox ejus ad sacerdotium, nulla prorsus praevie vel diaconatus vel subdiaconatus mentione facta, promotionem refert. Posthaec, inquit num. 6, ad majora conscendens (S. Magdalveus videlicet) presbyterii honorem electus accepit, justificatus obtinuit. Nullo porro amplius adjecto verbo, ex quo utcumque tempus, quo id factum sit, eruas, mox subjungit: Constituitur itaque (sanctus Magdalveus) unanimi consensu, electione omnium, rector et abba ecclesiae S. Vitoni, quem *, et studio spiritualis exercitii et rebus temporalibus melioratam, exemplo et doctrina ad divini famulatus amorem accendit. Hic biographi textus duo mihi discutienda hic offert. Alterum est, quo circiter tempore S. Magdalveus abbatiae S. Vitoni praefectura fuerit donatus; alterum vero, quod qualeve aut cujus professionis illud fuerit S. Vitoni monasterium. A priori duco initium. Cointius in Annalibus ecclesiasticis Francorum tom. V ad annum 749, num. 69 ita scribit: Illis temporibus, cum Gorziense monasterium in diocesi Metensi conditum est, ecclesia Virodunensis interpontificio laborabat. Tunc autem in suburbio Virodunensi florebat insignis abbas Madelveus, qui post aliquot annos sub Pipino rege Virodunensem episcopatum obtinuit. Haec ille; addens deinde ad annum 752, num. 98: In diocesi Virodunensi tria florebant monasteria, sancti Vitoni, sancti Michaelis, et Bellus-locus. Cenobium sancti Vitoni regebat abbas Madelveus. Cum Sanctus ex dicendis etiam tum, cum jam Virodunensis creatus esset antistes, ecclesiae seu monasterii S. Vitoni praefecturam gesserit, Cointio sane, qui Sanctum anno 749 et anno 752 ecclesiae seu monasterio S. Vitoni praefuisse, verbis recitatis indicat, non illubenter assentior.

inter annum
circiter 750 et
740 Vitoniano
monasterio,

25 Quamquam enim in opinione quidem, qua ex Hugonis Flaviniacensis testimonio Sanctus ad Virodunensem cathedram anno 755 statuitur promotus, nihil omnino impedit, quo minus non citius, quam anno 749 monasterii S. Vitoni praefectura credatur fuisse donatus, cum tamen S. Magdalveus non anno 755, sed nonnihil citius, anno scilicet, uti ex dicendis probabilis apparet, 742 circiter Virodunensem episcopus fuerit creatus, annisque aliquot, antequam sacram hanc dignitatem si consecutus, monasterii S. Vitoni, uti apud omnes in confesso est, praefecturam gesserit, necesse est, ut hac probabilis jam fuerit donatus ab anno circiter 753. Imo vero ex dictis jam ab anno circiter 750 S. Vitoni mona-

sterium abbas munere moderandum S. Magdalveus D acceperit, si modo ea, quae Sanctum ad Virodunenses infulas anno 755 evehctum statuit, veritati consonet opinio. Quam ob rem, cum haec ex dicendis sua probabilitate non careat, reque ipsa forsitan veritati etiam congruat, Sanctus eo tempore, quod inter annum 750 et 740 effluxit medium, monasterii seu abbatiae S. Vitoni praefectura verosimiliter fuerit donatus; quod ut tunc re ipsa factum credatur, minime etiam, ut consideranti patebit, obstat opinio, mihi ex dictis et porro dicendis probabilior, quae Sancti ad Virodunenses infulas promotionem anno 742 innecit. Atque ita quidem utrumque jam determinatum est tempus, quo Sanctus Vitoniano monasterio fuerit praefectus; dispiciamus modo, monachorumne hoc, an clericorum exstitit.

24 Mabillonius Annalium Benedictinorum lib. XXII, num. 76 ad annum 755 ita memorat: Eodem tempore (anno 755) ad episcopatum Virodunensem promotus est Magdalveus, basilicae sancti Vitoni abbas, quo nullum alium priorem ejus loci abbatem invenimus. Haec insignis basilica, olim extra muros, nunc in ipsa urbis arce posita, jam inde a primis receptae Christianae religionis temporibus condita creditur, primorum illius urbis sanctorum episcoporum sepultura celebris. Illic sepulti inter alios sancti confessores ac pontifices Pulcronius atque Vitonus, quorum posterior basilicae jam dudum nomen tribuit. Monachos saeculo decimo a Berengario episcopo in illa basilica institutos fuisse, ibique ad nostrum tempus perseverasse, constat, magno loci honore et ornamento, qui sanctissimorum inde monachorum et antistitum seminarium fuit, et congregationis aetate nostro sub sancti Vitoni titulo inclat caput. Qualis ejus loci status ante Berengarium fuerit, vix conjicere, nedum certo rescire, possumus, deficientibus idoneis instrumentis, quae injuria temporum perierunt, praeter quaedam Fragmenta ab Hugone, abbate Flaviniacensi, ejus loci olim monacho, relata. Ita Mabillonius, sat aperte indicans, sese dubitare, cujus professionis fuerint religiosi basilicae seu monasterii S. Vitoni incolae, cum illud saeculo octavo S. Magdalveus abbas munere moderandum accepit. Verum tunc sacram illam adem non monachis, sed clericis, in communi viventibus, fuisse inhabitatam, verosimile est. Id sic probo. Berengarius, qui saeculo x Virodunensem ecclesiam moderatus est, clericis monachos in Vitoniano monasterio substituit. Fatetur id verbis recitatis ipsemet Mabillonius. Et vero negari non potest, utpote apud Acherium tom. XII Spicilegii, pag. 262 ab Historiae episcoporum Virodunensium, a Berthario inceptae, continuatore anonymo, qui saeculo undecimo in Vitoni monasterio monachum egit, apertissime traditum.

25 En verba: Hic (Berengarius, Virodunensis episcopus) basilicam sanctorum Apostolorum (ita etiam olim Vitoniam monasterium fuit vocatum) Petri et Pauli, in qua requiescit corpus beati Vitoni cum multis decessoribus, successoribusque suis, in meliorem reddidit statum, auxit et ornavit, clericosque in ea degentes et multis vilibus negotiis deservientes abiecit, monachosque inibi Domino servituros constituit. Jam vero, cum clericos, Virodunensem ecclesiam saeculo decimo moderante Berengario, in Vitoniana basilica exstitisse, ex his verbis liqueat, nec illos jam antea monachis, quibus ibidem praesse potuerit S. Magdalveus, fuisse substitutos, ullo ex monumento appareat, verosimillimum sane est, religiosos viros, quibus Sanctus in monasterio S. Vitoni fuit praefectus, clericos, in communi viuentes, professione fuisse. Porro, quae opinionem hanc firmant, ipsemet suppeditat Mabillonius, verbis supra recitatis mox haec subdens: Integrum super est diploma Pippini Heristallensis, ejusque conjugis Plectrudae editum in Miscellaneis Labbeanis, quo Pippinus, ejusque conjux commutationem faciunt quorundam praediorum cum viro apostolico Armonio, episcopo Virodunensi et venerabili viro Angeberto archidiacono, qui basilicae sancti Vitoni praerat.

sed a clericis
verosimillime
erat inhabitatum,

A præerat. Et Pippinus quidem hæc commutatione locum, nomine Pararum, transfert ad partem ecclesiæ domni Vitoni, donatque iis, « qui ibidem » præfuerint, vel clericis ibidem deservientibus; » ac vicissim Armonius episcopus et Angebertus archidiaconus tradunt locum dictum Commenarias, quem Pippinus ipse ejusque conjux postea per chartulam cessionis sancto Vitono donaverunt. Facta est hæc commutatio, uti ipsi commutationis instrumento, teste Mabillonio, adjungitur, Childeberti, Francorum regis, anno septimo; quam ob rem, cum hic annus cum anno Christi 702 congruat, ex verbis Mabillonii huc jam transcriptis liquet, annis dumtaxat triginta circiter, antequam S. Magdalveus monasterio Vitoniano fuerit præfectus, clericos in hoc, Deo deservientes, exstiterit.

abbas fuit
præfectus, ac
dein Virdu-
nensium crea-
tus episco-
pus.

26 Jam vero, cum id ita sit, nec verosimile appareat, inter annum 702 et tempus inter annum 750 et 740 medium, quo ex dictis Sanctus abbatæ seu monasterii S. Vitoni regimini fuit admotus, clericis monachos fuisse in illo substitutos, sane ex Mabillonii verbis, proxime jam recitalis, non parum firmatur opinio, quæ religiosi viri, quibus Sanctus in monasterio Vitoniano præfuit, professione clerici statuerunt fuisse. Illam itaque ego, his omnibus perpensis, veluti admodum probabilem studioso lectori propono et ad episcopalem dignitatem, ad quam deinde Sanctus e S. Vitoni monasterio fuit assumptus, sermonem jam converto. Hugo Flaviniacensis seu Sancti biographus, narrata num. 6 Sancti ad Vitoniani monasterii præfecturam promotione, de eo ita prosequitur: Fuit... humilitate præcipuus, caritate diffusus, prudentia mirabilis, sobrietate laudabilis, justitia insignis, fortitudine spectabilis, et, licet cunctos dignitate præcelleret, erat tamen obedientia cunctis subditis, patientia probatus, forma factus gregi ex animo, ut in eo subditus quisque agnosceret, quam sibi vivendi normam assumeret. Hæc de eo fama ubique ferebat, hic rumor omnium in ore continuaverat, Madelvei pietas, ejusque probitas lustrabat patrias, replebat plateas, ædes pulsabat palatinas. His præcurrentibus nunciis, cunctorum votis in pontificatu eligitur Viridunensis urbis. Quod licet timore Dei plenus omni conamine rejecerit, totoque adnisi recusaverit, multorum tamen sententia, Deo * gratia præcedente, prævaluit, ac una cleri populi concordia episcoporum judicio dignus in cathedra pontificali exaltatus, benedictione firmatus, unctione sacratur.

* an Dei?

Hanc dignita-
tem nec eo.

27 Fuit ergo Magdalveus a clero populoque Viridunensi, raris, ut apparet, Sancti virtutibus impulso, communibus omnium suffragiis, liberaque prorsus electione ad episcopale Viridunensis ecclesiæ culmen erectus. Ita statuo ex Hugonis Flaviniacensis fide, cui etiam utcumque suffragatur Wasseburgius, lib. II Antiquitatum Gallie Belgicæ, fol. 150 scribens, pacifica cleri electione Sanctum fuisse ad cathedram Viridunensem promotum. Hæc, cum id accidit, ab Agroino, aliis Agroini, proximi ante Sanctum Viridunensis antistitis, obitu vacaverat jam dudum. Testatur id verbis, num. 6 huc transcriptis, Bertharius; testatur et Hugo, Sancti biographus, num. 2 Vitæ edendæ ita memorans: Viridunensis civitas... defuncto Agroino episcopo, diebus multis mansit vacua, pastore viduata. Wasseburgius lib. proxime cit., fol. 129 verso tempus, quo tunc Viridunensis sedes vacavit, triennali circiter spatio (rectene, an secus, ex dicendis facile colliges) etiam definit. Adhæc causam, ob quam Viridunensis sedes tamdiu vacavit, rationemque, qua tandem vacare cessavit, non admodum, ut apparet, probabilem offert. Oratio non nihil proluxior, qua id facit, in compendium contracta ita fere habet: Anselinus comes simulque civitatis Viridunensis gubernator, Agroino, proximo Magdalvei in sede Viridunensi decessore, e vivis sublato, cathedram hanc ambiebat, eique etiam aperta impeditabat, quo minus alius in defuncti locum sufficeretur. Hinc, cum nihilominus clerus Anselinum eligere nollet episcopum, diu ut vacaret Viridunensis sedes, est factum. At vero Carolus Martellus, Au-
Octobris Tomus II.

strasiæ Neustrasiæque major-domus, rei factus certior, Guarinum Lotharum, ducem gubernatoremque Metensem, qui Anselinum reprimeret, canonicamque electionem fieri curaret, Virodunum submisit.

28 Eo porro duce, quæ in mandatis acceperat, fideliter exsequente, factum est, ut tandem S. Magdalveus, servatis ad amussim sacrorum canonum statutis, Verodunensium fuerit electus episcopus. Ita quantum ad substantiam Wasseburgius. Verum narratio, qua ea memoriæ prodit, partim saltem ex fictitia Historia, vulgo Roman, quæ Latine Guarinus Lotharus, Gallice Guerin le Loheran inscribitur, omniumque similis surfuris historiæ, seu potius fabularum, idiomate Gallico conscriptarum, antiquior habetur, verosimillime est depremissa. Ita in sua Lotharingæ Historia, tom. I, col. 345 affirmat Calmetus, eique etiam, cum fictitiam illam Guarini Lothari Historiam sese evoluisse, recitato etiam sub tom. ejusdem finem insigni ex eadem Fragmento, probet, credendum hic reor. Quam ob rem, cum in hujusmodi historiis seu potius figmentis vix quidquam, quod re ipsa factum sit, studioso lectori proponatur, etsane, cur merito revocetur in dubium, tum an ex Anselini ambitione, ut diu vacaret Viridunensis sedes, acciderit, tum etiam, an hæc, militante Carolo Martello, qui Anselinum reprimeret, tandem, suffecto in locum defuncti Agroini Magdalveo, vacare cessarit. Imo vero, cum Anselinus quispiam, qui Virodunensis comes fuerit, nuppiam apud probatæ fidei historicos occurrat, dubitari etiam potest, an Anselinus, quem memorat Wasseburgius, in rerum unquam natura exstiterit. Quod autem ad Corolum Martellum pertinet, principem hunc nullam plane operam contulisse, ut tandem canonica Magdalvei electione vacare desineret Viridunensis cathedra, verosimile fiet ex iis, quæ jam nunc disputatur de anno, quo Magdalveus creatus sit episcopus, adducam in medium.

AUCTORE
C. B.

quo tradit
Wassebur-
gius, modo,

29 Hugo, Sancti biographus, pro epocha Magdalvei, ad sedem Verodunensem evecti, annum 755 Vitæ edendæ num. 1 statuit his supra adhuc recitalis verbis: Anno... ab Incarnatione humani Verbi decem suscepit præsulatum Viridunensis ecclesiæ dominus Madelveus. Hunc Hugonis calculum Cointius in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum 755, ac post eum Pagius in Criticis ad annum 767 et 776 sunt amplexi. Verum ille mihi idcirco non sat probatur, quod nullus omnino inter eos, qui de Sancto tractarunt, ac ne ipse quidem Hugo Flaviniacensis, durationem sedis, a Magdalveo occupatæ, paucioribus annis quam viginti circumscribat; ab anno autem 755 ad annum usque 762, quo Sanctum nostrum obiisse, probabilis ex Berthario contra Hugonem secundum dicenda apparet, anni dumtaxat novem excurrant. Accedit, Democharem, Joannem Chenu, Claudium Robertum, Sammarthanosque Fratres, Gallie Christianæ Antiquæ scriptores, in suis Viridunensium episcoporum Catalogis Sancti nostri ad episcopatum Viridunensem promotionem cum anno 755 conjungere; quamquam autem scriptores illi omnes, uti etiam Catalogi, quos produciunt, tantæ auctoritatis non sint, ut epocham, quam aditæ a Sancto Viridunensi cathedræ assignant, certam omnino atque indubitatam facere queant, opinioni tamen, qua S. Magdalveus ante annum 755 ad ecclesiæ Viridunensis cathedram statuitur evectus, pondus adjiciunt.

E

F

30 Ita autumo, quia, etiamsi quidem Demochares alique scriptores mox laudati eos, quos suppediunt, episcoporum Viridunensium Catalogos et Wasseburgio vellos vel majori saltem ex parte descriperint, hicque auctor, quæ de episcopis Viridunensibus memoriæ prodit, ex ecclesiæ Viridunensis Tabulariis Chartulariisque fidei ex dictis parum certæ monumentis, plerumque hauserit, annum tamen 753, cui Sancti ad episcopales infulas promotionem innecit, non ex memoratis, utpote quæ hic non citet, Tabulariis Chartulariisque, sed ex aliis melioris notæ documentis forsitan didicit; hinc autem fit, ut opinio, qua Magdalvei ad sedem Viridunensem promotio anno 753

nec anno 753
videtur con-
secutus,
* imo divini

uti etiam nec
anno 755:

AUCTORE
C. B.

secundum laudatos scriptores, Catalogosque, quos produciunt, affigitur, omni sane probabilitate non careat, ac proin, ut ex ea ad opinionem, qua S. Magdalveus ante annum 755 ad sedem Virdunensem electus statuitur, pondus accedat. Porro, quamquam quidem ex jam dictis opinio, quæ Sanctum anno 755 creatum fuisse episcopum statuit, omni probabilitate haud careat, Magdalveum tamen jam tum episcopali dignitate fuisse ornatum, ideoque asseverare non ausim, quod id equidem nonnihil serius evenisse, probabilius appareat, uti jam nunc ostendere aggredior.

eum enim sub
Carolo Mar-
tello, uti ex
epistolis ab
Hincmaro,

51 Gallia Christiana aucta Scriptores tom. XI, col. 18 ita memorant. Vergente... ad interitum prima regum nostrorum dynastia, pleraque sive Francorum, sive Germanorum ecclesiarum episcopis destitutæ cedebant aut militibus in stipendium, aut conductoribus et publicanis in pecuniæ suæ representationem; adeo ut veros legitimosque pastores recuperare non ceperint nisi anno circiter cccxlii in ea imperii Francici parte, quæ Carolomanno regi (imo majori-domus) parebat; anno vero circiter cccxlii in reliquis provinciis, quæ dominationem Pipini agnoscebant. Hæc illi; quibus quam non immerito, quantum ad regni etiam Austrasiani ecclesias, quæ episcopis, Carolo Martello rerum potiunt, usque ad annum 742 manserint orbatæ, præberi hic mereatur assensus, ex iis, quæ jam dicam, illico patescet. Hincmarus, Remensis sæculo nono archiepiscopus, epistola sexta, ad diocesis Rhemensis episcopos data, cap. 19 hunc fatur in modum: Tempore Caroli (Martelli) principis, quando propter discordiam et contentionem de principatu inter eum et Raganfredum, et frequentia ac civilia, imo plus quam civilia, quia intestina et parricidalia verba*, in Germanicis et Belgicis, ac Gallicanis provinciis omnis religio Christianitatis pene fuit abolita, ita ut, episcopis in paucis locis residuis, episcopia laicis donata et rebus divisa fuerint. Fuerunt ergo ex Hincmari testimonio, Carolo Martello majore-domus, in regionibus, Francorum potestati subjectis, plerique episcopatus a laicis seu personis secularibus occupati, suisque facultatibus exuti.

* an bella:

ab Hadriano
summo Pon-
tifici,

52 Ne vero quis ob ea, quæ apud nos ad 20 Februarii in S. Eucherio dicta sunt, suspectam hic forte habeat Hincmari fidem, scriptori huic suffragatur epistola Hadriani, summi Pontificis, ordine 15 ad Tilpinum, sæculo octavo Rhemensem archiepiscopum, conscripta. In hac quippe Pontifex ita loquitur: Tua fraternitas nobis retulit; quia, faciente discordia inter Francos, archiepiscopus Remensis, nomine Rigobertus, a sede contra canones dejectus et expulsus fuit sine ullo crimine et sine ullo Apostolicæ Sedis consensu, vel interrogatione; sed solummodo quod antea non consensit in parte illius, qui postea partem illam de regno in sua potestate accepit, in qua parte Remensis civitas est: et donatus atque magis usurpatus contra Deum et ejus auctoritatem fuit ille episcopatus simul cum alio episcopatu, et aliis ecclesiis, a secularibus potestatibus, Miloni cuidam sola tonsura clerico, nihil sapienti de ordine ecclesiastico; et alii episcopatus de ipsa diocesi Remensi diverso modo essent divisi, et aliqui ex magna parte sine episcopis consistentes, et ad alios metropolitanos episcopi et clerici ordinationes aliquando accipientes erant, et refugia indebita habebant. Ita hactenus Hadrianus; cum autem dumtaxat hic de Remensi metropoli, subjectisque huic episcopatibus, qui sæculo viii absque episcopis fuerint, faciat sermonem, aliud adhuc testimonium in medium adduco, ex quo etiam, quod huc præcipue spectat, manifestum evadat, fuisse pariter in regni, in quo Virdunensis civitas sita erat, Austrasiani parte plerosque episcopatus, rerum potiunt Carolo Martello, a laicis seu secularibus hominibus occupatos.

53 S. Bonifacius, Germaniæ apostolus, in litteris gratulatoriis, quas ad Zachariam, Romanum Pontificem anno 741 creatum, dedit, quasque ad hunc

annum in Annalibus suis Ecclesiasticis recitat Baronius, ita commemorat: Notum similiter sit Paternitati vestræ, quod Carolomannus dux Francorum me accersitum ad se rogavit, ut in parte regni Francorum, quæ in sua est potestate, faciam synodum congregari; et promisit, se de ecclesiastica religione, quæ jam longo tempore, id est, non minus quam per sexaginta vel septuaginta annos calcata et dissipata fuit, aliquid corrigere et emendare velle. Quapropter si hoc, Deo inspirante, veraciter emendare voluerit, consilium et præceptum vestræ auctoritatis habere debeo. Franci enim (ut seniores dicunt) plusquam per tempus octoginta annorum synodum non fecerunt, nec archiepiscopum habuerunt, nec Ecclesiæ canonica jura alicubi fundabant vel renovabant. Modo autem maxima ex parte civitates et episcopales sedes traditæ sunt laicis, cupidis ad possidendum, vel clericis scortatoribus, vel publicanis seculariter ad perfrundum. Pagius in Criticis ad annum 744, num. 24, recitat hisce S. Bonifacii verbis, ita observat: Sanctus Bonifacius, quando ait, Carolomannum sese rogasse, ut in parte regni Francorum synodum faceret congregari, Franciæ nomine Austrasiani Franciæ partem intelligit; quam interpretationem ipsemet Bonifacius his verbis clarissime confirmat: « Franci, ut seniores dicunt, » plusquam per tempus octoginta annorum synodum non fecerunt, nec archiepiscopum ha-

D
et a S. Boni-
facio, Germa-
niæ apostolo,
scriptis, in-
telligitur,

54 Reliquam Franciam per illos annos lxxx (nimirum ab anno circiter 660 usque ad annum 741 elapsos) suos habuisse metropoles, in eaque varias synodos celebratas esse, licet multarum memoria perierit, certum est. Hæc Pagius, volens scilicet probansque, et recte quidem, S. Bonifacio de sola regni Austrasiani parte esse sermonem. Verum, utut id ita sit, Bonifacii equidem ex verbis jam recitatis habemus, sedes episcopales in illa regni Austrasiani parte, quam Sanctus ille designat, laicis seu secularibus personis maxima ex parte fuisse tunc occupatas. Hinc porro, simulque ex supra huc transcriptis tum Hadriani, summi Pontificis, tum Hincmari, Remensis archiepiscopi, verbis verosimillimum fit, fuisse pariter in ea regni Austrasiani parte, quæ Virdunensem civitatem complectebatur, quæque Lotharingia seu Lotharii regnum postea fuit vocata, episcopales sedes non paucas, id est, earum bona, prædia, villas, redditus, a laicis seu secularibus personis occupata. At vero, sciscitabitur modo non nemo, quo modo quæve auctoritate res, sacris canonibus adeo adversa, fuit patrata? Scriptores non pauci id a Carolo Martello factum affirmant. Alii contra ab hac ignominia nota principem illum vindicant. Hos inter primus occurrit Henschenius noster, ac deinde, qui secutus eum est, Cointius; atque hic quidem in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum 744, num. 41; ille vero ad 20 Februarii, in Commentario prævio ad Vitam S. Eucherii, Aurelianensis episcopi, num. 52 ait, nullum laicum, cui Carolus episcopatum dederit, posse produci, commentumque proinde esse, quod a variis traditur, Carolum episcopatus laicis dedisse.

55 Verum audt, quid ad hæc Pagius in Criticis loco proxime cit. reponat. His sancti Bonifacii in citata epistola (adi num. 55) verbis: « Modo » maxima ex parte civitates et episcopales sedes » traditæ sunt laicis, » plane evertitur, quod idem Cointius anno currenti num. xli scribit, scilicet nullum laicum produci posse, cui episcopatum Carolus dederit, ideoque et commentum esse, quod a variis traditur, Carolum plures episcopatus laicis dedisse; cum enim is Austria tot annis præfuerit, imo et relique Gallia, non video, quomodo fieri potuerit, ut bona ecclesiastica a laicis hominibus sine ejus concessione aut consensu possessa fuerint. Hactenus Pagius: verum, an undequaque recte? Non pauca quidem Carolus Martellus, bel-lorum, a Saracenis, Saxonibus, Frisiis, aliisque hostibus ingruentium, necessitate compulsus, bona ecclesiastica

Verodunen-
sem ecclesiam,
ut innuit
Ilugo Flavi-
niacensis,

A ecclesiastica militibus suis in stipendia videtur concessisse; verum plures pariter episcopatus seu potius integros plurium episcopatum redditus a principe illo laicis seu secularibus hominibus fuisse imperitos, non facile credidero. Quamquam enim sub Carolo Martello non paucas in Francia episcopales sedes a laicis fuisse occupatas, ex verbis S. Bonifacii, et Hadriani Pontificis jam recitatis constet, nihil tamen obstat, quo minus id a ducibus comitibusque, provinciarum ac urbium praefectis, principe illo nec admittente, nec concedente, sed tantum, ne militum a se alienaret, animos, sufficienter haud obsistente, peractum fuisse credatur. Ut sit, plures equidem, Carolo Martello rerum potiunte, in Francia episcopatus penes laicos exstitisse, bonisque fuisse orbatos, ex omnibus jam dictis certum apparet. Hinc porro fit, ut omnia prorsus, quae huc facientia num. 15 et 14 Vitae edenda tradidit Hugo, rejicienda non putem.

eadem forte fuisse afflictam, verosimile evadit.

B 56 Sic habent: Non est veritus (Carolus Martellus) ipsos episcopatus laicis dare, fautoribus videlicet suis et consentaneis, adeo ut archiepiscopatus Trevirensis et Remensem Milo quidam tonsura clericus, moribus, habitu et actu irreligiosus laicus, multo tempore pessumdans obtinuerit; Viennensem quoque et multos alios episcopatus per terras diversas possiderent laici, ut historiae referunt, et per manum laicam investiti: si qui erant episcopi, aut ei omnino favebant, aut res ecclesiasticae diripiebantur, aut certe illis obeuntibus, in locum illorum neophytus quilibet, et, quos canonicae sanctiones non recipiunt, substituebantur. Ab hac autem direptione civitas illa quantumcumque immunis erat, quae ei favebat, vel quae ei adiutorium praebat; cui enim innitebatur, illam per se suosque a se suisque tuebatur. Hinc est, quod inter innumeras, quas attriverat, Virdunensem tempore Pepponis episcopi praediis auxit, quia Peppo idem, ut superius relatam est, in tempore dissensionis et partibus ejus favit, et familiaris ei servivit. Verumtamen, illo defuncto, quod aliae patiebantur, et eadem quoque experta est. Ita hactenus Hugo, nihil fere, si quod de episcopatibus a Carolo Martello in laicos translatis affirmat, exceperis, his verbis affirmans, quod vel in Hincmari, Hadriani et Bonifacii epistolis, supra citatis, vel in aliis monumentis fundatum non sit. Quam ob rem, cum civitatibus, quae bonis ecclesiasticis sub Carolo Martello fuere privatae, adjungat civitatem Virdunensem, verosimile sane mihi apparet, hanc civitatem, Peppone seu Peppone vita functo, bonis ecclesiasticis, sufficienter haud repugnante Carolo Martello, sub Volschiso et Agroino, qui proxime Pepponi in Virdunensem sedem successere, fuisse orbatam. Hinc porro jam fit, ut verosimile etiam appareat, civitatem seu ecclesiam Virdunensem, Volschiso et Agroino vita functis, ad eam fuisse Carolo conniventia pauperiem jam redactam, ut, praeter hac clericis seu canonicis (adi Vitam edendam num. 9) in diversa dilapsis, canonica episcopi electio fieri nequiverit.

Hinc autem ob rationem, hic additam,

57 Id sane hic statuendum videtur, nisi forte, quod ob jam supra dicta sat etiam verosimile apparet, episcopatu in laicum translato, nova fieri electio omnino nequiverit. Jam vero, cum vel ex episcopatu in personam laicam translatione, vel praeter nimiam pauperiem, ad quam is erat redactus, Agroino vita functo, novus haud fuerit substitutus episcopus, fueritque id, utrolibet ex capite ortum duxerit, Carolo Martello connivente, factum, cui, quæso, verosimile appareat, fuisse in defuncti Agroini locum anno 755, vivente adhuc Carolo, substitutum Magdalveum? Restituine forsitan, quæ ecclesiae Virdunensi fuerant ablata, curaverit is princeps? Anne episcopatum, qui jam forte in laicas manus transierat, his tandem ereptum libera electione S. Magdalveo conferri omni modo voluerit? Neutrum sane mihi probabile apparet. Bona enim ecclesiastica, quæ occupari non impedierat Carolus, militibus in stipendia cesserant; quæcumque autem his ita obenerant, ea deinde iisdem non abstulit. Argumento

esse potest, quod apud Acherium tom. XII Spicilegii pag. 258 in Peppone, Virodunensium episcopo scribit Bertharius. En verba: Hujus (Pepponis) tempore exstitit seditio non modica inter Carolum primum, qui dicitur Carolus Martellus et Rainfridum, Francorum principem, et quia Peppo partibus Caroli tempore seditionis favit, obtinuit pretio cum Carolo et quodam nobili vassallo ejus Calmontem villam cum omnibus appendiciis suis. Postquam vero Carolo Deus solidavit Francorum regnum, dedit etiam ecclesiae nostrae Pontem Petrium et suo scripto nobis eum solidavit: Merlam vero et Casam Petriam, quia eas sui satellites invaserant, retinuit, et adhuc Casa Petria retenta est.

AUCTORE C. B.

58 En Carolum ecclesiae Virodunensi beneficium, Sanctus probabilis non ante annum 742 Virodunensium episcopus fuit creatus. et tamen eidem bona, per satellites suos seu milites erepta, non restituit; quod cum hic, ut in Peppone, Virdunensem episcopum, benevolo admodum foret animo, non fecerit, id eum vel alias forte numquam vel certe rarissime fecisse existimo. Uti porro bona ecclesiastica, quæ vel militibus suis in stipendia dederat, vel rapi per hos, non impedierat, dominis suis deinde non restituit, ita etiam episcopatus, in laicorum manus delapsos, eripi deinde ex his verosimiliter non curavit. Quam ob rem, cum ex dictis Virodunensium episcopatus, vita functo Agroino, vel in laicas manus fuerit translatus, vel facultatibus omnibus orbatus, clericis hinc alio majori ex parte dilapsis, eligendo novo episcopo locum non dederit, verosimile sane mihi non apparet, Agroino successorem, vivente adhuc Carolo Martello, fuisse substitutum. Itaque, rationum momentis utrimque sedulo libratis, probabilis autumo, Sanctum tandem anno 742 ad sedem Virdunensem esse evectum sub Carolomanno, pio admodum principe, qui anno illo in Austrasie majoratum domus patri suo Carolo successerat, quique brevi post synodum, in qua illapsi in ecclesiam emendarentur pravi mores, celebrari curavit, tresque novos in Austrasia sibi subjecta episcopatus institui permisit. Et sane Sanctum non ante annum 742, uti jam definit, Virodunensium creatum esse antistitem, confirmatur etiam ex eo, quod hæc Bertharii de Sancto verba, Fuit enim tempore Pipini regis usque ad tempus Caroli Magni, ita ex infra dicendis interpretanda sint, ut significant, Magdalveum ab anno 741 circiter, quo Pipinus Brevis Carolo Martello patri in majoratum domus Neustrie successit, usque ad tempus, quo Carolus Magnus rex unctus est, sedem Virodunensem occupasse. Sed hæc de anno, quo S. Magdalveus creatus fuerit Virodunensium episcopus, disputata sufficiant, ad ea, quæ in episcopatu gessit, discutienda nunc progredior.

E

F

§ IV. Res a Sancto in episcopatu ante iter Hierosolymitanum gestæ.

Ecclesiae Virdunensis, cum hanc regendam accepit S. Magdalveus, lugubri admodum loco res fuisse, docet nos Hugo, Sancti biographus. Erat tunc, inquit num. 8 et 9, civitas ipsa (Virodunensis) insecutione barbarica bellis attrita, obsidionibus fatigata, calamitatibus repleta, templa Domini in ea polluta, sanctuaria exusta, ministeria violata, officia diurna vel nocturna neglecta. Clerici alii fugati, quidam necati, qui remanserant multa paupertate addicti plus propriis seu terrenis, quam caelestibus studebant negotiis. Vix dubitem, quin auxesi hic utatur Hugo, miserumque ecclesiae Virodunensis statum nonnihil exaggeret; neque enim uspiam invenio, sub Carolo Martello aut proxime ante annum 742, quo circiter ex dictis Sanctus creatus est Virodunensium antistes, civitatem Virdunensem pluribus obsidionibus fuisse fatigatam, ut verba recitata indicant. Attamen, cum, quæ his refert, ut supra monui, partim saltem ex scriptoribus monumentis antiquioribus verosimiliter hauserit Hugo, militibusque in stipendia, Carolo Martello ante Sancti ad episcopales infulas promotionem in Neustria

In lugubri statu ecclesiam suam Sanctus invenit.

AUCTORE
C. B.

Neustria Austrasiacae rerum potius, verosimillime cesserit ecclesiae Virdunensis bona, est sane, cur hanc ad summas angustias miserumque omnino statum fuisse redactam, asserenti Hugoni credamus. Verum Sanctus, ut ut ex istis ecclesiae, quam curae suae commendatam recens acceperat, angustis eo, quo par erat, dolore afficeretur, animo minime despondit, sed quo maiora erant mala, eo gnaviorem magisque assiduum vis removendis operam impendendam est ratus.

Gregem suum
ad virtutem
excitat.

40 Ac primo quidem populum, curae suae commissum, ad verum Dei cultum ac timorem, sinceræ poenitentiae opera, charitatem mutuam, misericordiamque in pauperes, concione habita, excitavit. Gressu ergo celeri, inquit de Sancto num. 10 biographus, ecclesiam intravit, clerum populumque advocavit, iudicia Domini vera innotuit, crimina vel peccata alterutrum confiteri monuit, fructus dignos poenitentiae facere suasit, ecclesiam frequentare, orationibus cum lacrymis incumbere, laudes Domini cum silentio et reverentia audire, eleemosynas pro posse libenter dare, hospitalitatem sine murmuratione servare, discordantes ante solis occasum ad pacem redire, pacem falsam non dare, gehennam timere, vitam aeternam sperare praecepit et docuit. Nec verbis tantum, verum etiam exemplo ad has virtutes gregem excitabat sanctus sollicitusque Pastor. Instabat, ait iterum num. cit. biographus, praedicationibus, firmabat plebem benedictionibus, incitabat ad meliora sacris exhortationibus, quod dicebat verbis, monstrabat exemplis. Bertharius (adi num. 7) hic quidem cum Hugone minime pugnat; verum hæc pauca duntaxat, quæ huc faciunt, suppeditat: Clerum, inquit, et populum istius (Virdunensis) ecclesiae venerabiliter ordinavit. Ita primus Verodunensium Antistitem Historiae scriptor sedulam, quam Magdalveus, Verodunensium creatus episcopus, pro grege sibi commisso gesserit, curam brevissime exponit. Quamquam porro hæc universum quidem spectavit Virdunensem populum, ad clerum tamen, utpote quem aliis bono probatae vitae morumque exemplo praelucere conveniret, sese praecipue extendit. Hugo, Sancti biographus, opportune ad hoc argumentum hæc prout memoria: Clericos deinde, inquit num. 10, regulariter vivere, septies in die laudes Domino dicere, et noctu ad confitendum illi surgere, ecclesiastica sanctione instituit, victumque illis quotidianum de proprio, prout potuit, ordinavit. Crediderim sane, S. Magdalveum, jam episcopum, dilapsos alio, ut dictum est, reipublicae motibus, ex bello ortis, Virdunenses canonicos Verodunum ad sese revocasse, simulque tum his, tum aliis, qui Veroduni remanserant aut jam huc ex fuga sponte redierant, summanque erant ad pauperiem redacti, victum quotidianum ex propriis facultatibus ea lege suppeditasse, ut ad canonicam vivendi normam vitam exigerent. Atque illud quidem a Sancto, ut primum ecclesiae Virdunensis regimini fuit adnotus, factum apparet.

Clerico, ut apparet, novum
vitae genus
praescribit.

41 Ita autumo, partim quod inter res, priori loco a Sancto, jam episcopo, gestas, narrationis ordine ab Hugone referatur, partim quod par sit, ut episcopus singulari quadam cura, clerum suum completatur. Verum, canonicis illis seu clero Virdunensi novum quoddam vitae genus a S. Magdalveo fuisse praescriptum, verbis proxime recitatis etiam indicare Hugo videtur. Vultne forsitan hic scriptor, a Sancto institutum fuisse, ut Verodunenses canonici, claustrum inclusi, ad canonum ecclesiasticorum normam vitam communem ducerent? Id sane existimavit Constantinus Ghinius, hincque verosimillime Fastis sacris, quos Sanctorum Canonicorum Natales vocavit, quosque etiam Sanctis, de canonicorum Regularium Ordine duntaxat bene meritis, auxit, S. Magdalveum inscripsit. Et sane a Sancto diversum quoddam ab antiquo vitae genus, quod sequerentur Verodunenses canonici, fuisse praescriptum, vero mihi minime absimile apparet. At vero, inquit non nemo, si id re etiam ipsa locum fortassis habuit,

non citius verosimillime, quam inter annum 730 D et 760 eveniret. Ita statuendum videtur ex eo, quod Chrodegandus, Metensium episcopus, suam canonicorum Regulam ante annum 730 non scripserit; is autem, ut plerisque eadem eruditus videtur, primus sit episcopus, qui ecclesiae cathedralis, cui praeerat, canonicos ad vitam in claustrum communem in Galliis adegerit. Jam vero si non citius, quam inter annum 730 et 760 novum vitae genus canonicis suis Sanctus praescripsit, Magdalveus utique, cum id ex dictis episcopatus ejus initio factum appareat, non ante annum circiter 730, contra ac supra docuimus, Virdunensem cathedram occupavit. Ita potest argui contra opinionem, qua verbis Hugonis proxime recitatis etiam indicari statuitur, novam vitae normam a Sancto fuisse Verodunensibus canonicis praescriptam. Verum respondeo, vel ab Hugone, quod sane hujus scriptoris auctoritas dicere non velat, verum gestarum in narrando ordinem non servari, vel Sanctum non Chrodegandus, Metensium episcopi, sed S. Rigoberti, Remensis archiepiscopi, qui diu ante Chrodegandus tempora clero suo commune ararium instituit, exemplo impulsus, novam vivendi normam clericis suis praescripsisse. Neutrum sane a vero indubie abhorret.

42 Porro Sanctus non tantum cleri sui reformationi, verum etiam novis ecclesiae suae acquirendis possessionibus operam dedit. Bertharius opportune ad hoc institutum num. 6 sic habet: Cujus (sancti Magdalveij) industria et studio fertur per precariam obtinuisse eum Vuanum et Vuarnuncium curtem, et Ramisbatium, et alia plurima, sicut egomet in Cartis ejus manibus roboratis legi. Ita brevis Virdunensium episcoporum Historiae auctor. Quid per precariam hic velit, num. 35 exponam. Hæc interim, quæ hic bona commemorat, Sanctus ipso etiam statim episcopatus initio forte acquisivit. Praeterquam enim, quod Bertharius acquisitionis hujus, antequam de rebus aliis a Sancto jam episcopo gestis loquatur, verbis recitatis mentionem faciat, id singularis plane Sancti pro clero suo, ad summam tunc egestatem redacto, cura suadet. Attamen Hugo Flaviniacensis num. 11 Vitæ edendæ, in hanc scribit sententiam: Curiam interea (S. Magdalveus) adiit, Pippino, qui ex auctoritate Stephani Papæ ex praefecto palatii rex constitutus fuerat, vastitatem urbis, calamitatemque plebis, quam regendam susceperat, innotuit, auxiliumque ab eo ex regali largitione quaesivit et obtinuit. Collatione siquidem fidelium quadam praeda suscepit, Wasnaum scilicet seu Warruncium curtem, Ramisbatium etiam, aliaque quamplurima, quæ Chartis manu propria inseruit, quas et regis annulus roboravit, et ecclesia Virdunensis ex tunc non amisit. Civibus praeterea regis munificentia non defecit, clerum laetificavit, ecclesiam ornavit, remuneratum Pontificem gaudenti populo representavit. His autem verbis clarissime indicat, memorata praeda tunc primum, cum Pippinus jam rex esset, ac proin non ante annum 732, quo princeps ille Francorum rex primum unctus est, a S. Magdalveo fuisse acquisita; quod adeo ipso episcopatus ejus initio non evenit. Ita potest obijci contra opinionem, qua memorata praeda a Sancto, nondum diu episcopo, ecclesiae Virdunensi fuisse forsitan acquisita arbitramur.

43 Verum, cum e scriptoribus monumentisve antiquioribus, nullas forte, ut jam satis innui, aut paucas admodum notas exhibentibus chronicis, Hugo Flaviniacensis, quæ de Sancto nostro consignavit litteris, facta hauserit, hæcque vel quod fuerint prorsus destituta notis chronicis, vel etiam, quod eas, quibus communita erant, perperam fuerit interpretatus, annis saepe non suis illigavit, non est, cur ejus testimonio indubiatum putemus, praeda, quæ memorat, ante annum 732, quo Pippinus creatus primum est Francorum rex, a S. Magdalveo non fuisse Virdunensi ecclesiae oblata. Legerit scilicet fortassis Hugo in antiquiori quopiam sive monumento sive scriptore, praeda supra nominata Pipini regis temporibus a Sancto nostro fuisse oblata, hincque conclusit,

E
Novas ecclesiae
suae possessiones
acquirat; hoc autem,
etsi
Hugo,

in quem hic

A concluderit, id ante illud tempus, quo Francorum solium jam occuparat Pipinus, non evenisse. Verum hoc inde certo non potuisse concludi, sic probat. Paulus diaconus apud nos tom. I Martii, pag. 432 in brevi Vitæ S. Godegrandi seu Chrodegrandi, Metensis episcopi, compendio ita de hoc Sancto scribit: Pipini regis temporibus pontificatus decus promeruit. Et tamen S. Godegrandus anno circiter 742, cum nondum Pipinus Francorum solium occuparat, ad Metensem cathedram, uti apud omnes in confesso est, fuit euectus; ut adeo dicendum sit, vel tempus, quo Chrodegrandus Metensem sedem obtinuit, perperam notari a Paulo diacono, vel certe scriptoris huius verbis mox recitatis necessario non significari, fuisse Chrodegrandum tunc primum, cum Francorum rex esset creatus Pipinus, ad Metenses insulas promotum. Primum ideo dici non potest, quod Paulus diaconus ex Angilramno, proximo Chrodegrandi in sedem Metensem successore, res ad Chrodegrandum spectantes (adi Opus nostrum loco proxime cit.) optime potuerit habere perspectas; restat ergo, ut asseramus secundum.

quædam ob-
servantur,

B 44 Et vero Pipini regis (adi iterum Opus nostrum loco proxime cit. in S. Chrodegrando num. 7) temporibus pontificatus decus promeruisse Chrodegrandum, ideo scriptis Paulus diaconus, quod anno 742, quo Chrodegrandus Metensem cathedram obtinuit, Pipinus cum fratre Carolomanno absque alio rege præesset regno Francorum. Jam vero, cum id ita sit, quid si, ut reipsa etiam fortassis factum est, Hugo Flaviniacensis ideoque, quod a S. Magdalveo prædia, quæ memorat, Pipini regis temporibus fuisse obienta, alicubi legisset, id is scriptor tunc, cum jam Pipinus Francorum rex unctus esset, et quidem huius principis, non autem Carolomanni, quod tamen verosimilius apparet, liberalitate factum esse, in litteris miserit; moveri ejus narratione non debemus, ut a Sancto tunc primum, cum Pipinus in Francorum solium jam esset euectus, prædia, quæ memorat, principis huius munificentia fuisse obienta, certo credamus. Quam ob rem, cum a S. Magdalveo ante annum 732, quo Pipinus creatus primum est Francorum rex, ea, de quibus hic disserimus, prædia ecclesiæ Virdunensi fuisse obienta, Hugonis auctoritas certum atque indubitatum non faciat, illud anno circiter 742, ipso aditi a Sancto nostro episcopatus initio fortassis factum, ob rationes jam supra dictas existimo.

et Wassebur-
gus opinioni
huic adver-
santia scri-
bant,

C 43 Attamen indubie hæc ante annum 732, quo Pipinus a S. Bonifacio, Moguntiacensi episcopo, Francorum rex coronatus fuit, imo non ante annum 735 prædia præfata obtinuerit S. Magdalveus, si modo, quæ de hoc argumento litteris mandat Wasseburgius, veritati consonent. Etenim hic scriptor lib. II Antiquitatum fol. 151 ita fere quantum ad substantiam memorat: cum Stephanus secundus, summus Pontifex, qui Pipini, Francorum regis, invitatu anno 735 venerat in Galliam, principem hunc binosque ejus filios Carolomannum et Carolum Francorum reges unxit, plures visitavit Franciæ seu Neustriæ ecclesias, post venit in Austrasiam, petiit Metas, dein Verodunum, magnunq; erga Magdalveum concepit affectum, raris Sancti virtutibus allectus. Tunc enim summa clarebat sanctitatis fama. De hoc argumento (ita fere pergit Wasseburgius) tractans Bertharius, Virdunensis historicus, memoriæ prodit, tunc præfatum Pontificem, calamitatum, exactionum, damnorumque, quæ a comite Anselino perpeffa fuerat Virdunensis ecclesia, redditum certior, a Pipino rege non paucis, quæ in memoratæ ecclesiæ commodum Magdalveo dedit, prædia dominique impetrasse; quæ inter Bertharius recenset Vuasnaum, Vuarnunciurtem et Ramisbaccium. Hæc hactenus quantum ad substantiam Wasseburgius, mox etiam, paucis dumtaxat interpositis, adiungens, Pipinum Virodunensi civitati varia tunc privilegia, prærogativas immunitatesque contulisse, idque etiam scripto testatum haberi a Berthario. Verum ego totam episcoporum Virodunensium Historiam semel, iterum ac tertio evolvi, nec verbum de privi-

legiis immunitatibusque, quas Virodunensi civitati impertitus fuerit Pipinus, invenire ullum quivi.

46 Idem accidit investiganti, an Stephanus, summus Pontifex, Vuasnaum, Vuarnunciurtem et Ramisbaccium seu Ramisbaccium a Pipino rege impetravit, impetrataque S. Magdalveo contulisse, Bertharius testetur. Ea enim prædia seu dominia atque plurima obtinuisse Magdalveum, refert dumtaxat Bertharius; idne autem Stephani, an Pipini regis aut etiam alterius liberalitate factum sit, non edicit. Adhæc ne Stephani quidem uspiam meminit. Jam vero, cum id ita sit, est sane, cur merito revocetur in dubium, non tantum, an non absque Stephani intercentu, verum etiam an non ante huius in Gallias accessum, qui anno 735 accidit, præmemorata prædia Magdalveus impetravit. Hinc porro jam consequitur, ut, spectatis etiam, quæ refert Wasseburgius, æque maneat incertum, an ante, an postquam Pipinus jam conscendisset Francorum solium, prædictam prædiorum dominiorumve donationem impetravit S. Magdalveus; ut adeo id, ut dictum est, ipso forte aditi a Sancto episcopatus initio evenit. Hinc dubium mihi etiam fit, an veritati consonet id, quod de ecclesia S. Michaelis, in eo, qui veteris modo Monasterii appellatione distinguitur, loco tunc sita, quam Stephanus Papa, in Galliis versans, consecravit, memoriæ prodit, sequi e bullis antecessoris hausisse, affirmat Wasseburgius. Verum, ut hanc ita se habeant, Sanctus equidem præmemorata prædia seu dominia (testantur id enim etiam Bertharius et Hugo) ecclesiæ suæ impetravit, liquetque vel hinc cura, quam pro ea sanctus Antistes gesserit. Nec minus hæc liquet ex sollicitudine omnino pastoralis, qua non tantum singulas diocesis sibi commissas ecclesias lustravit, verum etiam dirutas aut fore collapsas instauravit.

AUCTORE
C. B.

ipso forte epi-
scopatus, a
Sancto aditi,
initio evenit.

47 Sacerdos eximius, inquit num. 13 Sancti biographus, episcopum * pastoralis sollicitudine circumiens, ecclesias, in quibus non erant, locis extinxit *, dirutas vel inveteratas restauravit, ministeria divina ordinavit, plebes salutari doctrina edocens, et episcopali benedictione sacrique chismatis * unctione confirmans. Hæc Hugo: quamquam autem antiquioris scriptoris testimonio suffulta non sint, fidem tamen merentur ideoque, quod cui libet sancto Episcopo conveniant. Porro uti ex dictis Sanctus novis ecclesiæ suæ possessionibus acquirendis, ita etiam antiquis servandis, ut ut etiam procul ab episcopatu suo in Aquitania sitis, gravam operam impendit. Testatur id ipsemet Bertharius. Verba, quibus id facit, num. 7 recitata, hæc sunt: Res etiam, quæ sunt in Equitania antiquitus isti ecclesiæ (primariæ scilicet Virodunensi) subjectæ, id est, abbatia sancti Amantii, in Rodenia sita, et Marderniacum et Puliniacum frequenter (sanctus Magdalveus) visitabat, et gesta prædictorum episcoporum nostrorum secum ferebat, ut per illorum merita illas res longius sitas liberius possidere quivisset. De eodem argumento ita memorat num. 18 Hugo, Sancti biographus: Aquitania sanctitatis ejus (sancti Magdalveus) accepit magnalia, illius sæpe gressibus lustrata, lacrymis rigata, doctrinis roborata et miraculis glorificata. Res quippe, quas Virdunensis ecclesia antiquitus in ipsa regione possedit, frequenter visitabat, et Vitas seu Miracula prædecessorum suorum pontificum secum ferebat, ut per illorum merita res illas liberius possideret, vel pagensis dominatio carior, subjectio esset humilior. Hactenus Hugo, nihil fere tradens, quin in Berthario sit fundatum, aut certe cum hoc scriptore non pugnet.

Diocesis lu-
strat Sanctus
abbatiamque
S. Amantii:
* episcopium
* extruxit
* chrismas

48 Verum verbis, jam recitatis, mox hæc subdit: Fuerunt autem res istæ, abbatia sancti Amantii in Rotena urbe cum Appendiciis, fiscus etiam regius Marderniacus, et alius Puliniacus nomine, donata servitorum sancti Petri et sancti Vitoni usibus ipsius beati Amantii largitione. His autem docet, abbatiam sancti Amantii, una cum Marderniaco et Puliniaco, non ecclesiæ primariæ Virdunensi, quæ sanctissimæ Dei Genitrici Mariæ sacra est, sed ecclesiæ

hæc, quam
Vitoniano mo-
nasterio ab
ipso S. Aman-
tio

AUCTORE
C. B.

ecclesiae SS. Petri et Vitoni primitus fuisse ab ipsomet S. Amantio concessam; quod nec in Berthario fundatur, nec veritati videtur conforme. Etenim abbatia S. Amantii ætate S. Magdalvei, ut verbis num. præced. innuit Bertharius, antiqua erat ecclesiae primariæ seu cathedralis Virdunensis possessio, nec hanc, antequam in dictæ primariæ Virdunensis ecclesiae jus transiret, spectasse unquam ad SS. Petri et Vitoni ecclesiam, uspiam inveni, utut re diligentissime examinata. Hic itaque in errorem, ut mihi equidem apparet, prolapsus est Hugo. Sed, quid, quæso, scriptori huic errandi hic ausam præbuit? Jam ab uno amplius sæculo ætate Hugonis ad SS. Petri et Vitoni ecclesiam seu monasterium a Berengario, Virodunensi episcopo, fuerat translata abbatia S. Amantii possessio. Liquet id ex iis, quæ monachus S. Vitoni anonymus, qui primus brevem Virodunensium antistitem Historiam, a Berthario inceptam, prosecutus est, apud Acherium tom. XII Spicilegii, pag. 262 memorat: Verba, quæ scriptor hic ibidem suppeditat, hæc sunt: Quorum (monachorum in S. Vitoni monasterio clericis substitutorum) victui delegavit (Berengarius scilicet, Virodunensium antistes) Scantiam villam cum banno: abbatiam quoque sancti Amantii in Aquitania cum multis ecclesiis hujus B episcopii.

donatam
fuisse, perpe-
ram scribit
Sancti biogra-
phus,

49 Berengarius, qui abbatiam S. Amantii monasterio S. Vitoni donasse hic narratur, sæculo x media sui parte jam elapso excessit e vivis, ac proin abbatia illa ætate Hugonis, qui sub finem sæculi xi floruit, jam uno amplius sæculo in monasterii Vironiani jus transierat. Ignoravitne id forsitan Hugo, hincque præfatam abbatiam Vironiano monasterio ab ipso S. Amantio fuisse donatam, scripserit? Minime vero: ipsemet enim Hugo, qui in ea, qua de Sancto nostro tractat, Chronici sui parte donationem illam monasterio Vironiano a S. Amantio factam scribit, postea in eodem Chronico integram recitat chartam, qua præmemoratam abbatiam aliæque bona monasterio Vironiano Berengarius concessit. Itaque crediderim ego, Hugonem, cum Sancti nostri gesta litteris mandaret, animum non advertisse ad jam dictam, quam postea recitavit, chartam, a Berengario monasterio Vironiano concessam, hincque donationem, quæ hac a Berengario primum facta est, ipsimet S. Amantio perperam attribuisse. Atque ita sane vel hoc etiam argumento est, quam parum ab accuratone Hugo commendari mereatur. Porro de hoc S. Amantii monasterio seu abbacia, quam in burgo Ruthenensis civitatis, Gallicæ Rhodens dictæ, sitam fuisse, Galliæ Christianæ auctæ scriptores tom. I, col. 255 docent, Hugo, Flaviniacensis in suo Virdunensi Chronico apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Mss. pag. 185 ita memorat: Accepit (anno 1028, grassante fame, abbas S. Vitoni Richardus) pecuniam non parvam a comite Ruthenensi, concessa loco vadii abbatia S. Amantii, quæ erat juris ecclesiae S. Petri, quam omnino pauperibus partitus est. Verum comes, data pecunia, et abbatiam sibi usurpavit cum redditibus et fundis, et, ut asserunt habitatores Ruthenæ urbis, antequam pecunia recepta fuisset ex ejusdem abbatia fundis, ipse morte præventus est, et sic abbatia a successoribus ejus retenta est, quamquam ab inhabitantibus non tota S. Amantii abbatia, quæ latissima est, et possessionis enormis, juris ecclesiae Virdunensis esse dicatur, sed pars quædam, videlicet abbatia sancti Marii de Utra... bra, ut moderni testantur etiam nunc.

anno 1286 in
prioratum
commutata
jam erat.
Sanctus suo
exemplo,

50 Hactenus Virdunensis chronographus; cujus etiam verbis, loco proxime cit. productis, Galliæ Christianæ auctæ scriptores col. seq. hæc addunt: Anno MLXXIX Pontius, Ruthenensis episcopus, subjecit monasterium S. Amantii S. Victoris Massiliensis abbati. Vide in Instrumentis chartam secundam. An. vero MLXXX datur Rodolpho abbati. Ita illi, docentes etiam deinde col. 253, abbatiam S. Amantii jam anno 1286 in prioratum fuisse mutatam. Hanc tandem, quam plures etiam aliæ in

Galliis subire abbatia, sortem subiti ditissima amplissimæque, ut verbis proxime recitatis docet Hugo Flaviniacensis, Ruthenensis S. Amantii abbatia, quam summa cura Sanctus noster olim fuerat complexus, communicatis etiam, ut Bertharius verbis supra huc transcriptis indicat, cum religiosis ejusdem incolis SS. Vitoni, Agerici et Pauli, decessorum suorum, qui quondam Virdunensem ecclesiam eximia vitæ sanctitate illustrant, miraculis ac gestis. Sed hæc jam de S. Amantii abbacia disseruisse sufficiat. Ad aliam modo, de qua jam antea adhuc actum, abbatiam, Virdunensem scilicet SS. Petri et Vitoni monasterium, quod singulari pariter cura S. Magdalveus fuit complexus, sermonem iterum converto. Tanto in id Sanctus ferebatur affectu, ut illius regimen, quod ex dictis nondum episcopus gesserat, sibi etiam retinuerit, cum jam gravissimo universam moderandi Virdunensem ecclesiam onere esset gravatus. Ipsam autem, inquit num. 15 Hugo, Sancti biographus, ecclesiam beati Vitoni, cui ante perceptam Pontificatus gratiam pastor et rector institutus fuerat, tanta semper dilectione excoluit et provexit, ut curam ejus, etiam sumpto episcopatu, non dimitteret; quin potius omni eam conamine, et divinis famulatibus illustrem reddidit, prædiis quoque et ecclesiasticis utensilibus ampliavit, ob prædecessorum suorum ibidem quiescentium beatam memoriam a quibus nec corpore, nec spiritu volebat disjungere, sed in loco requiei eorum optabat conspeli. Dedit ergo eidem ecclesiae de suo proprio Raherii curtem cum appendiciis pro tumulatione sui corporis, et alia perplura, ut ostendit chartarum notitia.

51 Prodiit certe hæc, S. Magdalveum eodem et forte etiam semper affectu, quem semel conceperat, in SS. Petri et Vitoni Virdunensem monasterium flagrasse. Recenset deinde Hugo, Sancti biographus, duas donationes, eidem monasterio a binis, pietate præstantibus viris, factas, in quibus Sanctus noster, utpote quas, ut apparet, vel apertis verbis, vel suo verosimiliter benevolentia in illud exemplo fieri suasit, partem sane qualemcumque et forte non minimam habuit. Verba, quibus posteriorem e binis dictis donationibus refert Hugo, huc transcribo, quod commentatione indigeant. Sic habent: Cujus (Sarcionis, in S. Vitoni monasterium beneficii) exemplum secutus et beati Patris (sancti Magdalvei) amore ductus Grimbertus possessor et ipse fundi ipsius et hæreditarii juris particeps, quidquid in eodem loco possidebat, basilicæ sancti Vitoni condonavit in mansis, campis, oleis, pratis, pascuis, concisis, silvis, aquis, aquarumque exitibus et decursibus. Qui exinde postmodum, precaria facta, res ipsas a beato Viro jure beneficiario recepit, denominato censu viginti librarum olei singulis annis in festivitate sancti Vitoni ad luminaria ecclesiae ejus, in qua preciosus idem confessor requiescit, præscripto etiam spatio, quo Sanctus ea deberet meliorata recipere. Quod testamentum precaria beatus Pontifex et abba auctoritate sua firmavit anno tertio regni Carolomanni, qui fuit frater Caroli Magni, die Calendarum Julii anno ab Incarnatione Domini DCLXX, Indictione viii.

52 Jam supra satis monui, Hugonem Flaviniacensem facta instrumentaque, quæ annis Christi destituta invenit, iis æræ Christianæ annis signasse, quos iisdem factis instrumentisque ex aliis, quas exhibebant, notis chronicis competere arbitrabatur, sæptusque successu parum felici id præstitisse. Quam verum autem id sit, iterum hic liquet ex anno Carolomanni tertio, quem cum anno Christi 770, ad Julium usque provento, verbis proxime recitatis componit. Etenim Carolomannus, Pipini Brevis filius, quo de hic sermo est, ante anni 768 Septembrem regnare non incepit, ac proin anno Christi 770, ad Julium dumtaxat provento, tertius regni ejus annus, utpote qui mense Septembri anni 770 tantummodo incepit, nondum erat in cursu. Porro, cum Hugo, ut sæpissime alibi, etiam hic in assignanda temporum ratione hallucinetur, dubitari non immerito potest, an donatio, qua de hic agimus, diu ante annum 770, cui

Vitiū in no-
tis chronicis,
quibus una ex
his signatur,

A a scriptore illo innectitur, sub Carolomanno, Caroli Martelli filio, Austrasie majore-domus, ex quo Hugo Carolomannum regem, Caroli Magni fratrem, perperam hic faciat, non evenit, ac proin ex illa, utut Sancto nostro adnente facta, serius hunc, quam anno, contra ac infra statuimus, 762 diem clausisse extremum, concludi non potest. Hoc est, quod quantum ad chronologiam in recitata Hugonis verba erat notandum. Aliud in eadem præterea observo. Dicit iis Hugo, Grimbertum a S. Magdalveo eas ipsas res, quas prius ecclesie seu monasterio SS. Petri et Vitoni tradiderat, beneficiario jure, facta precaria, accepisse.

et quid sit contractus precarie, declaratur.

B 35 Ut itaque, quid hic significatum velit Hugo, intelligatur, hæc annoto: Precaria, ut Cangius in Glossario ad hanc vocem docet, est libellus seu charta, qua quis alodium vel prædium ab ecclesia sub annuo censu ad vitam utendum accipit, illud precario possessorus. Porro precarie seu contractus, qui vocabatur Precaria, diversas species seu modos ad dictam vocem in Glossario assignat laudatus Cangius. Unum hos inter ita exponit: Interdum per precarias quis res proprietatis suæ ecclesie tradebat, easque postmodum sibi dari postulabat, sese annuo censui intrinsecus. Contractus precarie, quem Grimbertum iter et Magdalveum intercessisse refert Hugo, eo modo, quem jam dedi, fuit initus, ea tamen adjecta conditione, ut Grimbertus res, quas antea ecclesie SS. Petri et Vitoni dederat, quasque ab hac contractu precarie accipiebat, præstituto per eundem contractum tempore præmemorate ecclesie meliori statui redditus restitueret. Porro eodem fere modo initus verosimillime fuerit contractus, quem verbis num. 6, iterumque num. 42 recitatis memorat Bertharius. Quisque, quantum opinor, veritati hæc existimabit consona, si modo Hugonis verba proxime huc transcripta itemque, quæ Bertharius locis mox dictis suppeditat, attento animo expendere. Atque hæc sunt, quæ notanda ratus sum in verba, quibus Hugo alteram e binis donationibus, Virdunensi SS. Petri et Vitoni ecclesie factam, exponit. Nec quidquam invento præterea, quod hic commemorandum sit circa curam, qua Sanctus jam Verodunensium antistes tam monasterii S. Vitoni quam gregis sibi commissi commoda promovit eo tempore, quod inter suam ad cathedralam Virdunensem promotionem, et consilium itineris, quod deinde Hierosolymam versus suscepit, intercessit medium.

§ V. Sanctus Hierosolymam petere statuit; adjuncta aliquot iter hoc prægressa.

C Sanctus Hierosolymam petere statuit. Consilio huic Sanctus, compositis jam melioremque etiam ad statum adductis diocesis suæ rebus, invisiendi loca Hierosolymorum sacra, ipsismet sanctissimi Servatoris ac Redemptoris nostri pedibus sanctificata, desiderium animo concepit, reque etiam ipsa sanctam civitatem invisit. Testatur id num. 27 Hugo, Sancti biographus; hac autem in re sibi prælucentem habuit Bertharium, Virodunensium antistitem historicum, sæpiissime jam laudatum. Verum binos inter hos scriptores, utut ambo Sanctum Hierosolymam petisse, memorie prodant, in hujus tamen itineris causa seu occasione convenire, non videtur. Etenim Bertharius (adi num. 7) ita rem exponit: Cujus (sancti Magdalve) etiam tempore domus istius (cathedralis Virdunensis) ecclesie, peccatis exigentibus, fuit succensa, et ob hoc per Galliam et Italiam, et sic per Græciam et Joppen cum magna viarum angustia Hierosolymam pervenit, et a patriarcha ipsius loci multorum Sanctorum reliquias obtinuit, et eas cum calice crystallino, opere mirifico sculpto, Virdunum apportavit, et in principali ecclesia nostra venerabiliter eas collocavit; his autem verbis indicare videtur, infortunatum incendium, quo cathedralis Virdunensis ecclesia fuit assumpta, causam seu saltem occasionem exstitisse, qua factum sit, ut Sanctus Hierosolymam iter suscepit.

35 Verum Hugo Flaviniacensis num. 20 in hanc scribit sententiam: Dum igitur (sanctus Magdalveus) multiplici virtutum flagrare desiderio, incidit ei cogitatio ad sepulchrum vite Principis Hierosolymam pergere peregrinando. Festinavit itaque implere voluntaria exhibitione, quod mente concepit divina inspiratione, dumque in administratione itineris necessaria quæque prævidentur, principalis ecclesia, peccatis exigentibus, igne apprehenditur ac, sævientem incendio, succenditur. His autem verbis apertissime docetur, cathedralem Virodunensium ecclesiam non prius, quam cum jam itineris Hierosolymitani consilium a Sancto fuisset initum, incendio fuisse absumptam, ac proin hoc, cur Sanctus Hierosolymam petierit, occasionem seu causam non fuisse. Pugnare ergo hic videtur Hugo cum Berthario. Verum hujusne hic, an Hugonis narratione standum est? Erit sane, quantum opinor, non nemo, qui Hugoni ea in re propensius assentiatur. Quis enim, inquit, Sanctum ex ecclesie suæ cathedralis incendio ad iter Hierosolymitanum fuisse excitum, in animum inducat? Quis cum infausto hujusmodi casu Veroduni, ut exstant reedificari curaret ecclesiam, retinendum non potius fuisse, existimet. Verum, utut hæc habeant, Berthario nihilominus ita assentior, ut Sanctum partim saltem incendio, quo cathedralis Virdunensis ecclesia arserat, impulsus fuisse rear ad Hierosolymitanum iter, in quod jam antea propendebat ex singulari, quo tenebatur, desiderio visendi sancta, loca, quæ quondam sanctissimis Servatoris nostri pedibus calcata, sacratissimoque ejus sanguine ac sudore fuerant respersa. Ea scilicet olim invaluerat consuetudo, ut cum ecclesia vel nova a fundamentis extruenda, vel antiqua seu collapsa, esset reedificanda, sacras, undecumque et quascumque possent, reliquias, in hanc inferendas, omni studio ac labore conquirerent. Hinc, quidquid etiam opponi queat, vero mihi absimile non videtur, S. Magdalveum, sacrarum reliquiarum, quas in novam extruendam Virdunensem cathedralem ecclesiam inferret, percupidum, partim saltem ex laudabili hæc ævoque suo accommodata cupiditate Hierosolymam petisse.

AUCTORE C. B. occasionem ex parte dedisse videtur ecclesie cathedralis incendium.

36 Utut sit, Sanctus equidem plures sacras, quas ab Hierosolymitano patriarcha obtinuit. Hierosolyma in Galliam secum advexit reliquias, easque in cathedralem, cum jam hæc reedificata esset, Virodunensem ecclesiam intulit. Id ex Bertharii verbis proxime recitatis liquet, pluribusque dicitur, cum de Sancti ex urbe Hierosolymitana reditu infra faciam sermonem. Ut res ad Magdalveum spectantes ordine exponam, de aliis adhuc adjunctis, quæ iter ejus Hierosolymitanum prægressa narrantur, ante omnia tractandum nunc est. Dubitandum non est, quin Sanctus, antequam iter adeo longinquum periculumque susciperet, omnia omnino, quæ tum ad illud, tum ad novæ ecclesie structuram necessaria utiliaque arbitrabatur, diligentissime curavit, tuncque dumtaxat discesserit, cum omnia etiam, quæ ad episcopatum, ipso absente, apte ordinateque administrandum conducere, ipsos edocuisset, quos sui interim vicarios constituerebat. Tunc (combusta nimirum cathedrali Virodunensi ecclesia) mens Madelvi, inquit Hugo, Sancti biographus, num. 20, in diversa rapitur, spiritus anxietur, corque turbatur. Tandem in se reversus, illiusque memor proverbii: Non est magnus magnum putans, quod ruunt ligna et lapides, et moriuntur mortales: temporale damnum patienter tulit, ac statim in meliorem statum reparare fabricam jussit. Conventione porro facta cum artificibus, deputatisque custodibus, et, ordinatis necessariis sumptibus, suadet, precatur, imperatque, opus inchoare maturius, accelerare attentius, explere diligentius: ac, paucis deinde interpositis, ita subdit: Eorum denique (episcoporum scilicet vicinorum) consilio ordinatur (Verodunensis) ecclesia, commendatur plebs commissæ.

Sanctus anto discessum cuncta ei reedificande necessaria paravit;

37 Ita Hugo, quæ Sanctus, ut combusta Virdunensis ecclesia reedificaretur, simulque episcopatus, sese.

AUCTORE
C. B.
ad id tamen
nec ab Hildul-
pho, Trevi-
rensi,

sese absente, apte gubernaretur, provide curarit, dumtaxat fere generatim exponens. Verum Wasseburgius, postquam eadem fere omnia, quæ verbis jam proxime recitatis Hugo, in litteras misit, ita quantum ad substantiam lib. II Antiquitatum sæpius jam cit., fol. 151 vers. proseguitur. At vero, cum magna opus esset ad id (novæ scilicet ecclesiæ structuram iterque Hierosolymitanum) pecuniæ summa, ad archiepiscopum Trevirensis, metropolitam suum, vicinosque episcopos, Metensem scilicet, Remensem et Tullensem, a quibus ecclesiæ suæ reedificandæ magnam obtinuit pecuniæ vim, Sanctus confugit. Hildulphus, ut ait, tunc erat Trevirensis archiepiscopus, e nobili Gallia Belgicæ stemmate Tornaci, Nerviorum civitate, oriundus, atque ad metropolitam illam sedem promotus invitatus. Quod vero etiam ad Metensem, Remensem et Tullensem ecclesias, quarum episcopos in Sanctum quoque fuisse munificos affirmat, jam spectat, priorem S. Chrodegandus, secundum Abel, ac tertiam denique Jacob moderabatur. Hæc Wasseburgius: verum e quatuor jam memoratis episcopis, quos largas S. Magdalveo elemosynas in novæ cathedralis ecclesiæ structuram contulisse refert, omni dubio procul id Hildulphus, Trevirensium archiepiscopus, non fecit. Hic enim insigni sanctitatis fama illustris præsul, non anno (adi Henschenium in Diatriba de tribus Dagobertis lib. IV, § 5, Mabillonium in Annal. Bened. lib. XV, num. 38, et Operis nostri tom. III Julii in S. Hildulpho) 758 circiter, ut nonnulli olim perperam est visum, sed anno circiter 666 ad Trevirensis cathedralam fuit eVectus; hac autem anno 671 abdicata, in solitudinem montis Vosagi secessit, ibique felici e vivis transitu anno sequentis sæculi septimo evolavit ad Superos; ut sane cathedrali Viridunensi ecclesiæ reedificandæ, quæ sub S. Magdalveo ac proin serius quam anno 707, prout ex jam dictis et porro dicendis facile colliges, incendio fuit assumpta, ingentem pecuniæ vim in elemosynam Sancto nostro conferre neguerit.

38 Quod jam ad tres alios supra memoratos episcopos, Abelem scilicet Remensem, Jacobum Tullensem et Chrodegandum Metensem, pertinet, nihil quidem suppetit, ut nullum ex his Sancto nostro, quo exstant reedificaret cathedralam suam ecclesiam, succurrisse elemosyna, indubitanter asseverem; attamen an ullus ex his re etiam ipsa id fecerit, dubium mihi vel idcirco apparet, quod solum, qui rem narret, habeamus Wasseburgium, hicque scriptor, utpote recentior, hocque ipso loco S. Hildulphum elemosyna in Sanctum nostrum perperam faciens beneficium, fidem certam absque idoneo antiquitatis testimonio haud mereatur. Atque hinc quidem, tum an S. Abel, Remensis archiepiscopus, tum etiam an S. Chrodegandus Metensis et S. Jacobus Tullensis episcopus Sancto nostro elemosynam contulerit, dubium efficitur. At vero sunt etiam, quæ dubium illud nominatim circa Abelem, Remensem archiepiscopum, non parum augent. Ac primo quidem, sancti hujus archiepiscopi in ecclesiam Viridunensem liberalitatem sese ex ecclesiæ Viridunensis Chartulariis hausisse, Wasseburgius lib. II Gallia Belgicæ Antiquitatum, fol. 152 vers. diserte affirmat. Quam ob rem, cum ex dictis illa ecclesiæ Viridunensis monumenta sequioris sint ætatis ac fidei, nequit ex his pia S. Abelis in Sanctum nostrum munificentia ita haberi certa, quin revocari merito possit in dubium.

39 Adhæc S. Abel anno circiter 744, ut plerisque videtur, ad archiepiscopatum Remensem fuit eVectus, nec eum, ut apparet, diutius occupavit, quam ad annum usque 748; ita quippe ex iis, quæ in Opere nostro ad 3 Augusti diem in S. Abele disputata sunt, probabilius videtur. Jam vero, cum id ita sit, simulque S. Abelem tunc, cum adhuc sedem Remensem occuparet, Sancto nostro non parvam pecuniæ vim reedificandæ Viridunensi ecclesiæ contulisse in elemosynam, velle videatur Wasseburgius, nequit hoc consistere cum aliis scriptoris hujus assertis, ex quibus, prout ex dicendis pronum erit

colligere, omnino sit consequens, ut Verodunensis ecclesia S. Magdalvei tempore non citius, quam anno circiter 736 fuerit combusta. Accedit, temporis spatio, inter annum 744 et 748 medio, quo forte et verosimillime non alio, Remensem cathedralam tenuit S. Abel, offlicta adeo in rebus temporalibus (adi iterum Opus nostrum loco proxime cit.) conditione ecclesiam illam fuisse, ut ejusdem antistes magis esset ad accipiendam elemosynam, quam ad dandam comparatus. Sed fac, S. Magdalveo elemosynam, qua de hic agimus, ab Abele non fuisse collatam, nisi cum hic cedere Remensi cathedra jam fuisset compulsus, Abeli etiam tunc eas, quibus id faceret, facultates defuisse, quis non verosimilius pulet? Itaque, re mature discussa, Sancto nostro Abelem, ingenti in elemosynam collata pecuniæ summa, reedificandæ Viridunensi ecclesiæ suppetit tulus, parum mihi probabile apparet. Verum, etsi id ita se habeat, Sanctusque ex dictis nihil forte etiam pecuniarum a Chrodegando, Metensi episcopo, et Jacobo Tullensi, quibus tamen ad id divitiarum afflatum fuisse videtur, ecclesiæ Viridunensi acceperit, huic equidem reedificandæ necessaria, sive aliunde, sive ex propriis episcopatus sui facultatibus accepta, omni studio ac diligentia comparavit. Hoc autem facto, datoque mandato, ut novi ædificii structuræ, sese absente, adnoverentur manus, itineri, petiturus Hierosolymam, quo jam votis anhelabat, sese commisit.

§ VI. Hierosolymitanam peregrinationem conficit, locaque sancta invisit.

Hierosolymam peregrinatum fuisse S. Magdalveum, Bertharius verbis num. 7 et alibi jam adhuc recitatis brevissime ita declarat: Per Galliam et Italiam et sic per Graciam et Joppen cum magna viarum angustia Hierosolymam pervenit, et a patriarcha ipsius loci multorum Sanctorum reliquias obtinuit. Verum Hugo, Sancti biographus, et Wasseburgius præcipuas etiam, per quas Magdalveus transierit, civitates, hasque inter Romam et Constantinopolim, recensent. Adhæc quis tunc Romæ S. Petri cathedralam, quis Constantinopoli Orientalis imperii habenas tenuerit, etiam exponunt. Verum hic binos inter illos scriptores minime convenit. Etenim secundum Hugonem Hadrianus, secundum Wasseburgium autem Paulus supremam Ecclesiæ universæ sedem, cum Romam S. Magdalveus venit, occupabat. Adhæc secundum posteriorem scriptorem Constantinus Copronymus, secundum priorem autem Constantinus Leonis IV filius, una cum matre Irene, dum Constantinopolim appulit Sanctus noster, Orientale imperium suprema potestate moderabatur. At vero, petet modo non nemo, Wasseburgione hic, an Hugoni potius assentiendum est? Constantinus Copronymus ab anno 741 ad annum usque, uti inter eruditos convenit, 775, quo obiit, Orientali imperio præfuit; Constantinus autem, Leonis IV filius, cum matre Irene ante annum 780, uti inter eruditos pariter convenit, moderari non incepit Orientis imperium. Quam ob rem, cum S. Magdalveus omni dubio procul ante annum 780, utpote tunc ex dicendis jam dudum e vivis sublatus, Hierosolymitanum iter suscepit, perperam sane scribit Hugo, Orientali imperio tunc, cum Sanctus, iter illud conficiens, Constantinopolim venit, cum matre Irene præfuisse Constantinum, Leonis IV filium. Contra vero, cum Sanctus, uti ex jam dictis et porro dicendis pronum est colligere, illo temporis spatio, quod inter annum 741 et annum 775 effluxit medium, iter Hierosolymitanum confecerit, recte utique asserit Wasseburgius, Constantinum Copronymum, utpote qui ex dictis ab anno 741 ad annum usque 775 regnavit, Orientali imperio tunc, cum iter illud obiens Constantinopolim venit Magdalveus, suprema potestate præfuisse.

61 Atque ita quidem jam habemus, imperatorem, qui tunc, cum Constantinopoli Hierosolymam petit Sanctus noster, Orientale imperium moderatus est, recte assignari a Wasseburgio, proximum est, ut nunc

Magdalveus,
Orientale
imperium
Constantino
Copronymo,

F

episcopis ingenti pecuniæ summa fuit adjutus.

A nunc discutiam, hinc etiam scriptor, an potius Hugo recte assignet Pontificem, qui tunc, cum S. Magdalveus Roma Hierosolymam petiit, Romanam S. Petri cathedram occupavit. Paulus Papa, sub quo secundum Wasseburgium Sanctus Roma Hierosolymam petierit, ab anno 737, Hadrianus vero Papa, sub quo id secundum Hugonem Flaviniacensem acciderit, ab anno 772 sedere incepit. Quam ob rem, cum Sanctus ex dicendis probabilius anno 762, non autem, ut notat Hugo Flaviniacensis, anno 776, vitam cum morte commutavit, probabilius etiam Paulus, a Wasseburgio assignatus, non autem Hadrianus, ab Hugone propositus, Romanam S. Petri cathedram tunc, cum Sanctus Roma Hierosolymam peregrinatus est, occupavit. Neque est, quod opponas, Sanctum forte citius, quam anno 737 Hierosolymam esse peregrinatum, ac proin id neque sub Paulo, neque sub Hadriano Pontifice evenisse. Cum enim Hugo, qui Sancti obitum cum anno 776 componit, Hierosolymitanam ejus peregrinationem ex dictis non ante annum 772, Wasseburgius autem non ante annum 737 eandem peregrinationem collocet, hanc equidem ambo illi scriptores in extremam Sancti ætatem unanimiter differunt. Et sane recte hoc ab illis fieri, verosimile apparet vel ex eo, quod Sanctus Hierosolymam, nisi jam compositis pacatisque episcopatus sui rebus, peregrinatus non sit.

B Cum enim ex dictis probabilius ante annum 742 S. Magdalveus haud accepit episcopi munere moderandam Virodunensem ecclesiam, hujusque tum res, ut num. 59 docui, perturbato admodum ac lugubri in statu invenerit, non mediocri verosimilitudine, ut eas componeret, pristinoque tranquillitatis statui restitueret, temporis spatium egerit. Quam ob rem, cum Sanctus etiam verosimiliter non statim atque ecclesie suæ res essent composita, sed tantum aliquandiu post Hierosolymam, peregrinatione suscepta, petierit, vel ex eo sane, quod Magdalveus itinere illi, nisi jam compositis ecclesie suæ rebus, sese non accinxerit, verosimile evadit, non fecisse hoc illum, nisi cum jam ad extremam fere ætatem esset provectus, annusque circiter 737 ageretur. Verum alia hic sese offert difficultas.

Hujus urbis sedem tunc, non, ut ea,

62 Etenim Hugo et Wasseburgius, de Sancto, jam Hierosolymam adeo, facientes sermonem, aiunt, eum a loci patriarcha honorifice admodum fuisse exceptum. Ac prior quidem e binis illis scriptoribus hunc patriarcham nominat Eusebium; posterior vero, etiamsi tunc ex nonnullorum opinione in Hierosolymitana cathedra patriarcham sedisse Eusebium, fateatur, hanc tamen, cum Hierosolymam S. Magdalveus advenit, patriarcham, nomine Basilium, occupasse, contendit. At vero Papebrochius noster in Chronologica Patriarcharum Hierosolymitanorum Historia, tom. III Maji præfixa, num. 167 et seq. in eam opinionem propendit, ut Eusebium Patriarcham, ab Hugone Flaviniacensi et Wasseburgio memoratum, ab anno 753 ad annum usque 742 in Hierosolymitana cathedra sedisse, existimet. Verba ejus huc transcribo. Sic habent: Sed neque Joanni (sextagesimo secundo Hierosolymitanorum patriarchæ) sub annum dccxxxv mortuo, immediate potuit successisse Theodorus. Extat enim illius synodica epistola de sua fide et electione, probata in actione in synodi in Nicænæ, prout directa fuit ad patriarchas alios Orientales duos, Cosmam Alexandrinum et Theodorum Antiochenum, qui non nisi circa annum dccxlii ordinationem suam ipsimet acceperunt. Huic ergo annorum vi aut vii biatu supplendo Eusebium quemdam nobis offert Vita S. Madalvae, Virodunensis episcopi, qui colitur die iv Octobris, quemque ab anno dccxxxv ad dccxlii cathedram illam tenuisse, satis evidenter demonstrat Richardus Wassenburgius lib. 2 Antiquitatum Gallie Belgicæ; quantumcumque alii aliter senserint, quia ex Vita ipsa, non valde accurate nec a cœvo scripta, nihil certi elici quoad tempus potest.

65 Hæc Papebrochius; mox autem etiam subdit, quibus innuit, Eusebium, quem verbis proxime recit Octobris Tomus II.

tatis memorat, in patriarchali S. Jacobi, fratris Domini, throno tunc sedisse, cum Hierosolymam, peregrinatione ad sanctam hanc civitatem suscepta, Sanctus noster pervenit. Quam ob rem, cum ex dictis in opinionem, qua Eusebium ab anno 753 usque ad annum circiter 742 Hierosolymitanam sedem occupasse autumat, verbis proxime recitatis Papebrochius etiam propendat, fuerit ex mente ejus S. Magdalveus eo temporis spatio, quod ab anno 753 usque ad annum circiter 742 est elapsum, Hierosolymam peregrinatus, contra ac supra nobis est visum. Cum porro, ne tam cito Hierosolymitana Sancti nostri statuatur peregrinatio, obstat Wasseburgius, in præfata Historica patriarcharum Hierosolymitanorum Chronologia num. 168 idem Papebrochius noster in hæc verba prosequitur: Prædictus quidem Wassenburgius iter istud (Hierosolymitanum) (S. Madalvae usque ad extremam fere senectutem ejus annumque circiter dccxvii differt; sed nulla, cur id faciat, ratio allata. Ita ille. Verum, quamquam Wasseburgius nullam, cur Hierosolymitanum S. Magdalvei iter usque ad extremam fere ejus senectutem differat, rationem adducat in medium, ei tamen ob ea, quæ num. 61 dicta sunt, refragandum non videtur. Adhæc Sanctus, ut § 5 ostendi, probabilius non ante annum 742 ad Virodunensem sedem fuit promotus. Quam ob rem cum non prius Hierosolymam, quam cum jam esset episcopus, fuerit peregrinatus, probabilius etiam id non ante dictum annum 742 fecerit, ac proin non eo temporis spatio, quod ab anno 753 ad annum usque 742 excurrit.

64 Ait quidem Papebrochius verbis num. 62 recitatis, a Wasseburgio lib. II Antiquitatum Gallie Belgicæ satis evidenter demonstrari, S. Magdalveum ab anno 753 ad annum 762 Virodunensem cathedram tenuisse; verum, cum Sancti Vita, in qua id demonstrari ait a Wasseburgio, non valde accurate nec a cœvo scriptam, mox fateatur, illa sane Wasseburgii demonstratione rem plane evinci, non existimavit. Ut sit, equidem Henschenio nostro, utpote qui tom. IV Junii in S. Jacobo, Tullensi episcopo, pag. 384 suscepti a sancto nostro Virodunensis episcopatus initium ab anno 753 longe sejungit, ita quantum ad annum, cui S. Magdalvei ad episcopales infulas promotionem innectit Wasseburgius, non est visum. Et vero rationibus, ab hoc scriptore adductis, minime evinci, Sanctum jam ab anno 753 ad Virodunensem sedem fuisse evectum, ex iis, quæ num. 50 et seq. dicta sunt, quisque, quantum opinor, sine tergiversatione concludet. Maneat itaque, Sanctum nostrum probabilius non ante annum 742, ut § 5 ostendi, creatum esse Virodunensem episcopum, ac proin etiam non ante eundem annum, cum jam Hierosolymorum patriarcha non amplius esset Eusebius, Hierosolymam esse peregrinatum; quod postremum sane citius, dato etiam, Magdalveum jam ab anno 753 Virodunensium fuisse antistitem, verosimiliter factum vel idcirco adhuc haud fuerit, quod Sanctus, ut Hugo et Wasseburgius testantur, ratioque ipsa suadet, iter Hierosolymitanum non prius suscepit, quam cum jam episcopatus sui res essent composita, pacificeque loco constituta; hæc autem ab anno 753 usque ad annum 742, Carolo Martello in viciis adhuc superstitie, tali in statu verosimiliter non fuerint, uti ex iis, quæ § 5 disserui, pronum est colligere.

65 At vero, inquiet modo non nemo, cum Sanctus ex jam disputatis verosimiliter equidem non ante annum 742 Hierosolymam fuerit peregrinatus, ac proin tunc, cum eo advenit, in patriarchali sanctæ civitatis throno non sederit Eusebius, a Papebrochio supra memoratus, quis tandem patriarcha, cum Hierosolymam advenit Magdalveus, thronum illum occupavit? An forte Basilium, ut in Sancti Vita, a se concinnata, lib. II Antiquitatum fol. 155 vult Wasseburgius? Theodorus, patriarcha Hierosolymitanus, anno circiter 742, ut Papebrochius in Patriarchis Hierosolymitanis docet, ordinationem suam accepit, sanctæque Civitatis thronum anno circiter 767

AUCTORE C. B.

quæ Papebrochius præpauit, fert opinio,

patriarcha Eusebius,

F

sed Theodorus verosimiliter occupabat.

AUCTORE
C. B.

adhuc occupabat, uti liquet ex synodicis, quas ad Paulum I, Romanum Pontificem, scripsit, fidei litteris, hoc anno (adi Pagium in Criticis ad annum 767, num. 3) a Constantino, pseudo-Pontifice, qui post Pauli obitum Romanam sedem invaserat, Hierosolyma acceptis. Quam ob rem, cum ex dictis S. Magdalveus probabilis ante annum 742 non fuerit Virodunensium antistes, cerleque ante annum 762 vita functus non sit, verosimillimum sane apparet, Hierosolymitanam ecclesiam clavum tunc, cum Hierosolymam venit Sanctus noster, tenuisse mox memoratum Theodorum.

Nec propterea tamen opinio, qua vel inter Joannem et Theodorum,

66 Ita mihi omnino ob omnia jam dicta statuentum videtur; quamquam autem sic, uti hinc atque etiam ex aliis hic jam statutis sequitur, Hierosolymitanam Sancti peregrinationem, contra ac facit Papebrochius noster, nec cum temporis spatio, quod ab anno 753 usque ad annum 742 excurrit, jungam, nec etiam sub patriarcha Eusebio ponam, non propterea tamen certo rejiciendam puto opinionem, quae eidem Papebrochio, ut verba ejus supra recitata indicant, etiam placuit, quæque Eusebium, seu etiam vel hunc vel Basilium, a Wasseburgio propositum, inter Joannem et Theodorum, patriarchas Hierosolymitanos, ab anno 753 usque ad 742 sedisse statuit. Cum enim Hierosolymis, dum eo peregrinatus est Magdalveus, patriarchalem sedem occupasse Eusebium, Hugo, Sancti biographus, prodat, hinc saltem mihi, utut a vero hic verosimillime aberret Hugo, suspicio oritur, Eusebium quempiam sæculo viii, sive ante, sive post Sancti nostri iter Hierosolymitanum, patriarchali Hierosolymorum ecclesiam præfuisse. Idem de Basilio, quem tunc, cum Hierosolymam venit Magdalveus, patriarcham Hierosolymitanum statuit Wasseburgius, esto judicium. Sic, quamquam quidem a Wasseburgio S. Hildulphus, Trevirensis archiepiscopus, veluti in Sanctum nostrum anno circiter 737 pie munificus, perperam ex dictis producat, ille tamen sanctus Trevirensium archiepiscopus sæculo viii, utpote non ante ann. 707 vita functus, in vivis adhuc erat superstes.

vel hunc inter et Eliam Eusebium medius statuitur

67 Item, quamquam quidem ab Hugone Orientali imperio tunc, cum Constantinopoli Hierosolymam petit Magdalveus, Constantinus cum matre Irene præfuisse, perperam ex dictis asseratur, Constantinus tamen cum matre Irene anno 780 imperii Orientalis habenas coepessivit. Didicerint scilicet ex scriptoribus monumentis antiquioribus Hugo et Wasseburgius res factas; annos vero, quibus hæ factæ essent, ignorarint, aut certe non sat habuerint certos. Quam ob rem, quamquam quidem Hugo Eusebium et Wasseburgius Basilium Hierosolymis tunc, cum eo peregrinatus est Sanctus noster, patriarchalem occupasse cathedram, perperam memoriæ prodant, tam Basilium tamen quam Eusebium sæc. viii Hierosolymitanam cathedram occupasse, vero non puto absimile. Hinc porro jam fit, ut, cum equidem tempus, quo vel Eusebius vel Basilus in sede Hierosolymitana sederit, appareat ex dictis incertum, certo rejicienda non sit opinio, qua Papebrochius noster, ut medium inter Joannem, patriarcham Hierosolymitanum, anno 753 vita functum, et Theodorum, patriarcham item Hierosolymitanum, anno 742 ad hanc dignitatem evectum, hiatum suppleat, Eusebium vel Basilium ab anno 753 ad annum 742 Hierosolymitanam sedem occupasse, existimavit aut saltem dubitantis modo statuit. Adhæc, cum forte etiam inter Theodorum, patriarcham Hierosolymitanum, et Eliam, patriarcham item Hierosolymitanum, alius insuper patriarcha intercesserit medius, certo pariter refragandum non videtur Papebrochio, in Patriarchis Hierosolymitanis num. 170 ita scribenti: Manet interim, quod Hierosolymitanus Theodorus ordinatus fuerit saltem dccxlii. Quando autem obierit, non æque facile est definire; sicuti nec dicere, utrum, qui tempore synodi Nicænæ II vivebat, Elias princeps pastorum Eliæ, sicuti nominatur in Vita S. Tarasii, mediate vel immediate successerit Theodoro.

68 Quare hic etiam locus esset Eusebio, si hunc

sedisse post Theodorum constaret, pro anno dclxxi, D sicut vult Hugo Flaviniacensis; et ante eundem Theodorum dari posset locus Basilio Wassenburgii, si de eo etiam certius aliquid haberetur. Hæc, quæ forte etiam vera sunt, non asseverantis, sed dubitantis, tantum seu suspicantis in modum, et recte quidem, Papebrochius. Attamen tam ex hoc capite, quam ex eo, quod in opinionem, quæ Eusebium ab anno 753 usque ad annum 742 sedem Hierosolymitanam tenuisse statuit, quæque sane veluti certo falsa rejicienda non est, verbis supra huc transcriptis propendeat, a Pagio in Criticis ad ann. 767, num. 7 hunc convenitur in modum: Papebrochius... in Hist. Chronologica Patriarcharum Hierosolymitanorum, quam tom. III SS. mensis Maii præfixit, secutus Richardum Wassenburgium lib. 2 Antiquit. Galliae Belgicæ existimat, Joannem inter et Theodorum (patriarchas scilicet Hierosolymitanos, de quibus supra) sedisse Eusebium, et Theodorum ad thronum Hierosolymitanum circa annum septingentesimum quadragesimum primum evectum fuisse. Suspicatur etiam Papebrochius, Basilium post Theodorum ecclesiam Hierosolymitanam obtinuisse, Basiliumque Wassenburgius in Vita S. Magdalvei Eusebio substituendum contendit. At, cum ex dictis constet, Theodorum Joanni successisse, annoque dclxxvi et currenti sedem illam adhuc rexisse, manifestum est, Wassenburgium Vitam S. Magdalvei potius perturbasse, quam explicasse, et Basilium, quem sine fundamento obtrudit, episcopum fictitium esse. Ita Pagius, duo hic præcipue contra Papebrochium contendens, primum est, perperam ab eo Wasseburgii seu Wassenburgii exemplo inter Joannem et Theodorum, patriarchas Hierosolymitanos, medium statui Eusebium; alterum est, Basilium, quem Papebrochius forte post Theodorum in Hierosolymitana cathedra sedisse autumat, certissime in sede illa, utpote episcopum dumtaxat fictitium, non sedisse.

69 Verum enim vero duo illa, quæ hic confidentissime, veluti certissima, pronuntiat Pagius, minime certa atque indubia mihi videntur. Quod enim ad primum pertinet, unde sat certo novit Pagius, in sede Hierosolymitana inter Joannem et Theodorum patriarchas medium non sedisse Eusebium? Verbis num. præced. recitatis hæc præmittit: Theodorus, patriarcha Hierosolymitanus, qui anno dcccxxv Joanni successerat, anno incerto mortuus est, et Eusebium successorem habuit. Nam in Vita sancti Madalvei, Virodunensium episcopi, ab Hugone Flaviniacensi in Chronico descripta, legitur, hunc Sanctum sub anno dclxx sepulchrum Christi in Hierusalem visitasse, et Eusebium patriarcham eum perhonorifice accepisse, et cum Hierosolymis discessit, calicem chrysellinum, multasque reliquias ei dedisse. Mortuus est autem S. Magdalveus anno septingentesimo septuagesimo sexto, iv Nonas Octobris, cujus transitum tot notis ad eum annum Hugo firmavit, ut, si qui in eo characteres reperiantur, qui huic opinioni super obitu Madalvei refragentur, absque ulla hæsitacione corrigendi sint, ut recte scribit Cointius anno dclxxvi, num. 53: quod et de aliis characteribus chronologicis, in quibus is auctor sibi aliquando non constat, etiam asserendum. Quæ enim ad Madalveum spectant, egregie calluit, licet cum sub finem sæculi xi Chronicon suum scripserit, in his, quæ ad historiam generalem pertinent, non raro offenderit. In sede ergo Hierosolymitana inter Joannem et Theodorum patriarchas idcirco ex mente Pagii medius non sedit Eusebius, quod hic non ante, sed dumtaxat post Theodorum sedem illam occupavit.

70 Ita Pagius: verum unde vel quomodo probat hic scriptor, Theodoro in Hierosolymitanam cathedram successisse Eusebium? Ex sola nimirum Sancti nostri Vita, ab Hugone Flaviniacensi litteris mandata, in qua S. Magdalveus, cum Hierosolymam venit, honorifice fuisse a patriarcha Eusebio exceptus narratur; verum ex hac seu potius ex Hugone, ejus auctore, utpote in errores turpissimos sæpissime

D a Papebrochio, pro certo falsa rejicienda est. Hanc enim

E

rationibus, quas Pagius

F

A sæpissime prolapsio, nihil sat certi definiri potest vel quantum ad tempus, vel quantum ad ordinem, quo Eusebius ad Hierosolymitanam cathedram fuerit erectus. At quidem Pagius, ut ab Eusebio, in opinione ejus ante annum 767 ad sedem Hierosolymitanam non promotus, Sanctum Hierosolymis fuisse exceptum, fiat credibile, e vivis hunc non citius quam anno 776 excessisse, hacque in re Hugoni, ut pluribus erroribus scatenti, standum esse contendit; verum probabilius hic ab Hugone recedendum, infra ostendam, cum de anno, quo Sanctus noster obiit, tractabo. Præterea ait quidem etiam Pagius, ut Hugoni, Eusebium anno circiter 770 fuisse patriarcham Hierosolymitanum, inveniunt, fidem conciliet, egregie illum calluisse, quæ ad Madalveum spectant. Verum an Hugo egregie saltem calluerit, quis tunc, cum Sanctus noster Hierosolymam petiit, patriarchalem civitatis hujus thronum tenuerit, dubitari non immerito potest vel idcirco, quod equidem quis tunc Orientali præfuerit suprema potestate imperio, citra omnem controversiam, uti ex jam supra dictis liquet, penitus ignorari, imo ei præfuisse Constantinum cum matre Irene manifesto errore scripserit.

sive aliunde petitas affert.

B 71 Quapropter, cum id ita se habeat, quis non ambigat, an pariter, quis tunc, cum Hierosolymam venit Sanctus noster, in sede Hierosolymitana sederit, Hugo non ignorari; imo vero an non Eusebium, qui jam diu obiisset, sedem illam tunc occupasse, ex errore notari? Meliusne forte Hugo patriarcharum Hierosolymitanorum, quam imperatorum Orientalium chronologiam habuerit perspectam? Fundamentum sane, cui hoc possit superstrui, nullum novi. Verum, ne equidem Joannem inter et Theodorum patriarchas locus esse queat Eusebio, addit Pagius, Theodorum Joanni successisse, atque id quidem constare ex iis, quæ jam ante protulit in medium. Fateor, Joanni successit Theodorus. Verum, constante forsitan ex iis, quæ ante dixit Pagius, nullo alio id medio factum esse? Audi verba, quibus ad annum 749, num. 2 refert, Joanni successisse Theodorum. Sic habent: In Tabulis... eidem (Chronographiæ Theophanis) insertis, ad annum Incarnat. secundum Alex. dcc., qui Kalend. Septemb. anni Christi dccvii inchoatur, dicitur, Joannem patriarcham Hierosolymorum sedisse annos xxx, annumque illum esse sedis ejus tertium. Quare ecclesiam Hierosolymitanam usque ad annum Christi dccxxv aut circiter rexit, post quem nullus ibidem memoratur patriarcha, qui ei successerit, ideoque vel ea ecclesia aliquo tempore sine episcopo fuit, vel ei tempore incerto successit Theodorus, qui, ut infra videbimus, anno dccxxii Hierosolymorum patriarcha erat. Sedes ergo Hierosolymitana secundum Pagium vel aliquandiu post mortem Joannis vacavit, vel tempus, quo ei successor fuerit suffectus, assignari non potest; hinc autem, ut consideranti patebit, minime fit consequens, ut Joanni Theodorus absque alio patriarcha medio in sedem Hierosolymitanam proxime successerit, ac proin ex Pagii dictis, quod ad nostrum institutum sufficit, certo non constat, inter Joannem et Theodorum non intercessisse hiatum, cui idcirco supplendo perperam a Papebrochio assignetur Eusebius aut etiam Basilus.

a vero indubie atienam esse, is scriptor non probat.

C 72 At vero, quod jam ad hunc posteriorem, patriarchis Hierosolymitanis a Papebrochio dubitanter adscriptum pertinet, episcopum hunc esse fictitium, Pagius verbis num. 68 recitatis affirmat, hac scilicet ratione ductus, quod Joanni Theodorus successerit, hicque anno 766 et seq. sedem Hierosolymitanam adhuc occupavit. Verum hinc non evincitur, quod vult Pagius. Quamquam enim ex eo, quod Joanni successerit Theodorus, hicque sedem Hierosolymitanam anno 767 adhuc tenuerit, recte concluderis, Hierosolymorum ecclesiæ tunc, cum ad civitatem illam, utpote quod ex dictis anno circiter 737 evenit, Sanctus noster peregrinatus est, patriarcham non præfuisse Basilium, non propterea tamen, quemadmodum jam supra dicta consideranti patebit, fit consequens,

ut Basilium ille vel inter Joannem et Theodorum, vel inter hunc et Eliam in sede Hierosolymitana certe non sederit; neque enim, ut jam dictum est, certum habetur, Eusebium proxime Theodoro, huncque itidem proxime Joanni successisse. Itaque, re attento animo expensa, minime mihi displicet Papebrochii opinio, qui hiatui, quem inter Joannem et Theodorum reperit, supplendo Eusebium vel Basilium assignat, eosdemque deinde iterum sub gratiosa, ut loquitur, restrictione ac disjunctione proponit, ut locus inter Theodorum et Eliam, qui forte alias sit vacaturus, impleatur. Porro notandum hic etiam est, a vero insuper aberrare Pagium, dum verbis supra huc transcriptis ait, Papebrochium nostrum, dum Joannem inter et Theodorum in Hierosolymitano throno sedisse Eusebium, Theodorumque ad hunc anno circiter 741 erectum scribit, Wasseburgii hac in re sequi exemplum. Wasseburgius enim ne Theodori quidem vel Joannis mentionem facit, ut adeo nec tempus, quo ad thronum Hierosolymitanum fuerit erectus Theodorus, nec hunc inter et Joannem sedisse Eusebium, literis consignet, ac proin ut illud ejus exemplum citra omne dubium Papebrochius haud scripserit.

75 Sed hæc pro vindicando Papebrochio, assignandoque patriarcha, qui Hierosolymorum ecclesiæ, cum eo advenit Sanctus, clavum tenuerit, disputasse sufficiat. Dispicimus modo, quid in illa civitate, quæ tum gemebat, jamque dudum gemuerat sub durissimo Saracenorum jugo, egerit S. Magdalveus, sibi que a patriarcha loci, Theodoro ex dictis, impetravit. Bertharius (adi num. 7) hæc duntaxat, quæ huc faciant, pauca verba suppeditat: Et a patriarcha ipsius loci (civitatis Hierosolymitanæ) multorum Sanctorum reliquias obtinuit et eas cum calice crystallino, opere mirifico sculpto, Viridum apportavit. Sancto plures quoque Sanctorum reliquias una cum calice crystallino, qui opere mirifico sculptus esset, a patriarcha Hierosolymitano datas fuisse, Hugo etiam, Sancti biographus, a quo nec Wasseburgius dissentit, memoriæ prodit. Verum bini hi scriptores id duntaxat tunc, cum Sanctus Hierosolymis jamjam esset discessurus, factum indicant; Hugo autem, a quo iterum Wasseburgius non multum hic abluat, num. 27 antequam Sancti discessum referat, nonnulla præmittit. Sunt autem præcipue hæc: Apprehendens post hæc (sanctus Magdalveus) Hierosolymam diu desideratam, et jam concupiscenti animo oblatam, introivit in tabernacula ejus, omnem locum sanctum fide et amore frequentans, qui est super omnia, Dominum in eis adorans, sepulchrum Jesu Nazareni crucifixi lacrymarum imbre die quotidie rigans, Christum resurgentem a morte glorificans et adorans.

F 74 Nuntiatur interea patriarchæ Eusebio, qui tempore illo sanctam gubernabat ecclesiam Sion, Madelvi reverentissimi erga Christum devotio, circa loca sancta diurna frequentatio, jugis pernoctatio, carnis propriæ maceratio. Hic igitur, his auditis, moram pati nesciens in quærendo, inventum amplectitur continuo, miratus in eo vultum angelicum, sermonem modestum, mitem gressum, habitum reverendum. Posthæc introduxit eum in domum matris suæ et in cubiculum genitricis suæ et dedit ei poculum ex vino condito et mustum malorum granatorum. Hæc Hugo, subdens deinde, patriarcham Hierosolymitanum tanto in Sanctum fuisse amore abreptum, ut de eo Hierosolymis apud se retinendo cogitavit; verum revelatione divina, ne id faceret, monitum, amicissime a se Magdalveum, iis, quæ jam dixi, muneribus donatum, dimisisse. Eadem fere etiam memorat Wasseburgius; verum, quod pertinet ad revelationem, qua patriarcha Hierosolymitanus, ut Sanctum a sese dimitteret, divinitus fuerit admonitus, fides stet penes ipsos, hocque ipsum etiam, quantum ad procellosum tempestaque vehementissima turbatum mare, quod Sanctus, sive Hierosolymam proficiscens, sive inde in patriam revertens, miraculo sedavit, locum obtineat. Ea nunc, quæ Sanctus Viroduni, Hierosolymis redux, gesserit, commentari aggredior.

AUCTORE
C. B.

Magdalveus,
Hierosolymam
delatus, loca
sancta inivit,
E

F honorificeque
a patriarcha
loci excipitur,
muneribusque
donatus dimittitur.

AUCTORE
C. B.

§ VII. Quid Sanctus, Hierosolymis Virodunum redux, præcipue adhuc gesserit.

Sanctus in
novam suam
ecclesiam,

Quanto omnium plausu ac lætitia Sanctus, Hierosolymis reversus, Viroduni fuerit exceptus, nihil hic attinet dicere. Exponit id num. 51 biographus, mox etiam subdens, ex quibus liquet, nihil mox Sancto tam curæ fuisse, quam ut sacras, quas secum attulerat, reliquias loco congruo ac decenti deponeret, ibidem servandas, donec in primariam basilicam seu cathedralem ecclesiam, quam ex dictis reedificari, Sanctus Hierosolymam discedens, jussu erat, possent solemniter inferri. Fuisse illam jam tum, cum Sanctus Hierosolymis Virodunum erat reversus, ad apicem perductam, num. 52 indicare videtur Hugo, Sancti biographus. Etenim ibidem in hanc scribit sententiam: Postera die, (a reditu scilicet Magdalve) lustrata novæ ecclesiæ fabrica, laudatæ artificum industria, renumerata * custodum diligentia, ordinat tempus et diem consecrationi habilem, cunctis religione venerabilem. Quæ ubi illuxit, Præsul cum sacris ordinibus ecclesiastico ritu, omnibus exterius interiusque rite peractis, reliquias Hierosolymitanas in principali absida locis congruis venerabiliter collocavit. Quæ vero in antiquiori fuere ecclesia, in parte altaris dextera in crypta subterranea decenter composuit. His autem verbis Sanctum eo ipso die, qui reditum ejus proxime excepit, novam Virodunensem ecclesiam lustrasse, diemque huic consecrandæ aptum præstituisse, apertissime docet Hugo, ac proin secundum hunc scriptorem fuerit, ut apparet, illa jam tum, cum primum Hierosolymis Virodunum rediit Magdalveus, ad umbilicum adducta. Hinc verosimiliter factum est, ut Calmetus tom. I Historiæ Lotharingicæ col. 543, verbis Gallicis, Latine a me redditis, ita scripserit: Magdalveus, Virodunum reversus, ecclesiam suam instauratam invenit.

quæ tamen,
ut primum
Hierosolymis
redierat, per-
fecta nondum
fuerit,

76 Verum enim vero nescio, an futurum sit, ut, novæ Virodunensis ecclesiæ structuram tam cito fuisse perfectam, quisque sat verosimile autemet. Operi enim, uti ex supra dictis facile colliges, manus dumtaxat fuit admota, vel cum Sanctus Hierosolymam jamjam esset discessurus, vel cum saltem in procinctu staret, ut discederet; Sanctus autem itineri Hierosolymitano annum verosimiliter ne quidem integrum, aut certe temporis spatium non multo amplius impendit. Quam ob rem, cum nova, quam Sanctus exstrui jussit, cathedralis ecclesia non exiguæ molis opus verosimillime fuerit, quis facile credat, ædificio hujusmodi ad apicem perducendo unius dumtaxat anni spatium aut paulo amplius sufficere? Hinc mihi multo melior videtur Wasseburgii narratio, qua hic scriptor opportune ad præsens institutum verbis Gallicis, quæ Latina facio, lib. II Antiquitatum fol. 155 ita de Sancto memorat: Ad civitatem nostram Virodunensem, ubi ab unoquoque magna lætitia fuit exceptus, est reversus, omnique deinde diligentia perfici atque ad umbilicum adduci suam jussit ecclesiam, huicque consecrandæ diem præstituit. Hæc quippe verba non exigunt, ut ecclesia Virodunensis jam tum, cum Virodunum reversus esset Sanctus, ad culmen fuerit perducta; imo contra indicant, illud tum nondum factum fuisse; quod sane mihi ob jam mox dicta verosimillimum videtur, quamquam interim tempus, quo sacro illi ædificio ultima fuerit admota manus, nemo facile definiat.

obtentas ex
itinere Hiero-
solymitano
reliquias
transfert,

77 Verum, ut res ita habeat, Hugonis equidem et Wassenburgii, quibus Bertharius minime adversatur, consona narratio, ratioque ipsa quodammodo mihi suadet, Sanctum nihil habuisse antiquius, quam ut in novam Virodunensem ecclesiam, ut primum hanc ad apicem vidit perductam sacrisque pignoribus intra se digne recipiendis aptam, sacras Sanctorum, quas ex itinere Hierosolymitano Virodunum secum attulerat, reliquias deferret. Fecit id Sanctus ritu admodum solemniter, venerationeque, quam potuit,

maxima: et sacra quidem lipsana, quæ ex itinere suo Hierosolymitano retulerat, in præcipua totius ecclesiæ abside deposuit; quæ vero ante incendium in antiquiori fuerant ecclesia, illa in cryptam, quæ ad altaris, principis scilicet secundum mox recitanda Bertharii verba, dexteram sita erat, subterraneam intulit. Ita verbis proxime recitatis testatur Hugo, eique Bertharius, utut absidis, in qua Sanctus reliquias, ex itinere Hierosolymitano relatas, deposuit, mentionem non faciat, etiam suffragatur: hunc quippe (videtis num. 7) scribit in modum: In principali ecclesia nostra venerabiliter eas (Sanctorum reliquias, ex itinere Hierosolymitano relatas) collocavit. Reliquias vero, quæ fuerunt in antiquiori ecclesia, in dextera parte altaris sanctæ Mariæ in crypta subterranea reposuit.

78 Hæc opportune de præsentī argumento Bertharius. Verum hic scriptor et Sancti biographus, etiam si ambo reliquias, a Sancto ex itinere Hierosolymitano relatas, non paucas numero fuisse, utcumque insinuent, nec quæ, quales hæ fuerint, expriment, nec Sanctos, et quorum corporibus fuerint acceptæ, verbo ullo produnt. Wasseburgius nihilominus (fides stet penes ipsum) lib. II Antiquitatum fol. 155 memoriæ prodit, illas inter fuisse binos S. Mariæ Magdalænæ dentes; atque horum quidem unum, uti idem Wasseburgius scribit, in ecclesiam suam cathedralem intulit; alterum vero una cum ejusdem Sanctæ crinibus deposuit in sacello, quod sub S. Magdalænæ invocatione exstruxerat, adjectis etiam ei nonnullis ædibus, monasterii formam referentibus, in quibus mulieres penitentes ad Magdalænæ peccatricis exemplar religiosam inter varia penitentis opera vitam exigerent. Porro ducentis prope annis (ita pergit Wasseburgius) subtitit hæc fundatio; verum, sacello monasterioque bellis ruinam passo, dissipatisque redditibus, ecclesiæ Virodunensis cathedralis archidiaconus, nomine Hermenfridus, ædem sacram (adi etiam apud Acherium tom. XII Spicilegii pag. 267 Historiæ episcoporum Virodunensium Continuationem) anno 1018 instauravit, amplioremque, quam antea fuisset, reddidit. Adhæc in ea canonicorum fundavit collegium, quod hodieque, S. Magdalænæ nomine insignitum, subsistit, uti quantum ad hoc postremum caput in sua Lotharingiæ Historia tom. I, col. 345 docet Calmetus. Hæc sunt, quæ de Sancto vel occasione vel causa reliquiarum, quas ex itinere suo Hierosolymitano retulit, commemoranda comperio. Ad alia nunc, quæ, Hierosolymis jam redux, Viroduni adhuc ante obitum gessi, exponenda progredior.

79 Sanctus, jam iis, quæ modo explanata sunt, post iter Hierosolymitanum peractis, reliquum, quod sibi supererat, vitæ in assiduo Dei cultu exigendum ratus, totum se et gregis sui curæ, et virtutibus deinceps addixit, tantumque in eis fecit progressum, ut et signis et prodigiis divinitus decorari meruerit. Pastoralis, inquit num. 55 biographus, sollicitudine (sanctus Magdalveus) gregi sibi credito invigilans alios cælestis doctrinæ verbis erudit, multos religiosæ vitæ exemplis roboravit, plurimos quoque ab omni infirmitatum molestia curavit, quosdam etiam a daemoniacis spiritibus liberavit, omnibusque exemplar et speculum totius sanctitatis se præbuit. Ita Hugo, mox etiam, quem Sanctus, cum jam obitus sui tempus cernebat propinquum, corpori suo sepeliendo locum delegerit, his verbis exponens: Imminente vero resolutionis suæ tempore, cum cognovisset revelatione divina, se mundanis liberandum tumultibus, in ecclesia, in qua adoleverat quotidiano virtutum propectu, cui primo pastor et rector institutus, de qua etiam ad pontificium propectus fuit, sepultura suæ locum delegit. Licet enim omnium ecclesiarum insudaret utilitatibus, hanc tamen præ omnibus locis post primam, quæ sedes est episcopalis, coluit, amplificavit et propevit. Ecclesia, cui Sanctus primo pastor et rector seu abbas fuit propositus, et e qua deinde ad episcopale seu pontificium munus fuit promotus, alia ex jam dictis non est, quam Virodunensis S. Vitoni. Quam

dentemque S.
Magdalena,
qui has inter
fuit, in sa-
cello, a se ex-
structo, depo-
nit.

E

F

Corpori suo
sepeliendo lo-
cum in ecclesia
S. Vitoni de-
legit,

A Quam ob rem, cum Sanctum in hac, imminente jam obitus die, corpori suo sepeliendo locum delegisse, verbis jam recitatis prodat Hugo, reque ipsa id tum Sanctum duntaxat fecisse, verosimillimum appareat, multum dubito, an hic scriptor, in narrando rerum gestarum servet ordinem, dum Sanctum, antequam de Hierosolymitano ejus itinere faciat sermonem, eidem S. Vitoni ecclesiae de suo proprio Raherei curtem cum appendiciis pro tumulatione sui corporis, et alia perplura dedisse, num. 16 refert.

huicque anno
vitae suae pen-
ultimo pos-
sessiones ali-
quos acquirit;

80 Haec a S. Magdalveo ecclesiae S. Vitoni facta donatio, aptius forte, quantum ad tempus, quo evenit, adjungeretur donationi, quam a Theuthardo quodam Sanctus noster ecclesiae S. Vitoni acquisivit, quamque Hugo num. 57 aperit his verbis: Huic ergo loco (ecclesiae S. Vitoni) beatus Madelveus anno vitae suo penultimo dono Theuthardi adquisivit res quasdam sitas in Virdunensi pago, loco, qui dicitur Offlebris curtis, et in fine Betiliniaca, in fine quoque Vindelinse, quas idem Teutgardus a genitore suo Gunthero sibi relictas jure possidebat haereditario in terris, mansis, campis, pratis, pascu-
cuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, et basilicam sancti Martini, in ipsa villa Betiliniaca constructam, quae omnia, sicut habebat et possidebat, sancto Vitono et huic Patri nostro idem contulit perpetualiter possidenda anno Inc. Dom. DCLXXV. Indictione xiv. regnante Carolo Magno, anno regni ejus octavo, die quinto Idus Novembris, in ipsa scilicet solemnitate sancti patris nostri Vitoni. Fuit haec Theuthardi donatio, uti his verbis expresse notat Hugo, penultimo, quo Sanctus noster vixit, anno ecclesiae Virdunensi facta. Quapropter, si, ut verosimile apparet, eo ipso tempore, quo haec facta est, etiam accidit mox memorata Magdalvei donatio, hanc anno vitae suae penultimo Sanctus fecerit. Verum, an etiam 778. aerae Christianae anno, quo verbis recitatis ab Hugone notatur Theuthardi donatio? Minime vero: hanc ipsam enim illo aerae Christianae anno non esse factam, probabilis, quantum opinor, apparebit ex dicendis, cum in annum Sancti emortualem inquiram. Notet interim hic studiosus lector, binas illas donationes, Theuthardi scilicet et Sancti nostri, si modo Theuthardi donationem cum penultimo, quo Sanctus noster vixit, anno recte componat Hugo, anno 761 in opinione nostra, utpote qua Sancti obitum anno 762 innectemus, faciendas fuisse.

suae tamen
ecclesiae, ut
id asserat
Wasseburg-
gus, vicum
Novam-Vil-
lam,

81 Porro Wasseburgius alteram adhuc, quam Sanctus, non quidem penultimo vitae suae anno, sed jamjam moriturus, ecclesiae Virdunensi sibi in hujus regimen successuris episcopis fecerit, donationem commemorat. Verba Gallica, quibus id lib. II Antiquitatum, fol. 153 verso facit, Latine a me red-
C dita sic habent: Tandem (sanctus Magdalveus) anno circiter DCLXXII, cum in vico, civitati Virdunensi propinquo, dicto Nova-Villa, qui ex antiquo ejus erat patrimonio, versaretur, in gravem morbum, ex quo sese e vita discessurum norat, est prolapsus. Hanc ob rem de omnibus bonis suis disposuit, testamentoque praefatum Nova-Villanum vicum, una cum ditione, castelloque huic annexo, episcopis Virdunensibus, sibi successuris, legavit, spiritumque deinde Deo reddidit. Vicum ergo, qui Nova-Villa nuncupatur, a Sancto fuisse testamentaria donatione Virdunensi episcopatu collatum, verbis jam hic transcriptis vult Wasseburgius. Verum hic scriptor hac in re verosimillime fallitur. Etenim vicus ille, uti ipsemet innuit, alius non est, quam vicus, in quo Sanctus felici e vivis excessu migravit ad Superos; vicum autem, in quo Sanctus obiit, Virdunensis episcopatus feudum fuisse, verbis num. 85 recitandis biographus disertè affirmat. Adhuc num. ultimo etiam hunc scribit in modum: Invenimus, quod (S. Magdalveus scilicet)... in proximo episcopi * fundo, qui dicitur Nova-Villa, ad Dominum migraverit. Ne vero Hugonem, quod vicus ille, Nova-Villa cognominatus, Sancti donatione in Virdunensis ecclesiae jus jam transisset, ita forte loqui, quisquam reponat, omnino obstat Bertharius.

* episcopi

82 Etenim hic scriptor in brevi sua episcoporum Virdunensium Historia, in S. Agerico haec prodiit memoria: Rex praebatus (Francorum, Childebertus II) cum per Virdunum iter habuisset, et praedictus sanctus antistes (Agericus) non nisi parum vini in uno vasculo habuisset, et Omnipotens Dominus ipsius meritis sic illud dilatasset, ut * rex cum suis omnibus de ipso omnem sufficientiam habuisset, plus inveniretur vini in ipso vasculo in fine quam in initio, rex tanto perterritus miraculo audivit, quod ita ecclesia (Virdunensis) non habuisset locum, unde colligeret vinum; idcirco ergo dedit isti ecclesiae duos amandos * super Mozellam et Modinum, et quicquid intra Luceium et Bavam est, et omne, quod subtus Treviris habemus. Addidit etiam Marceum et Sampniacum et Commenias, et Marcast-Villam, et Harici-Villam, et contiguas villas isti (Virdunensi scilicet) civitati, Carmacum et Novam-Villam, multa quae alia loca, quae sunt oneri hic enumerare, quae pro reverentia tanti Viri rex et sui fideles isti ecclesiae ad habendum tradiderunt. Vicus Nova-Villa, Virduno contiguus, quem ecclesiae Virdunensi donasse Childebertus II, Francorum rex, a Berthario hic narratur, a vico Nova-Villa, per Wasseburgium memorato, utpote qui et ipse Virduno contiguus seu proximus fuerit, omni dubio procul diversus non est. Quam ob rem, cum vicum illum a Childeberto II, Francorum rege, qui anno 579 ad Francorum solium erectus, anno 596, ac proinde ante S. Magdalvei aetatem vita functus est, ecclesiae Virdunensi donatum fuisse, verbis proxime recitatis testetur Bertharius, perperam sane Wasseburgius donationem illam Sancti nostri testamento ecclesiae Virdunensi, seu potius episcopis, in hujus regimen Magdalveo successuris, factam commemorat.

AUCTORE
C. B.
utpote quem
ca ante S.
Magdalvei
aetate a Chil-
deberto rege
acceperit,
* supple cum

* mansos,
i. e. terre
modos,

83 Hinc non possum non mirari, Calmetum nihilominus, qui et brevem episcoporum Virdunensium Historiam, a Berthario conscriptam vidit, et res, ad Lotharingiam, in qua Virdunensis episcopatus situs est, spectantes, studiosius examinandas suscepit, in sua Lotharingiae Historia tom. I. col. 346 Wasseburgio hic assentiri, litterisque mandare, S. Magdalveum tunc, cum in morbum lethalem incidit, in vico Nova-Villa, qui e patrimonio ejus erat, exstitisse, eundemque vicum ecclesiae suae cathedrali dono tunc dedisse. Animumne forte non adverterit hic scriptor ad Bertharii verba, proxime recitata, secundum quae Childebertus secundus, Francorum rex, qui diu ante S. Magdalvei aetatem floruit, vicum Novam-Villam, civitati Virdunensi vicinum, S. Agerico, Virdunensium antistiti, seu ecclesiae Virdunensi contulit? Ut sit, ob jam dicta equidem Calmeti, recentioris scriptoris, auctoritate minime moveor, ut Wasseburgio, qui Novae-villae donationem a S. Magdalveo jam morituro ecclesiae Virdunensi factam, tradit, subscribam. Et vero non esse, cur hic tanti a me fiat Calmeti auctoritas, liquet vel ex eo, quod hoc ipso loco, quo cum Wasseburgio Novae-villae donationem, ecclesiae Virdunensi factam, S. Magdalveo attribuit, felicem hujus obitum, de quo ut nunc agam, rerum ad Sanctum spectantium ordo postulat, quinta Octobris die accidisse, affirmet; qua in re et ipsum Wasseburgium, et Hugonem Flavinianensem, omnesque alios, qui diem Sancti emortualem notarunt, adversantes habet. Hi enim unanimi consensu omnes, Sanctum quarta Octobris die migrasse ad Dominum, litteris consignant. Obiit autem, inquit de Sancto num. 42 biographus,... in proximo episcopi feudo, quod dicitur Nova-Villa, quarto Nonas Octobris; Hocque ipsum num. ultimo iterum repetit. Spiritum Deo reddidit, inquit lib. II Antiquitatum fol. 153 verso Wasseburgius, ejusdem anni (762 scilicet) quarta Octobris die.

jam moritu-
rus non dedit:

F

84 Aliorum scriptorum, eundem diem Sancto assignantium emortualem, verba non transcribo, quod verosimiliter fere omnes id duntaxat fecerint, vel Wasseburgii vel Hugonis exemplo impulsu; scriptorem enim, Hugonem antiquiorem, qui diem Sancti emortualem signet, Berthario hunc reticente, non novi.

quarta autem
Octobris die

AUCTORE
C. B.

novi. At vero, inquiet non nemo, cum id ita sit, verum forte diem, quo Sanctus obiit, Calmetus assignat; neque enim sola Wasseburgii et Hugonis, utpote a vero sapissime aberrantium, auctoritate certum omnino atque indubitatum esse potest, S. Magdalveum quarta Octobris die excessisse e vivis. Fateor, sic habet: verum cum omnes equidem, quos quidem norim ac evolverim, scriptores, uno dumtaxat excepto Calmeto, Sancti obitum quarta Octobris die consignent, hic scriptor, unice, ut suspicor, ex errore, cujus infra, cum de Sancti cultu ecclesiastico agam, fontem aperiam, quidam Octobris diem Sancto emortualem notat. Videtur adeo absque omni scrupulo assentiendum hic esse Wasseburgio et Hugoni, qui Sanctum quarta Octobris die evolasse ad Superos tradunt, solumque sibi hac in re contrarium habent Calmetum, scriptorem nimis recentem, ut sola sua auctoritate quæ Wasseburgius et Hugo memoriæ produnt, possit convellere.

in ipso illo
vico diem ex-
tremum obiit.

85 Verum enim vero, utut Wasseburgius quidem et Calmetus in Novæ-Villæ donatione Magdalveo adscribenda, hicque insuper scriptor posterior in die, quo Sanctus obierit, assignando ab Hugone Flaviniacensi, aliisque scriptoribus dissentiant, apprime tamen cum his congruunt quantum ad locum, quo Sanctum in morbum lethalem incidisse, beatoque e vita transitu migrasse ad Superos, memoriæ produnt. Id enim in vico illo, de quo jam mox, Virodunensi civitati vicino, Nova-Villa nuncupato, cujus brevem num. 1 dedi notitiam, accidisse, una cum Hugone Vitæ edendæ num. 42 et ultimo, aliisque omnibus, qui locum Sancti emortualem signant, scriptoribus affirmant; cum autem Bertharium (adi iterum num. 7) sibi etiam hac in re assentientem habeant, locus hinc, quo Sanctus obiit, multo etiam, quam dies, exploratior habetur, uti ex jam dictis facile colliges. Sanctum adeo in vico, Nova-Villa nuncupato, vita functum esse, absque ullo scrupulo mihi persuasum habeo. Utinam modo, qua securitate locus, eadem etiam annus Sancti emortualis definiri queat! Verum, quamquam quidem Sanctum anno 762 excessisse e vivis, secundum dicenda probabilius appareat, id tamen reipsa tunc accidisse, absque omni scrupulo asserere vix ausim ob difficultates, hac in re occurrentes, quæ tantæ sunt, ut his discutiendis, annoque, quo Sanctus obierit, determinando integros binos seqq. §§ adhibendos duzerim.

§ VIII. Hugonis Flaviniacensis de anno Sancti emortuali sententia discutitur.

C
Sanctum an-
no 776 obiisse,
Hugo tradit.

Anno, inquit in Chronico Virdunensi apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ Mss. pag. 117 Hugo Flaviniacensis, dclxxvi, qui erat regni Caroli (cognomento Magni) nonus, obiit Madelveus episcopus, cum obsideret Caroli exercitus in Tharavise Italiæ civitate Stabiliarum socerum Chrotgandi, qui contra Carolum rebellaverat. Annalista Nazarianus apud Chesneum tom. II Scriptorum pag. 4 ita memoriæ prodit: Anno dclxxvi. Carolus rex perrexit in Longobardiam, interfecto Rotgauso. Postea Maii campus ad Wormacia. Et Carolus rex cum Francis in Saxonia, jam sine bello; Annalista vero Petavianus tom. item 2 apud laudatum Chesneum pag. 8 de eodem argumento ita scribit: dclxxvi. Perrexit domnus rex Karolus in Italiam, et, occiso Hrotgaudo, qui illi rebello extiterat, obsideruntque Stablinium socerum suum Taraviso civitate. Eo capto, dispositisque omnibus, prosper redit cum suis in Franciam. Carolus ergo, uti ex binis hisce Annalistis eruditi omnes colligunt, anno 776 civitatem Taravisinam in potestatem suam redegit. Quapropter, cum postea eo ipso anno Carolus, uti ex prioris annalistæ verbis huc transcriptis intelligitur, suorum conventum mense Maio apud Wormatiam adhuc celebravit, civitas Taravisina ante anni 776 Maium et obsessa et subacta fuerit a Carolo. Hugo ergo, qui Sanctum ex dictis quarta Octobris die obiisse, statuit, perperam id tunc, cum Carolus

Magnus obsideret Taravisium, accidisse affirmat. D Cointius in Annalibus ecclesiasticis Francorum ad annum 776, num. 53 fatetur hunc Hugonis errorem, et tamen annum 776, cui Hugo verbis proxime recitatis Sancti obitum innectit, omnino amplectendum, indubitanter contendit.

87 Verba Cointii, quod hic a me fusius examinanda sint, huc transcribo, utut etiam paulo sint prolixiora. Sic habent: In eadem Belgica prima Madelveus, Virodunensis episcopus et abbas sancti Vitoni, de quo sæpe locuti sumus, ad Dominum migravit hoc anno, quo bellum Foro-Julienae feliciter a Carolo rege confectum est. Hugo, Flaviniacensis abbas, in Chronico Virdunensi gesta sancti Madelvei copiose describit, et, quamvis in characteribus chronologicis aliquando sibi non constet, illius episcopi transitum tot notis ad hunc annum confirmat, ut omnem dubitationis locum sustulisse videatur. Imprimis annum penultimum ejusdem Antistitis per mensem Novembrem, ut anno priore jam observavimus, cum anno Christi septingentesimo septuagesimo quinto, Caroli regis octavo jam inchoato, et Indictione decima quarta pariter inchoata sic comparat: « Beatus Madelveus » (error hic cubat num. 115 notandum) « anno vitæ suæ penultimo omnia, sicut habebat et possidebat, » sancto Vitono contulit perpetuam possidendam, E » anno Inc. Dom. dclxxv., Indictione xiv., regnante Carolo Magno, anno regni ejus octavo, die quinto Idus Novembris, in ipsa scilicet solemnitate sancti Vitoni. » Deinde annum obitus per mensem Octobrem cum anno ejusdem episcopi vicesimo-quarto tum corrente, cum anno Caroli regis nono jam inchoato, cum Indictione decima-quinta jam cœpta, id est, cum anno Christi septingentesimo septuagesimo sextosic componit: « Anno » regni Caroli nono, hic Beatus hominem exuit, » cum obsideret Carolus Tarovisam Italiæ urbem, » vigesimo-quarto pontificatus sui anno, in proximo episcopi * fundo, qui dicitur Nova-Villa, » quarto Nonas Octobris, Indictione xv. »

Note chroni-
ca, quibus id
facit,

88 Et paulo post addit annum Christi septingentesimum septuagesimum-sexm sic: « Anno dclxxvi, » qui erat regni Caroli nonus, obiit Madelveus » episcopus, cum obsideret Caroli exercitus in Tharavisa Italiæ civitate Stabiliarum socerum Chrotgandi, qui contra Carolum rebellaverat. » Denique annum ab obitu Madelvei duodecimum anno Christi septingentesimo duodenonagesimo sic illigat: « Fuit episcopatus Virdunensis per duodecim » annos vacuus, quia successor in episcopatu per tempus præscriptum receptus non est, et, post » præscriptum annorum spatium concessum est » illi civitatem ingredi et episcopatu potiri anno » ab Incarnatione Domini dclxxxviii. » Si quos igitur reperias in hoc auctore characteres, qui nostræ opinioni super obitu Madelvei refragentur, illos corrige absque ulla hesitatione, et ea, quæ de Tarvisii seu Tharavisæ vel Tarovisæ obsidione ex eodem Chronico descripsimus, benigne sic interpretare, ut Madelveum ex hac vita sublatum et in monasterio sancti Vitoni sepultum eo quidem censeas anno, quo civitas illa fuit obsessa, sed non eo tempore, quo duravit obsidium, quia Carolus rex Tarvisium cum Stabliario seu Stablinio prius cepit, quam rebus humanis ereptus est Madelveus episcopus. Hactenus Cointius, ob plures notas chronicas, verbis hisce comprehensos, quibus S. Magdalveus obitum cum anno 776 Hugo conjungit, scriptori huic assentiendum existimans.

* episcopi

hic proponuntur. Ob has
Cointius

89 In Cointii porro opinionem manibus pedibusque, ut loquimur, postea etiam concessit Pagius in Criticis, uti liquet tum ex verbis ejus, num. 69 huc transcriptis, tum ex istis, quæ ad annum 776, num. 15 suppeditat. Mabillonius, utut Hugonis non meminerit, cum Cointio tamen Sancti nostri obitum anno 776 illigat. Etenim in Annalibus Benedictinis lib. xiv, num. 68, ad annum 776 sic scribit: Incidit in idem tempus (annum 776) obitus Madelvei episcopi Virdunensis, qui (error idem, quem num. 87 admittit

et Pagius
scriptori illi
assentitur.

A admittit Cointius, hic cubat) anno vitæ penultimo sua omnia sancto Vitono donavit in ipsa sancti Vitoni solemnitate, v. Idus Octobris, imo Novembris. Calmetus in episcoporum Virodunensium Catalogo, quem, tom. I Historiæ Lotharingicæ a se conscriptæ præfixit, Sancti obitum anno circiter 773 innecit, ut adeo et hic scriptor non multum abludat a Cointio, qui, Hugonis Flaviniacensis auctoritate motus, S. Magdalvei obitum cum anno Christi 776 componit. En profecto scriptores recentiores sat multi, atque ii quidem, eruditione et doctrina non contemnendi, qui Hugoni, Sancti nostri beatum ad superos transitum variis notis chronicis anno 776 illiganti, suffragantur aut etiam propense consentiunt. At vero, an etiam e scriptoribus pariter recentioribus, qui Hugoni adferuntur, reperire non est aliquis? Wasseburgius, uti ex jam supra dictis satis liquet, Sanctum nostrum anno 762 obiisse, scribit, atque hoc quidem ab illo scriptore sat clare demonstrari, Papebrochius noster, ut ut Hugonem Flaviniacensem præ oculis habuerit, verbis, num. 62 recitatis, diserte affirmat. En adeo duos jam scriptores recentiores, qui Hugoni Flaviniacensi sunt contrarii. His porro accedit in Martyrologio suo Universali Castellanus, qui, quamquam etiam Virodunense Chronicon, ab Hugone Flaviniacensi conscriptum, atque insuper Cointium et Pagium habuerit præ oculis, rationesque proinde, ab quo bini hic posteriores Hugoni assentiantur, ponderare potuerit, Sancti nihilominus obitum, positus in margine numeris, cum anno Christi 762 componit.

Verum annus Sancti emortualis, quod illo in hoc assignando

B 90 Democharem præterea, Chenutium, Claudium Robertum et Sammarthanos fratres, qui omnes ad annum 762 Sancto successorem Amalbertum in suis episcoporum Virodunensium Catalogis sufficiunt, scriptoribus proxime laudatis adjungo, horumque opinionem probabiliorē affirmo; quod, quam merito faciam, jam nunc dicenda aperient. Tota Cointii supra huc transcripta ratiocinatio eo recidit, ut Sancti nostri obitum anno 776 idcirco is scriptor vellet innecit, quod Hugo Flaviniacensis plures notas chronicas, quæ Sanctum tunc obiisse exigunt, assignet. Verum inde annus Sancti emortualis sat tuto, ut apparet, erui non potest. Quid enim? Exploratæ tumne habuit Cointius, illas ipsas notas chronicas, quas Hugo suppeditat, adulterinas non esse? Verum nullum omnino, quo id probet, argumentum adducit in medium, quod tamen ante omnia hic erat necessum. Et vero an notæ illæ, ab Hugone assignatæ, genuinæ sint, merito potest ambigi vel idcirco, quod hic scriptor in plures manifestos errores, etiam circa ipsosmet characteres chronicos, quibus cum onnum Sancti emortualē componit, prolatur. Ait quidem verbis num. 88 recitatis Cointius, characteres, anno Christi 776, cui Magdalvei obitum illigari vult, minime consonos, absque ulla hæsitazione esse corrigendos, annumque nihilominus 776 pro epocha mortis, a Sancto nostro obitæ, esse retinendum. Verum characteres illi chronici tanto sunt numero, tamque aperte adulterini et erronei, ut magis magisque dubium efficiant, an pariter notæ chronicæ, ab Hugone assignatæ, quæ Sanctum anno 776 obiisse postulant, erroneæ atque adulterinæ non sint. Verba, in quibus multiplices illi characteres chronici adulterini cubant, fuerit huc, adnotatis etiam in fine erroribus, transcripsisse.

plures etiam characteres chronologicos

C 91 Num. ultimo Vitæ edendæ hæc exstant, sicque habent: Hinc iterum numeratis annis xv, quibus postea Pipinus solus regnavit, et octo annis regni Caroli, quia nono hic Beatus (S. Magdalveus scilicet) hominem exiit, cum obsideret Carolus Tarovisam, Italiæ urbem, invenimus, quod vigesimo quarto pontificatus sui anno pro perituris cælestia et æterna commutans, in proximo episcopi* fundo, qui dicitur Nova-Villa, ad Dominum migraverit quarto Nonas Octobris ætatis suæ anno lxxviii. Indictione xv. Epacta xxvii. Anno pontificatus Adriani Papæ sexto, ab Incarnatione Domini dclxxvii, Constantini et Irenes temporibus, anno regni eorum sexto, uno ante septimam synodum anno.

* episcopii

En nunc, quos complectuntur, varii errores. Constantinus et Irene primum anno 780, ut jam supra dictum, imperii Orientalis habenas capessivere, fuitque, his imperantibus, anno demum 787 pro restituendo imaginum cultu septima synodus Nicææ in Bithynia celebrata. Duplicem ergo manifestissimum errorem hic admittit Hugo, dum annum Sancti nostri emortualē, sive hunc anno Christi 777, ut hic, sive anno, ut supra, 776 innecit, cum anno Constantini et Irenes sexto, simulque cum anno septimam synodum proxime prægresso componit. Accedit, ab eodem scriptore, utpote qui Sanctum ex dictis anno 711 natum, annoque vel 776 vel 777 vita functum statuit, perperam hoc postremum tunc, cum jam Magdalveus sexagesimum octavum vitæ suæ annum ageret, factum esse affirmari. Quod si enim ab anno 776, aut ab anno 777, cui hic Sancti obitum illigat, subducantur anni 68, quibus vitæ ejus durationem definit, anni relinquentur residui 708 vel 709, fueritque secundum hunc calculum contra ac ante docuit, Sanctus anno 708 vel 709 natus, ac proin Hugo vel in assignando anno, quo Sanctus natus sit, vel in assignanda ætate, qua obierit, omni dubio procul a veritate aberrat.

92 Adhæc, quamquam etiam ea, quæ de Tarovisi seu Tharavisæ aut etiam Tarovisæ obsidione verbis proxime recitatis prodit Hugo, benigne, ut num. 88 cupit Cointius, sic interpretemur, ut Madelveum ex hac vita sublaturum et in monasterio sancti Vitoni sepultum, eo quidem censeamus anno, quo civitas illa fuit obsessa, sed non eo tempore, quo duravit obsidium, perperam tamen adhuc et errore manifesto civitatis Tharavisinæ obsidionem cum anno nono Caroli Magni conjungit. Hæc enim, uti Annalistæ supra laudati tradunt, omnesque fatentur eruditi, anno æræ Christianæ 776 ante mensem Maium evenit; hoc autem Christi anno, ad mensem Maium nondum provento, annus nonus Caroli Magni, utpote ante Septembrem anni 768 regnare non auspicati, necdum erat in cursu, ut consideranti patebit. Atque ita, ut omittam etiam, tam annum 776 quam 777 cum Epacta 27 perperam componi, habes jam errores circa chronologiam præcipuos, qui in Hugonis verbis, quibus annus Sancti emortualis signatur, proxime huc transcriptis cubant. Equis modo, tot in unico textu nec admodum longo characteribus chronicis erroneis atque adulterinis notatis, dubitandum non putet, an notæ aliæ, ab Hugone assignatæ, quæ Sanctum anno 776 obiisse, postulant, erroneæ atque adulterinæ pariter non sint? Minime vero, inquiunt, qui pro Hugone militant, ac præcipue quidem Pagius, qui verbis num. 69 recitatis ait, Hugonem, etiam in his, quæ ad historiam generalem pertinent, non raro offenderit, egregie tamen ea, quæ ad Magdalveum spectant, calluisse. Verum, si egregie, ut ait Pagius, ea, quæ ad Sanctum nostrum spectant, calluerit Hugo, qui, amabo, vel in ipso anno ejus emortuali assignando tam parum sibi constat, ut modo hunc anno æræ Christianæ 776, modo anno 777 innecit? Amanuensiumne forte errore in textu biographi proxime recitato ann. 777 pro anno 776 scriptum dices? Verum id a vero alienum idcirco apparet, quod præfatum Hugonis textum pariter afficiat quarta Octobris dies et annus Adriani Papæ sextus, sicque, cum Adrianus secundum omnes anno 772 die nona mensis Februarii consecratus fuerit Pontifex, annus Christi 777 designetur, ut computanti patebit.

AUCTORE
C. B.

adulterinos
suppeditet,
E

F

93 Sed, etsi Hugo in assignando emortuali Magdalvei anno apprimè sibi ubique constaret, nullosque prorsus, qui hunc anno Christi 776 illigari refragentur, characteres chronicos proferret, nec sic tamen omnia, quæ ad Sanctum pertinent, egregie calluerit. Id jam supra uno alterove probavi argumento, iterumque, ut eo evadat certius, probo ex hisce, ab ipsomet Hugone num. 46 suppeditatis verbis: Cum sepulchrum ejus (S. Magdalvei nimirum) quotidianis virtutum floreret prodigiis, et crebris populorum frequentaretur excubiis, erat tamen situm negligentius, quam posceret debitæ venerationis

resque ad
Sanctum spe-
ctantes,

AUCTORE
C. B.

venerationis cultus. Quare dignum duxit tunc temporis episcopus clerusque omnis et populus illud mutare decentius. Præsidebat eo tempore Virdunensi ecclesiæ Berhardus episcopus, vir Catholicus et religiosus, et in fide sancta nominatissimus, imperante Lothario, Ludovici Pii filio, cujus regnum fuit Italia cum urbe Roma et parte Franciæ, quam Mosa et Rhenus inter se claudunt. Quod cum, uti deliberaverant animo, certarent effosso implere sarcophago, subito illis inæstimabilis ostensa est visio. Nam, ablato sepulchri cooperulo, vident cadaver ante quadraginta annos defunctum, velut viventem hominem soporatum, candore liliorum et rubore rosarum perfusum, nulla macula nec aliquo mortis signo fœdatum. Sacrum Magdalvei corpus quadraginta, postquam Sanctus obiisset, annis de terra fuit levatum, uti infra pluribus dicitur, satisque his verbis indicat ipsemet Hugo. Id ergo, si cum Hugone Sancti obitum vel ann. 776 vel anno 777 innectamus, anno circiter 816 acciderit. Jam vero Berhardus, uti Bertharius, Virodunensi huic episcopo cœvus, in brevi sua Virodunensium episcoporum Historia sæpissime jam citata apud Acherium tom. XII Spicilegii pag. 261 aperte docet, ante obitum Lotharii Junioris, Lotharingiæ regis, qui ex opinione, plerisque eruditis probata, anno 869 diem extremum clausit, ad Virodunensem sedem evectus non est. Quam ob rem, cum secundum Hugonem quidem, ut jam dictum est, anno 816, secundum nos autem ex infra dicendis anno 802 sacrum S. Magdalvei corpus de terra fuerit levatum, hoc utique sub Berhardo, Virodunensi episcopo, non evenit, ac proin, cum a vero hac in re deviare Hugonem, hinc pateat, argumento sane id est, res prorsus omnes ad Sanctum nostrum spectantes, scriptorem hunc egrege non calluisse.

aut certe episcoporum Virdunensium chronologiam probe non norit,

94 Quid, quæso, ad hæc Pagius? Reponetne forsitan, Hugonem, utut episcoporum principumque annos, cum quibus res, ad S. Magdalveum spectantes, componendæ sint, non sat habuerit perspectos, perfectam tamen harum absolutamque habuisse notitiam? Verum, sit ita: cum equidem Sancti nostri de terra levationem, quæ secundum ipsummet Hugonem anno 816 facta est, sub Berhardo, Virodunensi episcopo, qui ante annum 869, imo ante annum 870 sedem hanc non occupavit, scriptor ille collocet, indicio id saltem est, non habuisse illum episcoporum Virodunensium chronologiam sufficienter exploratam; quod præterea argumentis aliis non paucis posset ostendi. Jam vero, cum id ita sit, equis, amabo, merito ambigendum non puet, an Hugo Sancti nostri, proximorumque ejus successorum, Virodunensium antistitum, chronologiam habuerit sat probe comperitam? Equis absque scrupulo credat, erroneas non esse notas chronicas, ab Hugone assignatas, quibus Cointius et Pagius impulsit annum Sancti emortualem anno Christi, ut illæ exigunt, 776 innectunt? Ego sane annum Sancti emortualem tuto ex his determinari non posse autumo, atque id quidem idcirco, quod ex iis, quæ huc usque adducta sunt in medium, generatim omnium præmemoratarum notarum valor ac sinceritas revocetur in dubium: ut autem quam non immerito ita existimem, magis appareat, singillatim fere etiam eas omnes discutere ac ponderare nunc lubet. Beatus Madelveus anno vitæ suo penultimo a Teuthardo plura, quæ hic habebat et possidebat, sancto Vitono et sibi adquisivit perpetualiter possidenda, anno Inc. Dom. dclxxxv, Indictione xiv, regnante Carolo Magno, anno regni ejus octavo, die quinto Idus Novembris, in ipsa scilicet festivitate sancti Vitoni.

nequaquam potest e notis illis, cum præsertim priores

95 Donatio hæc ab Hugone Vitæ edendæ num. 57 memoratur, primaque est e notis, quibus Cointius firmari ait opinionem, quæ Sanctum nostrum anno 776 obiisse statuit. Fateor, cum donatio illa a Theuthardo anno 773, Indictione xiv, anno octavo regni Caroli Magni et v Idus Novembris, id est, nona Novembris die, facta, ab Hugone notetur, consecrarium omnino hinc fieri, ut Sancti obitus, qui quarto Octobris die evenit, in annum æræ

Christianæ sextum supra septuagesimum inciderit. D Verum, etiamsi credam quidem donationem, ab Hugone memoratam, re etiam ipsa a Teuthardo, cum penultimum vitæ suæ annum ageret Sanctus noster, nono Novembris die in S. Vitoni festivitate factam fuisse, multum tamen dubito, tum an ea anno Caroli Magni octavo, tum etiam an anno Christi seu æræ Christianæ 773 evenit. Cum enim ante finem sæculi viii Acta Instrumentaque publica annis Christi notari fere non ceperint, hosque etiam ante illud tempus in scriptis suis plerumque non usurparint scriptores, ægre mihi persuasero, Hugonem eam, qua de hic sermo est, donationem vel in publico illa super confecto instrumento, vel apud scriptorem quempiam, Sancto nostro æqualem, anno Christi 773 invenisse signatam. Adhæc cum Hugo non edicat, donationemne, quam fecisse memorat Teuthardo, ex publico ea de re instrumento, an ex scriptore quopiam didicerit, dubito etiam, an illam anno regni Caroli Magni octavo notatam repererit. Scriptum scilicet alicubi forsitan invenerit, donationem præfatam anno vitæ suæ penultimo, nona Novembris die a Teuthardo impetrasse S. Magdalveum, hincque id anno quidem octavo Caroli Magni, anno autem æræ Christianæ 773 factum esse, concluderet. Et idcirco quidem id fecerit, quod tum, cum id scriberet, S. Magdalveum anno 776, quarta Octobris die, excessisse e vivis, existimaret ob rationem verosimilime eandem, ob quam deinde alias adhuc notas chronicas, a Cointio num. 87 et 88 assignatas, suppedi- tans, annum Sancti emortualem primo quidem cum anno Caroli Magni nono, Indictione quinta decima notato, post autem cum anno Christi 776 expresse componit.

96 At vero, inquit modo non nemo, quæ qualisque est ratio, quæ Hugonem, ut id faceret, impulerit? Hæc ipsamet ultimam notam, a Cointio num. 88 assignatam, quæ Sanctum anno 776 obiisse exigat, comprehendit, estque hujusmodi, ut, si subsistat, veritatique sit conformis, omni dubio procul assentiendum sit opinioni, quæ annum Sancto emortualem anno Christi 776 innectit. Necesse ergo est, ut an ratio illa seu ultima nota, ab Hugone suppeditata, quæ Sanctum anno 776 extremum diem obiisse postulat, veritati congruat ac subsistat, nunc inquiram. Ut id faciam, verba prius, quibus apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Novæ Mss., pag. 117 ab ipsomet Hugone Flaviniacensi proponitur, huc transcribo. Sic habent: Anno dclxxvi, qui erat regni Caroli nonus, obiit Madelveus episcopus, cum obsideret Caroli exercitus in Tharavisæ Italia civitate Stabiliarum socerum Chrotgandi, qui contra Carolum rebellaverat, et pro... Carolo Italiani ingresso in bello occisus erat. Erat in eadem civitate Petrus vir Italicus, a quo tradita est civitas, et ob hoc de Virdunensi episcopatu honoratus est. Quo in tempore præerat ecclesiæ sancti Vitoni abbatis nomine et officio Fremodo diaconus et abbas, post sanctum Madelveum locum ipsum regendum suscipiens.... Tunc fuit episcopatus Virdunensis per duodecim annos vacuus, sed quidam servus Dei, Amalbertus nomine, juxta morem temporis illius factus chor-episcopus, regebat ipsam (Virdunensem scilicet) ecclesiam, et in quodam oratorio sub honore omnium Apostolorum, quasi solitariam vitam ducebat. Et tunc perdidit ipsa ecclesia quædam, quæ sibi collata possederat, et hoc in tempore Caroli Magni. Licet enim Petrus præfatus vir Italicus pro traditione Tharavisæ de ipso episcopatu fuisset ab eo honoratus, quia tamen semper suspecti sunt traditores, in episcopatu per tempus præscriptum receptus non est. Tamen ne verbum regis esset inane et vacuum, post præscriptum annorum spacium concessum est illi civitatem ingredi et episcopatu potiri anno ab Incarnatione Domini dclxxxvii, fuitque per xxv annos et passus est multa adversa.

97 Certe etiam infidelitatem imperitoris obecerunt illi, et ob id per duodecim annos non fuit ausus imperatorem videre. Sed postea a filiis ecclesiæ nari.

nec subsistit, sint deductæ, tuto determinari.

A
* 1. ecclesia

sia ipsius coram principe recte purgatus adiit illius praesentiam, et in diebus ejus ecclesiam sibi non solum non acquisivit, sed et perdidit plurima. Difficile enim est, ut bono terminentur exitu, quae malis sunt inchoata principiis. Putavit ergo, uti ex his verbis fas est colligere, Hugo Flaviniacensis, Petrum Italicum, quem memorat, proxime a S. Magdalveo obitu per Carolum Magnum, quod huic anno 776 civitatem Tharavisinam prodidisset, episcopatu Virodu-nensi fuisse donatum; huncque nihilominus ab anno 776 ad annum 788, quod non reciperetur Petrus, absque episcopo fuisse per annos duodecim, quibus durantibus, quidam servus Dei, Amalbertus nomine, factus chorepiscopus, Virodu-nensem ecclesiam moderatus fuerit. Atque haec ultima est, quae Sanctum nostrum anno 776 obisse exigit, nota chronica, verbis Cointii supra recitatis comprehensa: ex hac autem, quantum equidem opinor, verosimiliter factum est, ut Hugo Flaviniacensis priores notas chronicas, iisdem Cointii verbis pariter contentas, quae Sancti obitum tunc accidisse, vel postulent, vel expresse notent, usurparit. Cum enim ex dictis absque medio non tantum episcopo, verum etiam tempore, quo Virodu-nensis sedes vacavit, S. Magdalveo proxime in hanc Petrum Italicum, ob civitatem Tharavisinam anno 776 Francis proditam, successisse existimaret, hinc verosimiliter, nec immerito, concluderet, S. Magdalveum eo ipso anno 776 fuisse et vivis sublatum, ac per consequens annum quidem Sancti emortualem et expresse cum anno 776, et cum anno Caroli Magni nono, Indictione quinta decima notato; Teuthardi autem (adi num. 93) donationem, quam anno vite Sancti penultimo factam repererat, cum anno 778 conjunxerit. Verum Hugo Petrum Italicum Sancto nostro absque ullo medio sive episcopo, sive tempore, quo Virodu-nensis cathedra vacavit, proxime in hanc successisse, perperam tradit, uti ex iis, quae § seq. dicam, probabilis evadet, ac proin ex omnibus notis chronicis, ab Hugone assignatis, laudatisque a Cointio, annus Sanctis emortualis certo determinari non potest.

§ IX. Annus, quo Sanctus probabilis obierit, determinatur.

Sedes Virodu-nensis, ante quam in hanc sufficeretur successor, 12 annis

B
C
Bertharius, Hugone secundum dicta multo antiquior, nec apertorum, ut ipse, convictus errorum, in brevi sua Virodu-nensium episcoporum Historia apud Acherium tom. XII Spicilegii pag. 239 luculenter docet, proxime a Sancti nostri obitu sedem Virodu-nensem per duodecim annos vacasse, tuncque tandem, cum interea Amalbertus chorepiscopus ecclesiam Virodu-nensem fuisse moderatus, Petrum Italicum eidem a Carolo Magno, quod Papiam huic tradidisset, fuisse praefectum. Verba, quibus id docet Bertharius, rebus ad S. Magdalveum spectantibus proxime subduntur, suntque haec: Post hunc (S. Magdalveum nimirum) episcopatus istius (Virodu-nensis scilicet) ecclesiae per duodecim annos vacuus exstitit; sed quidam servus Dei, Amalbertus nomine, juxta morem illius temporis chorepiscopus factus, ipsam regebat ecclesiam, et in quodam oratorio sub honore omnium Apostolorum quasi solitaria vitam ducebat, et tunc perdidit ista ecclesia Vuallogium, et Tilliacum et Stagnum et Merlam et Casam Petriam et alia quamplurima. Fuit enim hoc sub tempore Caroli Magni. Post hunc (Amalbertum videlicet) exstitit Petrus, vir Italicus. Nam cum esset exercitus Francorum circa Papiam et obsideret eam, ab isto, ut fertur, tradita est, et ob hoc a Carolo Magno de isto episcopatu honoratus est. Fuit enim in episcopatu per vixit quinque annos et passus est in eo multo adversa. Certe etiam infidelitatem imperatoris objecerunt illi et ob hoc per duodecim annos imperatorem videre non est ausus; sed a filiis istius coram principe recte purgatus est. Postea illius ad praesentiam multae precarias inuitus fecit, et in diebus

Octobris Tomus II.

illis multae res ab ista (Virodu-nensi nimirum) ecclesia subtrahae sunt.

99 Hactenus Bertharius, luculenter sane, ut jam dixi, docens, Petrum Italicum non proxime a Sancti nostri obitu, sed tunc tantum, cum jam sedes Virodu-nensis duodecim annis vocasset, fuisse in hanc a Carolo magno, Papia seu Ticino jam potito, suffectum. Hinc porro ita nunc arguo. Carolus Magnus, Francorum rex ac deinde imperator, Papiam seu Ticinum, munitissimum in Italia Longobardorum propugnaculum, una cum Desiderio, horum rege, ejusque uxore et filia, anno 774, uti inter scriptores omnes convenit, in potestatem accepit. Quam ob rem, cum tunc demum ex Bertharii calculo in sedem Virodu-nensem, duodecim jam annis a S. Magdalveo obitu vacuum seu episcopo orbatam, a Carolo Magno suffectus fuerit Petrus Italicus, ex Berthario, nullo plane relicto dubitandi loco, necesse est, ut Sanctus noster anno 762, utpote ad quem anni duodecim, quibus sedes Virodu-nensis ab ejus obitu vacavit, ordine retrogrado ab anno 774 computati, deducunt, vitam hanc mortalem cum immortalis commutarit. Atque haec est epocha, quam, veluti probabilior, felici beatique Magdalvei in calis nativitati assignamus; quamquam autem ex dictis Hugonem Flaviniacensem nobis hac in re omni dubio procul habeamus contrarium, non scriptoris hujus, in manifestissimos errores tum chronologicos, tum alios, etiam in ipsis Sancti nostri Actis, saepissime prolapsi, sed Bertharii, scriptoris aetate simul et fide longe praestantioris, auctoritate standum putamus.

100 Nec est, cur hic opponas conventum Attinia-censem, sub Pipino Brevis celebratum, cujus Labbeus tom. VI Conciliorum col. 1702 producit decretum, quo episcopi et abbates, in illo congregati, statuerunt, ut unusquisque illorum, quorum nomina in... indiculo (qui scilicet decreto subjicitur) subscripta reperiuntur, quando quislibet de hoc saeculo migraverit, centum psalteria, et presbyteri ejus speciales Missas centum cantent. Ipse autem episcopus per se xxx Missas impleat, nisi infirmitate aut aliquo impedimento prohibeatur: tunc roget alterum episcopum pro se cantare. Abbates vero, qui non sunt episcopi, rogent episcopos, ut vice illorum xxx Missas explant: et presbyteri eorum centum Missas, et monachi centum psalteria psallere meminerint; quamquam enim ibidem huic decreto una cum episcopis sex supra viginti abbatibusque septemdecim subscribat Madalleus episcopus civit. Virodu-nis, ille tamen conventus, in quo hoc decretum est conditum, non anno 763, ut Labbeo, Cointio aliisque nonnullis est visum, sed anno 762, ad mensem Majum profecto, fuit celebratus; conventus autem pariter Attinia-ci (quod oppidum, Attigni Gallice dictum, in Campania ad levam Azonae ripam situm est) anno 763 celebratus, a conventu Attinia-censi, cui Sanctus noster interfuit ac subscripsit, debet distingu. Rem sic probo.

101 Wandelbertus, Prumiensis monasterii monachus et diaconus, saeculi ix scriptor, Mrl. Metrico notissimus, librum de Miraculis S. Goaris conscripsit; in hoc autem, qui apud nos tom. II Julii exstat insertus, ibique in capita et numeros pro more nostro est divisus, num. 58 de Assuero, qui primus Prumiense monasterium, anno 762 conditum, abbatis munere moderatus est, hunc scribit in modum: Cum ergo quodam tempore iter a monasterio (Prumiensi nimirum) in Vangionum (urbs Vangionum est Vormacia, vulgo Worms) provinciam ageret, et occasione viae ad S. Goarem declinasset, ubi tum rectoris nomine praerat quidam, Herpingus nomine, neque commoditatem aliquam rerum necessariorum nancisci potuisset, rem, ut erat gesta, paulo post principi (Pipino Brevis, Francorum regi) retulit, pessimum esse, dicens, eo loco humanitatem hospitalitatis omnis negari, ubi quondam sub beato viro (Goare videlicet) singulariter virtus eadem viguisset. Pollicetur rex, haec fore emendanda, cum temporis opportunitas arrisisset. Itaque non multo post positus in palatio, quod Attinia-cum

AUCTORE
C. B.

a Sancti morte vacavit. Hinc hunc anno 762 obisse, arbitramur;

contrarium autem ex Attinia-censi, cui Magdalveus subscripsit,

F

conventu, utpote qui a conventu, cui Assuerus,

ACTORE
C. B.

vocatur, cum ad generalem populi conventum simul abbas Assuerus venisset, evocatum ad se princeps super his, quæ de Cella beati Viri dicta ab eo fuerant, commonefacit, eique regendam committit. Assuerus ergo, Prumiensis abbas, conventui Attiniacensi, per Wandelbertum hic memorato, interfuit, atque in eo quidem Cellam S. Goaris obtinuit. Quam ob rem, cum nihilominus inter abbates septendecim, qui conventui Attiniacensi, per Labbeum memorato, subscribere, Assueri nomen non occurat, posterior hic conventus Attiniacensis a conventu Attiniacensi, cui Assuerus interfuit, videtur diversus. Porro Attiniacensis conventus, cui Assuerus interfuit, anno 763 fuit celebratus. Ita Cointius, Pagius, Mabillonius alique statuunt, recteque hoc ab illis fieri, vel ex eo liquet, quod conventus ille, uti ex jam recitatis Wandelberti verbis intelligitur, ante erectum jam aliquamdiu, seu fundatum, quod anno 762 (adi ad hunc annum num. 5 Pagium in Criticis) demum evenit, Prumiense monasterium celebratus non fuerit; post annum autem 762 seu post conditum Prumiense monasterium conventus Attiniaci sub Pipino habitus, ab Annalista Loiseliano, Bertiniano, Laureshamensi, Metensi, Reginone aliisque scriptoribus omnibus, si unum exceperis Appendicis ad Fredegarii continuationem auctorem, non signetur, nisi ad annum 763.

B 102 Jam vero, cum ex dictis Attiniacensis, cui Assuerus interfuit, conventus anno 763 fuerit celebratus, hieque a conventu Attiniacensi, per Labbeum memorato, videatur distinctus, conventum hunc posteriorem, uti ex jam dictis fit consequens, ante annum 763 celebratum fuisse, necesse est. Anno autem 762 factum id esse, mox dicam, cum Cointium, qui, quamquam quidem Attiniacensem, cui Assuerus, Prumiensis abbas, interfuit, cum anno 763 conventum componit, hunc tamen cum conventu, per Labbeum memorato, putat eundem, tantisper convenero. Hic itaque scriptor, ut opinionem hanc tueatur, in suis Ecclesiasticis Francorum Annalibus ad annum 763, num. 1, recitatis, quæ supra huc transcripsi, Wandelberti verbis, ita subiungit: Inter abbatum subscriptiones, Attiniacensi placito (decreto supra huc transcripto) subjectas, desideratur Assueri Prumiensis abbatis nomen, quod ex præcitato Wandelberti textu restituendum censetur. Hæc Cointius, volens scilicet, Assuerum conventui Attiniacensi, per Labbeum memorato, interfuisse, tantumque ex omissione factum esse, ut nomen ejus inter abbates, qui conventui illi seu potius decreto in hoc condito subscribere, non reperitur; quod Cointii assertum si veritati foret consonum, unus utique idemque cum conventu Attiniacensi, per Labbeum memorato, foret conventus, cui Assuerus interfuit.

C Verum audi, quid ad illam Cointii responsionem seu assertum Pagius in Criticis, duplicem conventum Attiniacensem distinguendum, recte contendens, ad annum 762, num. 3 reponet. Nec satisfacit, inquit, responsio Cointii dicentis, Assueri nomen ex libello Wandelberti laudato (verbis scilicet num. præced. ex hoc recitatis) restituendum (in subscriptionibus conventus Attiniacensis, a Labbeo productis) esse, quod alius Francorum conventus, quam is, cui Assuerus interfuit, apud Attiniacum post erectum Prumiense monasterium a Pipino rege celebratus non inveniatur.

105 Wandelbertus enim intelligit conventum anno DCLXV habitum, ad quem referri non potest decretum (in conventu Attiniacensi, per Labbeum memorato, conditum suprague recitatum) a XVII abbatibus subscriptum; cum in eo Assueri nomen non legatur, et ex Wandelberto, qui annum congregati conventus non exprimit, restitui non possit. Ita Pagius: cum vero Cointii responsio præcipue fundetur in eo, quod post erectum Prumiense monasterium, seu post annum 760, quo hoc primum, utut perperam, statuit exstructum, unus dumtaxat conventus, qui anno 763 fuerit habitus, apud Attiniacum a Pipino inveniatur celebratus, ita porro Pagius prosequitur: In Annalistis Francorum loca,

annoque 762,
ad Maium
tantum pro-
recto, fuerit

in quibus Francorum conventus per hæc tempora D habiti sunt, memorantur; sed qua in villa aut oppido conventus hoc anno (762 scilicet) habitus fuerit, nullibi legitur; indeque elicio, illum Attiniaci indictum fuisse, in eoque supra dictum decretum, in quo Assueri nomen cum aliis abbatibus non apparet, statutum. Ex eo ergo, quod a Francorum annalistis, aliisque scriptoribus antiquis non exprimitur locus, quo conventus, olim a Francis mense Maio haberi quotannis solitus, anno 762 fuerit celebratus, Pagius concludit, fuisse tunc conventum, qui alius proinde non sit, quam conventus Attiniacensis, a Labbeo memoratus, Attiniaci celebratum. Et vero, cum duo eundem ex dictis, simulque tamen non plures, distinguendi videantur conventus Attiniacenses, a Pipino Breui post annum 760 celebrati, alterque ex his, cui Assuerus, Prumiensis abbas, interfuit, anno 763 fuerit celebratus, illam sane Pagii conclusionem admittendam autumo, maxime cum præstare etiam videatur, ut posterior hic Attiniacensis conventus, cui Assuerus interfuit, a conventu, per Labbeum memorato, statuatur diversus, quam ut decretum, in hoc conditum, in abbatum, quas exhibet, subscriptionibus mendosum asseratur cum Cointio; qui, ut hoc assertum suum probet, nullam plane rationem convincentem affert.

104 Fuerit itaque ex jam disputatis conventus Attiniacensis, a Labbeo memoratus, cui Sanctus noster interfuit ac subscripsit, non anno 763, sed anno 762, ad mensem Maium tantum provecto, celebratus, ac proin nequit ex hoc argui, Sanctum nostrum, qui quarta Octobris obiit, ultra annum 762, quo eum vita functum, ex Berthario supra contendimus, ætatem protraxisse. At vero, opponet non nemo ulterius, Bertharius (adi num. 7) etiam in hanc de S. Magdalveo scribit sententiam: Fuit enim tempore Pipini regis usque ad tempus Caroli Magni; his autem verbis indicare videtur, Sanctum ab eo circiter tempore; quo Pipinus Francorum rex factus est, usque ad tempus, quo Carolus Magnus regnare incepit, Viroduensem ecclesiam esse moderatum. Quopropter, cum Pipinus quidem ante annum 752; Carolus Magnus autem ante annum 768 regnare exorsus non sit, necesse est secundum Bertharium, ut ante annum quidem 752 Viroduenses infulas adeptus non sit S. Magdalveus; ante annum autem 768 non excesserit e vivis. Validissima sane hæc est objectio, meque initio dubitare fecit, an in Sancti nostri chronologia sat sibi constaret Bertharius, ac proin an ex scriptoris hujus fide Sancti nostri obitus cum anno 762 sat tuto posset componi.

F Verum, re maturius discussa, comperi, Bertharii verba, proxime huc transcripta, utut sensus, quem fert objectio, sint capacia, non necessario tamen eo esse interpretanda. Ita enim possunt accipi, ut dumtaxat significant, Sanctum ab eo tempore, quo floruit Pipinus, floruisse usque ad tempus, quo Carolus Magnus florere incepit. Jam vero, cum Sanctus sæculi VIII initio, Pipinus anno 714, et denique Carolus Magnus anno 742 natus sit, quid, quæso, contra opinionem, qua Sancti obitus anno Christi 762 illigatur, elici potest ex verbis Bertharii, sensu jam dato, acceptis?

E celebratus, nequit evinci; nec id etiam ex Bertharii textu, hic recitato,

utpote qui sensum opinionis nostræ

A acceptis. Ne vero quis jam forte contendat, locutionem, qua Sanctum tempore Pipini regis fuisse ait Bertharius, ita non posse accipi, ut significet, Sanctum jam ab eo tempore, quo Pipinus factus est Neustrasie major-domus, ecclesie Virodunensi prae-fuisse episcopum, revoco in memoriam, quæ Commentarii hujus num. 45 et seq. dicta sunt. Etenim Paulus diaconus, qui res ad S. Chrodegandum, Metensem episcopum, spectantes, tempusque, quo hæ gestæ essent, probe habuit perspectum, verbis ibidem recitatis tradit, sanctum hunc præsulem temporibus Pipini regis ad Metensem sedem fuisse evecum; quod tamen serius non evenit quam anno 742, quo sane Pipinus Francorum rex nondum erat. Ea scilicet loquendi formula usus est Paulus diaconus, quod, quamquam quidem tunc seu anno 742, cum Metensium episcopus creatus est Chrodegandus, regis titulo nondum gauderet Pipinus, re tamen ipsa, utpote tunc nullo regni Francici coronam gestante principe, regiam auctoritatem in Francos exerceret.

accommoda-
tum patitur
recte conclu-
seris.

106 Quam ob rem, cum idcirco Paulus diaconus, quod sub Pipino, dumtaxat adhuc majore-domus, accidisse, norat, Pipini regis temporibus gestum scripserit, quid ni eandem ob causam simili loquendi formula scripsisse credatur Bertharius, Sanctum nostrum tempore Pipini regis ad Virodunensem cathedram fuisse evecum, utut id sub hoc principe, adhuc dumtaxat majore-domus, factum novisset? Porro, cum Bertharius, spectato contextu, de tempore, quo Sanctus Virodunensem cathedram tenuerit, verbis proxime recitatis facere videtur sermonem, hæc idcirco non eo sensu, quem prius dedi, sed eo potius, quem jam mox assignavi, malim accipere, imo vero eo, uti inde verosimile fit, necessario etiam accipienda videntur. Jam vero, cum id ita sit, hinc etiam opinio, qua Sanctum ad Virodunensem sedem jam ab anno 742 statum fuisse evecum, probabilior efficitur, simulque habetur, ex iis, de quibus disserimus, Bertharii verbis necesse non esse, ut Sancti nostri obitus ultra annum 762 differatur. Quod si porro reponas, illis equidem Bertharii verbis, in sensu magis obvio acceptis, significari, Sanctum ab eo tempore, quo Pipinus primus factus est Francorum rex, usque ad tempus, quo Carolus Magnus regnare incepit, Virodunensi ecclesie præfuisse episcopum, id equidem non ibo inficias. Verum quid tum? Scriptorum verba in sensu magis obvio accipienda non sunt, si quando, ne ita accipiantur, ratio sat solida impediat; hoc autem hic locum indubie obtinet, cum putandum non sit, pugnantia scripsisse Bertharium, hicque scriptor, uti num. 98 et seq. jam docui, ea prodat memoria, e quibus necessario, nullo prorsus relicto in oppositum interpretationi loco, consequens evadit, ut Sanctus anno 762 vitam hanc mortalem cum immortalis commutavit. Sed hæc jam, quantum opinor, dicta sufficient, ut, quamquam quidem omnem de modo, quo præmemorata Bertharii verba accipienda sint, scrupulum fortassis non tollant, cuique saltem eo, quo postremo diximus, modo accipienda esse, probabiliter appareat. Aliud nunc insuper, quod huc etiam spectat, difficultatis caput discutiendum pariter atque dissolvendum hic est.

In hac porro,
utut alii aliter
sentiant, ratio
etiam,

107 Hugo Flaviniacensis (adi Commentarii hujus num. 96) verbis ibidem adhuc recitatis ita habet: Tunc (cum scilicet a S. Magdalveo obitu in sedem Virodunensem anno 776 a Carolo Magno suspectus fuisset Petrus Italicus) fuit episcopatus Virodunensis per duodecim annos vacuus, sed quidam servus Dei, Amalbertus nomine, juxta morem temporis illius factus chorepiscopus, regebat ipsam ecclesiam... Licet enim Petrus præfatus, vir Italicus, pro traditione Tharovise de ipso episcopatu fuisset ab eo (nempe Carolo Magno) honoratus, quia tamen semper suspecti sunt traditores in episcopatu per tempus præscriptum receptus non est. Tamen ne verbum regis esset inane et vacuum, post præscriptum annorum spatium concessum est illi civitatem ingredi et episcopatu potiri anno ab Incarn. Domini dclxxxviii; hæc Hugo, rationem reddens, ob quam, S. Magdalveo vita functo, Virodunensis ec-

clesia duodecim annis caruerit antistite, tantumque a chorepiscopo ad annum usque 788 fuerit administrata. At vero, inquiet modo, qui Sanctum ad annum usque 776 vixisse, sedemque Virodunensem ab hoc anno ad annum usque 788 vacasse volunt, nequit in opinione eorum, qui Sanctum anno 762 obiisse, sedemque Virodunensem ab hoc anno ad annum usque 774 episcopo exstitisse vacuum, ex Berthario statuunt, ratio utrumque sat probabilis afferri, ob quam ab anno 762 ad annum usque 774 sub Pipino Brevi, hujusque filio, Carolo Magno, piis admodum principibus, Virodunensis episcopatus antistite vacuus exstiterit, totoque illo temporis spatio a chorepiscopo dumtaxat fuerit administratus. Ita præterea sententia nobis adversæ patroni possunt arguere.

108 Verum næ hic multum illi falluntur: cum enim, ut supra docui, cathedralem Virodunensem ecclesiam, quæ infelici incendio fuerat absumpta, reedificandam curavit S. Magdalveus, ex sumptibus, qui tantæ molis operi ad umbilicum adducendo fuere impendendi, verosimile sane fit, Virodunensem ecclesiam ære alieno, quod illum in finem verosimiliter fuerit contrahendum, multum etiam post Sancti obitum mansisse gravatam. Hinc porro factum esse potest, ut, vita functo Magdalveo, episcopatus Virodunensis, quo interim ex hujus redditibus annuis æs alienum, ab ecclesia contractum, exsolveretur, antistite vacuus fuerit relictus, datusque pro more temporis chorepiscopo administrandus. En ergo rationem, et quidem, ut apparet, sat probabilem, ob quam in opinione, qua Sancti obitus anno 762 innectitur, potuerit ab hoc anno ad annum usque 774 episcopatus Virodunensis vacasse. Hinc etiam, qui Virodunensis ecclesie, administrante hanc Amalberto chorepiscopo, bona omnia, a Berthario verbum num. 98 recitatis enumerata, amittere potuerit, facile jam colliges, etiamsi cum Hugone sedum Virodunensem, cum jam ad hanc a Carolo Magno nominatus fuisset Petrus Italicus, vocasse non statuas. At vero, inquiet modo non nemo, ratio hic a nobis adducta, ob quam post S. Magdalveo obitum Virodunensis sedes forsitan vacavit, in nullo antiquitatis testimonio fundatur. Fateor, sic habet: verum quid tum? Vero equidem sat similis apparet, idque insuper habet, quod ex iis, quæ Bertharius, scriptor utique antiquus, memorie prodit, sit deducta.

109 Nec repudianda est, quod ratio longe diversa et a Wasseburgio et ab Hugone assignetur. Etenim nec Hugone nec Wasseburgio hic standum est. Rem sic probo: Ait lib. iii Antiquitatum fol. 157 verso Wasseburgius, Virodunensem sedem a Sancti nostri obitu duodecim annis idcirco vacasse, quod Pipinus quidem et Carolus Magnus, qui nominandi ad episcopatus, in Galliis vacaturos, facultatem Pontificia concessione acceperant, bellis continuis distracti, toto illo temporis spatio a civitate Virodunensi absuerint. Verum cui verosimile appareat, principes illos, etiamsi Viroduno subinde tum procul absuerint, ad vacuum urbis hujus cathedram nominare non potuisse episcopum, aut etiam de hoc faciendo nec monitos fuisse, nec sponte sua cogitasse? Certe Carolus Magnus Viroduno non versabatur, dum ad episcopalem civitatis hujus sedem Petrum Italicum nominavit. Quod jam pertinet ad rationem, ab Hugone verbis supra huc transcriptis expressam, præterquam quod hæc ab auctore, qui Hugone sit antiquior, memorari non invenitur, repetitur a populo cleroque Virodunensi, qui Petrum Italicum, utut a Carolo Magno episcopum jam designatum, in civitatem suam recipere, idcirco noluerit, quod odioso proditoris nomine laboraret. Verum sat verosimile non apparet, clerum populumque Virodunensem eo processisse audaciam, ut episcopum, a Carolo Magno, penes quem ad sedes in Galliis vacuas aut porro vacaturas nominandi erat facultas, sibi designatum, ausus fuerit non recipere. Adhæc quamquam quidem Bertharius nullam, ob quam a Sancti obitu sedes Virodunensis duodecim annis vacavit, rationem assignet, Hugo tamen cum hoc scriptore in assignanda, ob quam Virodunensis sedes tandiu vacavit, ratione jam memorata pugnat.

AUCTORE
C. B.

ob quam Vir-
dunensis sedes
12 annis va-
carit, potest
afferri;

E

F

Hugo autem
in ratione, ob
quam id fa-
ctum prodit.

AUCTORE
C. B.
verosimiliter
falsus est,

110 Ita autumo, quod hæc requirat, ut sedes Vi-
rodunensis non prius, quam cum ad hanc jam nomi-
natus fuisset Petrus Italicus, episcopo vacua fuerit
relicta; quod sane cum Bertharii assertis, utpote
sedem Verodunensem ante Petri nominationem va-
casse exigentibus, apertissime pugnat. Jam vero, cum
id ita sit, Bertharii quoque, utpote scriptoris Hugone
longe præstantioris, assertis potius standum sit, quis
rationem, ob quam Virodunensem sedem vacasse vult
Hugo, non repudiet, aut certe falsitatis non habeat
admodum suspectam? Quid si Hugo, cum sedem
quidem Virodunensem duodecim annis a Sancti
nostri obitu vacasse ex Berthario resciret, rationem
autem, cur tamdiu hæc vacaret, ignoraret, rationem
idecirco, quam allegat, absque ullo antiquitatis testi-
monio finxisse adstruat? Id sane Hugo, ut mihi
equidem apparet, re ipsa forsitan fecerit, vel sane,
quod non nemini verosimilius forsitan videbitur, rati-
onem illam ex auctore minime probato hauserit.
Utrumlibet statuatur, equidem ex jam disputatis ha-
bemus, non tantum in opinione, qua Sancti obitum
anno 762 illegamus, rationem posse afferri non im-
probabilem, ob quam, vita functo Magdalveo, sedes
Virodunensis diutissime vacaret; verum etiam rati-
onem, ob quam id factum prodit Hugo, verosimiliter
in veritate fundatam non esse. Atque ita quidem
propterea hæc difficultas, contra opinionem, qua
Sanctus anno 762 obiisse statuitur, moveri nata,
dissoluta etiam jam est. Restat nunc, ut alteram
etiam dissolvam, quæ, quamquam quidem Sanctum
anno demum 776 obiisse, non postulet, id tamen
serius quam anno 762, cui nos felicem ejus et vivis
transitum innectimus, evenisse exigat.

uti et in urbe,
ob quam prodi-
tam Petrum
scribit factum
episcopum:

111 Secundum Bertharium Petrus Italicus ob
Papiam, secundum Hugonem autem ob Taravisinam
civitatem, Francis traditam, a Carolo Magno ad
Virodunenses infulas fuit promotus. Jam vero, cum
in Francorum potestatem anno 776 venerit Tara-
visina civitas, atque ab hoc anno anni duodecim,
quibus secundum nos a Sancti obitu ante Petri ad
episcopales infulas promotionem vacavit Virodu-
nensis sedes, ordine retrogrado computati deducant
ad annum 764, S. Magdalvei obitus cum hoc ipso
anno 764 debet componi, si modo Hugoni, Petrum
Italicum a Carolo Magno ob traditum Tarovisum
Virodunensi episcopatu donatum asserenti, assen-
tiendum sit. Verum enim vero Berthario, qui id non
ob Tarovisum, sed ob Papiam traditam factum
affirmat, potius iterum hic assentiendum est, quam
Hugoni. Etenim hic scriptor, ne cetera jam ante
adducta, ob quæ deterius, quam Bertharius, est
fidei, etiam hic repetam, donationem, ut jam docui,
abbatis S. Amantii, a Berengario, qui Virodunen-
sium sæculo decimo fuit episcopus, monasterio
S. Vitoni factam, ab ipsomet S. Amantio, qui sæ-
culo v floruit, factam esse, perperam affirmat. Adhæc
gloriosam, ut pariter jam docui, corporis S. Ma-
gdalvei de terra levationem, quæ secundum ipsum
met sæculi ix initio facta est, sub Berthardo, Vi-
rodunensi episcopo, ad hanc dignitatem ante annum 870
non promoti, evenisse, manifesto errore litteris con-
signat. Jam vero, cum Hugo tam in donatore,
qui in monasterium S. Vitoni fuerit munificus,
quam in episcopo, qui Sancti nostri corpus sæculi ix
initio de terra levavit, assignando aberret, pro certo
quis asserat, non errare eum pariter in assignanda
civitate, ob quam Francis traditam Petrus Italicus
fuerit in Sancti defuncti locum a Carolo Magno suf-
fectus.

id adeo ob
proditam Pa-
piam, ut tra-
dit Bertha-
rius, qui nec
hic

112 Bertharii itaque, qui indubitati erroris nu-
spiam convincitur, quique Petrum Italicum ob tra-
ditam Papiam Virodunensium antistitem creatum
tradit, amplectenda potius videtur narratio. Verum,
opponet modo non nemo, Papiam post longam sex
ut minimum mensium obsidionem, peste et fame ad ex-
trema angustias redacta, a Desiderio, Longobar-
dorum rege, qui huic sese cum uxore et filia inclu-
serat, Carolo Magno tandem ex pacto fuit tradita
nec ullum proditiōis, qua Francis a quopiam civitas
illa fuerit in manus data, in antiquis historicis,

Papiensem seu Ticinensem obsidionem, a Carolo D
Magno factam, commemorantibus, vestigium oc-
currit. Fateor, sic habet; verum quid tum? Nihil
etiam habetur ex antiquis historicis, ut Taravisinam
civitatem fuisse a quopiam proditiōe Francis tra-
ditam, affirmes. Atamen, cum equidem Bertharius,
Papiam fuisse a Petro Italice proditiōe Francis
traditam, sat aperte innuat, juverit hic, ne indu-
bitati erroris Bertharium forte quisquam arguat,
quo sensu illud, ut ab historicis non traditum,
verosimilius veritati sit consonum, exponere. Was-
seburgius lib. iii Antiquitatum fol. 140 ait, Desi-
derio, Longobardorum regi, Francis obsidentibus
Papiam, duos fuisse celebrioris nominis consiliarios,
quorum alter fuerit Paulus diaconus, alter Petrus,
ad episcopatum Virodunensem postea eVectus. Non
unius hi erant opinionis. Prior enim, fidei in Desi-
derium, dominum suum, prorsus incorruptæ, omni
modo Francis resistendum, protractaque obsidione,
suppetias esse exspectandas forteque afferendas con-
tendebat; posterior vero, qui fidei erga Desiderium
adeo integræ non erat, pecunia forte aut promissio-
nibus a Francis corruptus, nullam suppetiarum
spem superesse, deditiōemque proinde, attentis gra-
vissimis, quæ incolæ ex obsidione paterentur, in-
commodis, absque ulteriori mora faciendam esse,
aiebat, tantumque suis verbis et suasionibus effecit,
ut tandem Desiderius Papiam, sese ipsum, uxorem
et filiam, certis pactis conditionibus, Francorum
potestati permiserit.

115 Ita fere quantum ad substantiam Wasse-
burgius. Petrus igitur secundum hunc scriptorem
Papiam non aperta vi aut fraude, sed consilio dum-
taxat occultoque dolo, ex prava in Desiderium vo-
luntate profecto, Francis prodiderit, aut citius certe,
quam alias factum fuisset, defendam curari; cum
autem, quæ de insigni Pauli diaconi in Desiderium
fide memorie hic prodit Wasseburgius, e probatæ
fidei documentis consent, didicerit forte tam ea,
quæ de Petro, quam quæ de Paulo diacono narrat,
ex antiquiori quopiam auctoritatis non contemnendæ
scriptore, ac proin non est, cur certo falsum putetur,
quod de civitate Ticinensi, seu Papiæ, quam consilio
suo Francis tradi fecerit Petrus Italicus, litteris
consignat. Jam vero, cum ea, quæ consilio dumtaxat
doloque occulto geruntur, passim non tam nota sint,
quam quæ aperta vi efficiuntur, fieri potest, ut
Papiam a Petro Italice consilio occultoque dolo
Francis fuisse proditam, scriptores ignorarint, ac
proin ex eo, quod rem hi silentio prætereant, con-
sectarium non est, ut civitatem illam Francis a
Petro Italice fuisse traditam seu proditam, certo
atque indubitati errore scribat Bertharius. Qua-
propter, cum id ita habeat, vel ob solam Bertharii,
qui nec hic erroris convincitur, auctoritatem vero-
similius autumo, Petrum Italicum, ut Hugo aliter
scribat, Francis seu Carolo Magno eo sorte, quem
jam exposui, modo prodidisse Papiam, hancque ob
causam fuisse episcopatu Virodunensi a principe illo
donatum. Jam vero, cum Carolus Magnus anno 774
in potestatem suam Ticinum seu Papiam acceperit,
annique duodecim, quibus tunc ex jam dictis episco-
patus Virodunensis vacarat, retrogradiendo compu-
tati deducant ad annum 762, firma manet nostra
opinio, qua anno huic, non autem anno 764, Sancti
obitum supra afficimus.

114 Hanc porro opinionem, ut in sola Ber-
tharii auctoritate fundatam, opinione jam supra
discussa, quæ Sancti obitum anno 776 innectit, quid contra
quæque notis chronicis, ex Cointio num. 87 et seq.
propositis, ab Hugone firmatur, probabilior esse,
magis magisque, omnibus jam consideratis, existimo.
Ea autem, ut præcipua opinionis nostræ fundamenta
breviter hic repetam, præsertim idcirco sedet sen-
tentia, quod Bertharius uno dumtaxat circiter sæ-
culo post Sancti nostri ætatem floruerit, ac proin
potiorem, quam Hugo, qui tribus circiter sæculis ab
ea absuit, fidem mereatur, maxime cum nullus
prorsus aperti, indubitati erroris sit convictus;
Hugo autem tam frequentes tamque manifestos, uti
ex

erroris con-
vincitur, ve-
rosimilius fa-
ctum fuerit,

E

manetque,
proinde, quid-
contra
Cointius et
Pagius argu-
tentur,

A ex jam supra disputatis liquet, errores præsertim chronologicos admittat, ut ei etiam tum, cum notis pluribus chronicis, apprimè invicem congruentibus, eundemque Christi annum designantibus, factum aliquid communit, tuto fidi haud queat, ac proin ut, quamquam notis chronicis supra productis, optime invicem congruentibus annumque Christi 776 designantibus, Sanctum hoc anno obiisse, luculentissime indicet, fidem sat certam hac in re mereri haud possit. Contrarium quidem ex dictis Cointius et Pagius contendunt. Verum quidquid bini hi scriptores, qui opinionem suam nullo prorsus argumento stabilunt, indubitanter hic loquantur, quidquid asseverent, quidquid arguentur, ego quidem, ut contra Bertharii fidem Sanctum anno 776 obiisse credam, neutiquam possum induci solo Hugonis testimonio, qui in errores, ut jam sæpe monui ac probavi, apertissimos frequenter prolabitur, quique, cum plerique, quæ in prima Chronici sui parte tradit, ex auctoribus antiquioribus (adi num. 8) absque delectu et judicio depromperit, forte etiam supra memoratas, quibus Sanctum anno 776 excessisse e vivis indicat, notas chronicas, seu potius (adi num. 93 et binos segg.) harum unam, e qua profuxerint reliquæ, hauserit dumtaxat ex sequioris fidei scriptore, cui præ Berthario, quem tamen habuit ante oculos, ex prudentis crises defectu duxerit assentendum.

B opinio, qua Sancti obitum anno 762 innectimus.

115 Et vero multum dubito, anne Cointius, et Pagius præcipue, qui conventum Attiniacensem, cui Sanctus interfuit, anno 763 innectit, opinionem mutaturi non fuissent, si brevem episcoporum Viroduensium Historiam, in qua Sanctum anno 762 obiisse, apertissime indicat Bertharius, habuissent præ oculis. Verum hanc anno primum 1673 typis vulgavit Acherius, ut forte visa non fuerit, imo ne videri quidem Cointio potuerit, dum hic scriptor sæptum, jam ab anno 1676 luci datum, Annalium suorum totum, in quo Sancti obitum anno 776 illigat, prelo appararet. Quod vero pertinet ad Pagium, potuit quidem hic brevem illam videre Bertharii lucubrationem; verum hanc, utpote quam non citet, verosimillime haud consuluit, reque non sat discussa, Cointium præpropere videtur secutus. Idem dicendum videtur de Mabillonio, qui, quamquam quidem, uti Cointius et Pagius, notas omnes chronicas ab Hugone suppeditatas annumque Christi 776 designantes, non memoret, Sanctum tamen ex dictis hoc anno obiisse, indicat. Ita autumo, vel ex eo, quod Sanctum anno vitæ suæ penultimo omnia sua S. Vitono dedisse, manifesto errore, in quo ei (adi num. 87) præviit Cointius, verbis num. 89 recitatis scribat. Sanctus enim (videtis Vitam edendam num. 57) anno vitæ suæ penultimo omnia sua S. Vitono non dedit, sed tantum a Theuthardo plura, quæ hic habebat et possidebat, S. Vitono adquisivit. Itaque, ut tandem, omnibus jam expensis, § huic finem imponam, quamvis Cointius, Pagius, hisque etiam adjunctis Mabillonius S. Magdalvei obitum cum anno 776 conjungant, horum ego, ut idem faciam, auctoritate minime moveor, sed opinioni, quæ Sanctum anno 762 obiisse statuit, veluti probabiliori, firmiter adhæreo, futurumque puto, ut mihi assentiantur, quicumque, quæ de Hugone et de Berthario in medium adduximus, attento præjudiciisq; vacuo animo expendierint.

§ X. Sancti sepultura, variæ translationes et cultus ecclesiasticus.

Sanctus in ecclesia S. Vitoni fuit sepultus,

Quod pluribus viris, felici beatoque et vivis excessu ad Superos translatis, ob insignem plane, qua vitam exegerant, sanctimoniam evenit, id quoque Sancto nostro a supremo meritum eius prorsus insignium remuneratore Deo fuit concessum, ut multis claruerit ab obitu miraculis. Cum vero, inquit de Sancto seu potius de sacro ejus cadavere num. 7 Comment. hujus Bertharius) inde (e Novavillano vico) portaretur ad sanctum Petrum sive

ad sanctum Vitonum, fertur, quod super crucem, videntibus cunctis, duæ columbæ candidæ sicut nix venerint, et in eadem usque dum corpus ejus sepulturæ traditum fuisset, sederunt. En insigne plane, quo Sanctus ab obitu fuerit illustratus, miraculum! pro hoc tamen, utpote quod ipsemet Bertharius ex dubitantis, quam adhibet, loquendi formula, pro certo habuisse non videtur, spondere neutiquam ausim. Sancti biographus num. 43 rem paulo aliter narrat. En verba. Statim... (inquit) ut cælo (S. Magdalveus nimirum) spiritum reddidit, duæ columbæ candidiores nive ab æthere, cunctis videntibus, lapsæ super crucem, quæ ante corpus erat, sederunt, et per omnes exequiarum moras, usquequo sepulturæ traditum est, manserunt, sicque, videntibus illis, iterum poli secreta petierunt. Ita Hugo, qui, quidquid sit de columbarum, quæ sancti funeri adfuerint, prodigio, mox subjungit, Sancti corpus in Viroduensi S. Vitoni ecclesia solemni ritu, præsentibus vicinarum urbium episcopis, terræ fuisse mandatum; qua sane de re, quam etiam verbis proxime recitatis insinuat Bertharius, dubitandum non est.

117 Miraculorum porro multitudo, qua, ut jam innui, Sanctum ab obitu illustravit divina benignitas, ad tumulum, quem in ecclesia illa nactus est, evenit. Testatur id Hugo num. 43 his verbis: Humato Patris (sancti Magdalvei) corpore, ut ostenderetur in cælis semper vivere, ad ostendenda præclara ejus merita fiebant ad sepulchrum ejus divina miracula. Ita Sancti biographus. Quamquam autem Bertharius miraculorum, quæ ad S. Magdalvei tumulum ab ejus obitu fuerint patrata, ne verbo quidem meminerit, Hugonem tamen hic a veritate minime esse devium, vel ex eo fas est concludere, quod sacrum Magdalvei corpus quadragesimo, postquam hic vita functus esset, anno de terra, qui honorum etiam, cum id factum est, tantummodo viris, sanctitatis miraculorumque fama claris, impendi solebat, solemni ritu fuerit levatum. Pauca Bertharii verba, quibus Sanctum quadragesimo, postquam obiisset, anno de terra levatum, simulque tunc sacrum ejus corpus repertum fuisse incorruptum, docet, huc transcribo. Sic habent: Cujus (S. Magdalvei videlicet) corpus, dictu mirabile! post quadraginta annos integrum repertum est, et, ubi nunc jacet, venerabiliter reconditum est. Fuisse sacrum S. Magdalvei corpus quadragesimo, postquam hic ad Superos jam evolasset, anno de terra levatum incorruptumque repertum, etiam docet Hugo, Sancti biographus.

118 Et quidem nonnihil proliziori, quam supra ex parte huc transcripsi, oratione id præstat. Tota in compendium contracta sic habet: cum quotidianis Sancti sepulchrum illustraretur miraculis, frequensque propterea ad id populi fieret concursus, sacrum Magdalvei cadaver e terra educere, honoratiorique loco deponere, episcopo Viroduensi, clero populoque est visum. At ecce, dum referatur locus, mirum sese offert adstantibus spectaculum. Cadaver, quod jam annis quadraginta in terra jacuerat reconditum, inveniunt prorsus incorruptum, nulla vel macula vel signo ex morte sædatum, suavissimumque a se odorem diffundens. Hærent omnes prodigio attoniti, simulque lætitia perfusi sacrum pignus de terra summa veneratione educunt, inque præparatum ad id mausoleum transferunt. Viroduensi ecclesie episcopus tum præerat Berthardus; Occidentali autem imperio Lotharius, Ludovici Pii filius. Ita fere quantum ad substantiam Hugo, duos in chronologiam admittens errores; alterum quidem, quod sub Berthardo, Viroduensi episcopo, alterum vero, quod sub Lothario, Ludovici Pii filio, Sancti translationem factam scribat. Priorem ex his num. 95 ob oculos jam posui; proximum est, ut alterum nunc demonstrarem. Hunc in finem, quo Christi anno sacrum Sancti cadaver de terra fuerit levatum, prævie aperio. Id anno ab obitu Sancti quadragesimo tam secundum Bertharium, uti ex jam dictis liquet, quam secundum Hugonem evenit. Quam ob rem, cum ex

AUCTORE C. B.

cumque ad tumulum multis illustraretur miraculis, E

sacrum ejus corpus probabilitus anno 802, F

AUCTOR
C. B.

nostra quidem opinione probabilis anno 762, ex Hugonis autem calculo anno 776 Sanctus obierit, consequens est, ut quidem secundum Hugonem anno 816, probabilis autem anno 802 sacrum Sancti cadaver de terra fuerit levatum.

summi forte
Pontificis vel
jussu vel con-
sensu

119 Jam vero, cum Lotharius, Ludovici Pii filius, ante annum 840 patri in imperium non successerit, illam Sancti nostri, qua de hic agimus, translationem, imperante Lothario, Ludovici Pii filio, factam esse, perperam notat Hugo, Sancti biographus, alterumque proinde errorem hic admittit, etiam in opinione, qua Sancti obitum anno 776, ac proin translationem anno 816 innectit, satis gravem; in opinione vero ex jam supra dictis probabiliori, qua Sancti obitum anno 762 ac proin translationem anno 802 illigamus, longe graviorem. Porro Hugo non tantum in ea, qua Sancti de terra levationem refert, narratione errores jam ostensos admittit, verum etiam, quod nobis hic accidit incommodum, nihil omnino suppeditat, ex quo utcumque colligas, an sacra illa solemnitas, summo Pontifice jubente, aut saltem consentiente, fuerit peracta. Eodem etiam defectu laborat Bertharii narratio. Verum Wasseburgius lib. II Antiquitatum fol. 155 vers. auctoritate summi Pontificis Sancti corpus de terra fuisse levatum, diserte affirmat. Verba ejus in compendium redacta ita habent: Austrannus, Virodunensis episcopus, anno post Sancti obitum quadragesimo ad populi petitionem sepulcrum ejus aperiri, levare corpus, levatumque in capsam argenteam inferri, summi Pontificis, Leonis III, auctoritate jussit. Ita Wasseburgius, luculenter sane, ut dixi, docens, Sancti nostri de terra levationem, summi Pontificis interveniente auctoritate, fuisse peractam. Verum hicne scriptori illi certo assentiendum? Cum equidem neque Bertharius, neque Hugo quidpiam scribat, quod Wasseburgio hic adversetur, fuisse Sanctum, uti hic auctor prodit, summi Pontificis auctoritate de terra levatum, sat credibile existimo; id tamen pro certo asseverare idcirco non ausim, quod ad id Wasseburgii, scriptoris a re nimium remoti, auctoritas nequitiam sufficiat, reperiturque etiam, subinde olim et cultum ecclesiasticum Sanctis decretum, et sacra horum corpora episcoporum dumtaxat auctoritate e terra fuisse levata.

interveniens,
de terra levatum,

120 Ut inter res hanc habeat, Wasseburgius equidem Sancti translationem sub Leone III, summo Pontifice, et sub Austranno, Virodunensium antistite, recte collocat. Leo enim, uti inter eruditos satis convenit, ab anno 796 ad annum usque 816 Romanam S. Petri cathedram occupavit; Austrannus autem, ut Bertharius apud Acherium tom. XII Spicilegii pag. 239 et seq. docet, Virodunensem ecclesiam, postquam hanc, quae praece a Sancti nostri obitu seu ab anno 762 duodecim annis vacarat, annis viginti quinque moderatus fuisset Petrus Italicus, gubernandam accepit, quinquorundem deinde annorum spatio prudentissime gubernavit, ut adeo anno 802 episcopi munere adhuc Virodunensibus praefuerit. Quapropter, cum ex dictis sacrum S. Magdalveii cadaver probabilis anno 802 de terra fuerit levatum, id sub Leone III, summo Pontifice, et sub Austranno, Virodunensium antistite, accidisse referens Wasseburgius minime est carpendus, veritatisque etiam probabilis ejus congruit narratio. Atque haec sunt, quae in primam Sancti nostri translationem observanda habui; ad aliam jam progredior. Hugo Flaviniacensis in secunda Chronici sui Virodunensis parte, in qua, quod res aeo suo seu saeculo XI gestas dumtaxat ibidem tractet, fidem ex dictis longe potius meretur, apud Labbeum Bibliothecae novae Mss. pag. 165 refert, Richardum (de hoc apud nos tom. II Junii actum est) ab Heimone, Virodunensium antistite, anno 1004 ordinatum fuisse Vitoniani in civitate Virodunensi monasterii abbatem, ac dein, postquam a venerabili hoc viro vocam, eamque priori seu antiqua ampliore ac elegantiore praefato monasterio seu abbacie ecclesiam fuisse exstructam, pag. 164 narravit, ita deinde pag. seq. subjungit: Edificata igitur nova ecclesia majori ambitu et elegantiori

opere, necessarium fuit, ut corpora quorundam sanctorum pontificum transmutari debuissent.

121 Tunc corpus sancti Madelvei incorruptum repertum est, et in cripta sanctae Mariae sub altari in vase marmoreo decenter repositum. En adeo alteram Sancti nostri translationem; quae dum facta est, sacrum ejus corpus iterum, teste Hugone, repertum est incorruptum. Haec porro Sancti translatio, utpote post novam ecclesiam, uti ex Hugone intelligitur, a Richardo jam abbate, qui anno ex dictis 1004 ad hanc dignitatem primum fuit evehctus, Vitoniano monasterio exstructam facta, ante annum 1004 non evenit: hanc autem etiam post annum 1046 factam non esse, fas est colligere ex iis, quae Hugo Flaviniacensis in secunda iterum Chronici sui parte apud Labbeum tom. cit. Bibliothecae pag. 489 memoriae prodit. Etenim ibidem, narratis praedicti abbatis Richardi sepultura ac obitu, sic scribit: Requiescit autem (Richardus abbas) in cripta subterranea ante altare sanctae Dei Genitricis Mariae et S. Joannis Evangelistae, et super eum majus altare S. Petri stabilitum est. In eadem cripta sub altare praefatum S. Mariae sanctus requiescit Madelveus, ac eodem patre nostro (Richardo nimirum) ibidem transpositus et reverenter tumulatus. Ita Hugo, luculentissime sane docens, Sancti nostri translationem, a translatione proximae memorata utique non diversam, a Richardo, Vitoniano abbate, fuisse peractam. Quam ob rem, cum anno 1046, uti iterum Hugo apud Labbeum tom. cit. pag. 490 testatur, vita functus sit Richardus, Sancti indubie, qua de hic sermo est, translatio post annum 1046 facta non fuerit. Jam vero cum haec translatio, qua Sancti corpus e tumulo seu potius mausoleo antiquo in novum, id est, in vas marmoreum sub altari sanctissimae Dei Genitricis altare (vide utrumque Hugonis textum jam proxime recitatum) fuit transpositum, secundum jam dicta etiam ante annum 1004 facta non sit, consequens fit, ut inter annum 1005 et 1047 eveniret

D
inter annos
dein 1005 et
1047 in vas
marmoreum
translatum

122 Ceterum nihil suppetit praeterea, quo propius ac tandem determinem tempus, cui innectenda sit secunda haec Sancti translatio. Hujus, quod mirum videri potest, ne verbo quidem meminit in sua Lotharingiae Historia Calmetus; verum, ubi priorem, quae ex dictis anno 802 probabilis facta est, translationem tom. jam saepius cit. col. 346 narravit, verbis Gallicis, Latine a me redditus, ita subjungit: Tunc (cum scilicet Sancti, quadraginta dumtaxat annis defuncti, prima facta est translatio) fuit illud (sacrum Magdalveii cadaver) capsae inclusum, populi que venerationi expositum; verum anno mcdlxxvii Matthaeus, abbas S. Vitoni, novam ei (S. Magdalveo videlicet) capsam multo pretiosior confici fecit, fuitque in hanc illius corpus translatus. Haec Calmetus; qui, quamquam quidem secundam jam memoratam Sancti translationem silentio involvat, tertiam tamen, ejus alibi mentionem invenire non quivi, opportune nos docet. Fuerit porro capsae seu thecae, in quam tunc, cum haec facta est, Sancti corpus illatum ait, ex argento verosimillime constructa. Etenim Wasseburgius, qui, quod tamen mirum est, duarum posteriorum, quas ex Hugone et Calmeto jam proposui, Sancti translationum ne verbo quidem mentionem facit, hasque proinde ignorasse videtur, in suo de Gallicae Belgicae Antiquitatibus Opere, quod anno 1849 typis vulgavit, fol. 155 verso memoriae prodit, quadagesimo post obitum Sancti anno factum esse, ut sacrum ejus cadaver, repertum incorruptum, in capsam argenteam, uti tum adhuc cernebatur, ab Austranno, Virodunensium episcopo, fuerit illatum. Erat ergo Wasseburgii aeo seu saeculo sexto decimo sacrum Magdalveii corpus capsae argenteae inclusum; quod cum saeculo XI (vide, quae num. 121 dicta sunt) in vas dumtaxat marmoreum e loco, in quo ante jacuerat, a Richardo abbate fuerit illatum, capsae argenteae, cui Wasseburgii aeo includebatur, verosimillime non ante, contra ac num. 119 sentit Wasseburgius, sed post Sancti translationem, a Richardo abbate factam, fuerit confecta.

125 Quam ob rem, cum post hanc a Richardo saeculo

ac tandem
pretiosiori
capsae anno
1477 fuit in-
clusum:

F

A *seculo undecimo factam translationem nova Sancto hierotheca præter capsam, in quam anno 1477 sacrum ejus corpus translatum, verbis proxime recitatis tradit Calmetus, fuisse exstructa non inveniatur, hæc verosimillime fuerit ea ipsa capsula argentea, cui Wasseburgii ætate Sancti corpus exstabat inclusum, ac proin capsula pretiosior, quam, teste Calmeto, anno 1477 Sancto confici fecit Matthæus, S. Vitoni abbas, verosimillime fuerit ex argento constructa. Atque hæc sunt, quæ de variis Sancti translationibus commemoranda habui. Porro Virodunenses insigne suam in Sanctum venerationem non tantum tribus jam memoratis, quibus sacras ejus affecerunt exuvias, translationibus probare, verum etiam cultu Officioque ecclesiastico, quo ejus quotannis recolere memoriam, hodieque adhuc verosimillime recolunt. Et festivæ quidem huic luci quartam Octobris diem, qua Sanctus migravit ad Dominum, quondam consecrarent; verum dubito, an, mutatione quapiam facta, Sancti festum in quintam Octobris diem hodie non differant. Etenim Calmetus in Lotharingæ Historia tom. I, col. 546 Sanctum quinta Octobris die apud Virodunenses coli affirmat, atque hinc forte factum est, ut, cum Magdalveum quinta Octobris die olim etiam apud Virodunenses cultum fuisse, ex errore putaret, hac illum pariter die obisse, litteris ibidem contra Hugonis aliorumque omnium scriptorum fidem perperam mandavit. Attamen, cum Calmetus in rebus, quas de Sancto nostro scribit, ubique, uti ex supra dictis facile colliges, omnimodæ accurrationis laudem haurit meretur, S. Magdalveum hodie non quarta, sed quinta Octobris die a Virodunensibus coli, pro certo asseverare non ausim. Utut sit, Sancti eadem memoratæ quartam Octobris diem olim apud Virodunenses fuisse consecratam, certum est atque indubitatum.*

124 Etenim apud nos exstat Breviarium Virodunense, quod anno 1623, et Missale item Virodunense, quod anno 1854 typis notatur excusum; ex ambo-
bus autem hæc monumentis constat, Sanctum tunc, cum typis fere excusa, ad quartam Octobris diem apud Virodunenses cultum fuisse. Etenim ad hanc diem in Missali quidem Missa de S. Magdalveo, in qua tamen hic nihil sibi habet proprium, dicenda proponitur; in Breviario autem recitandum præscribitur novem lectionum Officium, in quo hæc omnes Sancto sunt propriæ, atque ex ejus Actis, per Hugonem Flaviniacensem descriptis atque huic Commentario subjiciendis, omnes de promptæ, uti ex facta illarum cum his collatione manifestum evadit. Jam vero, cum hæc ita sint, certum fit, non tantum Sanctum olim ad quartam Octobris diem cultu Sanctis Officii ecclesiastici recitatione festique annui celebratione deferri solito Viroduni fuisse affectum, verum etiam cultum illum satis esse antiquum. Et vero multo etiam is, quam bina jam producta documenta indicent, est antiquior. Intelligitur id iterum ex secunda Chronici Virodunensis parte. Etenim in hac Hugo Flaviniacensis apud Labbeum tom. Bibliothecæ Novæ Mss. jam sæpissime cit., pag. 190 factum esse refert, ut Rodulfo, qui tertius a Richardo supra memorato monasterium S. Vitoni sub sæculi xi finem moderatus est, mente sæpius volenti, scireque aventi, an Richardus ille suus decessor tantæ quidem, quantæ putaretur, sanctitatis fuisset, visio in somnis, cum ad illius pernoctaret sepulchrum, fuerit oblata, qua angelum sibi viderit adstantem atque hæc audiverit dicentem: Diu te cogitatio tua morosa curiositate detinuit, ut scires, cujus meriti hic, cujus sepulchro adsistis, esset, et ne te diutius fatigandum protrahat, missus sum hæc tibi expedire

125 Duo sunt in hac cripta quiescentes, et diem Domini, quo duplici stola remunerentur, expectantes, hic abbas Richardus, et confessor Christi præcipuus Madalveus, cujus vos festivitatem suo tempore et die devotis, ut dignum est, honoratis officiis; utpote quem Deus in numero Sanctorum suorum et sorte Justorum adscivit. Et iste quidem digne in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transit Justorum. Hic autem, cujus adsto

sepulchro, pari vobis nec minori devotione venerandus in terris, quem pari sorte, nec inferiori gloria, Deus decoratum sublimavit in cælis. Multa sanctitatis ejus fama in terris, quam tamen nec ad medium nostis, quia Vir gratia Dei inluminatus humilitati studuit et vilitati, nec actus suos prodere maluit, sed occultare. Sed noveris, quia magnum patronum et Deo carissimum præmisistis, et quæ de eo dicuntur, vera sunt, quamquam ampliora dici possent. Placeat tibi devotio filiorum ejus erga memoriam ejus et quæ tibi missus a Deo refero, hac ipsa die omnibus in commune edicto, ut gaudeant de felici successu patris, quem habent suffragatorem et devotum interventorem in cælis. Tu itaque, his de beato Viro agnitis, viam, quam cœpisti, ne deseras, mortificationi carnis, humilitati, vilitati et castimonie invigila, lucrandis animabus operam da, ut cum hoc et aliis doneris beatitudine æternæ jocunditatis.

126 Hæc Hugo, veluti Rodulpho, monasterii Viroduniani sub sæculi xi finem abbati, ab angelo in somnis dicta, proponens; quamquam autem vel ex eo, quod sæculi x et xi scriptores in credendis confingendisque visionibus ac prodigiis mire fuerint proclives, merito possit ambigi, an Rodolpho vere fuerit, quam Hugo memorat, cælestis oblata visio, e verbis tamen, quæ hic scriptor, upote qui non serius quam sæculi xii initio floruerit, veluti ab angelo prolata refert, fas est colligere, S. Magdalveum festivitatem quotannis, verosimillime quarta Octobris, Viroduni sæculo xi et xii, cum Hugo Flaviniacensis floruit, devotis officiis, ac proin verosimiliter sacrosancti Missæ sacrificii celebratione, Officioque ecclesiastici recitatione fuisse honoratam. Cultum ergo Sanctis deferri solitum, festumque Officio ecclesiastico celebrandum diu etiam ante sæculum xvi, ut supra asserui, Viroduni nactus est S. Magdalveus; quod pariter ei diu etiam ante ipsum sæculum undecimum obtigisse, verosimillimum mihi vel idecirco apparet, quod ut supra vidimus, et miraculis ab obitu patris, frequentibus hinc ad tumulum suum populi concursu illustratus, ac deinde quadragesimo dumtaxat, postquam obiisset, anno de terra summa veneratione fuerit levatus.

AUCTORE
C. B.

eruitur, a sæculo xi, ac multo etiam citius fuit affectus.

E

VITA

auctore Hugone, Flaviniacensi abbate,

Ex Chronico Virodunensi apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ Mss.

CAPUT I.

Sancti natales, studia et virtutes in juvenute, clericatus susceptus, promotio ad sacerdotium, ad abbatis munus, ac deinde ad episcopatum; gesta hujus initio.

Anno igitur ab Incarnatione Humani a Verbi

Sanctus Viroduni natus est.

a

b

c

d

e

f

Lugubris rerum in Gallia Belgica statutus.

ACTORE
HUGONE FLAV.

latii, qui Majores domus dicebantur, manebant. Qua praefectorum licentia crevit morum insolentia, adolevit dominorum crudelis potentia, nec defuit invidia, quae pessumdedit regnorum jura. Inflatur unus adversus alium, invadit quisque nomen regium. Hac crescente discordia, urbes depopulantur, ecclesiae incenduntur, ministeria divina detrahuntur, monasteria virorum diruuntur, puellarum deluduntur, et cuncta vastantur: fuitque illo tempore non minor in ecclesiis gemitus, quam Decianis, Diocletianisque temporibus *g*. Quo turbine Virdunensis civitas exagitata, defuncto Agronio episcopo, diebus multis mansit vacua pastore viduata *h*.

*Litteris im-
buendus tra-
ditur ac ma-
gnus*

g 5 His diebus ablactatus almus puer Madelveus religiosus viris traditus est litteris imbuendus *i*, quarum elementis brevi datis memoriae, dedit operam intelligere praecepta artis Grammaticae, per quae vera agnoscere, vitia quiret vitare. Posthac tribunal ascendit Rhetorica: sed quia rhetor est traditor eloquentiae, eloquentia vero sine sapientia nimium obest plerumque, prodest numquam: omnia exercitatione dicendi, in rectissimis atque honestissimis studiis rationis omnem suam consumpsit operam, studium rectae rationis ad divina, studium honesti officii referens ad humana. Hinc res omnes, quae in dictis et factis et in toto mundo aguntur, decem esse intelligens, quae Praedicamenta dicuntur, argumentorum fucos et syllogismorum perplexiones sagaci animo discrevit, et in eis aciem sui docilis sensus ad unguem exercuit.

*in his facit
progressum.*

B 4 Intrat ex hoc quadrivium, ubi cubos Arithmeticae, sonos Musicae, modos Geometriae, radios Astronomiae perspicaci percipiens mente ad perfectionem duplicis thesisi: id est, theoriae pervenit et practicae. Puerilibus igitur annis, ut patriarcha Jacob, simpliciter domi transactis, pulsabat adolescentiae fores proficiens et placens tam Deo, quam hominibus. Sane post flores Rhetoricos ac angues syllogismicos, Scripturae divinae ingreditur campos, ubi audiens ab Apostolo: Omnis, qui caste vivit, templum est Spiritus sancti; item in Apocalypsi: Qui mulieribus non sunt coinquinati, hi sequuntur Agnum, quocumque ierit *k*, statim primariam suam aetululam Christo Domino consecravit; illi toto animo placere ac servire gestiens, qui est pars et hereditas ejus, cogitansque vias suas, convertit pedes suos in testimonia Jesu, quaerens videre bona Domini in terra viventium.

*Fit clericus,
totumque se
virtuti addicit.*

C 5 Adeptus tandem clericatus honorem, accepit a Domino benedictionem, et misericordiam a Deo salutarem: quotidiano siquidem propectu ibat de virtute in virtutem, latam et spatiosam viam, quae ducit ad mortem, horrens, artam et angustam, qua itur ad astra, sequens, confixit timore Domini carnes suas, mortificans membra sua cum vitiis et concupiscentiis, spiritu ambulans, desideria carnis non perficiens, misericordiae operibus studens, vigiliis et jejuniis corpus affligens, orationi insistens vel meditationi inserviens, aures ab auditione mala coercens, oculos a vanitate avertens, odor bonus Domino in omni loco esse satagens, os suum a multiloquio et vaniloquio custodiens, manus ab omni munere excutens, consilium opusque suum ad Dominum semper convertens, in omni actu suo Dei, non suam, gloriam quaerens.

*Sacerdotio
suscepto, mo-
nasterii S. Vi-
toni abbas*

Vivebat studiis Adolescens justus in istis, Ordinibus sacris respondens moribus aptis.

6 Post haec ad majora conscendens presbyterii honorem electus accepit, justificatus obtinuit. Constituitur itaque unanimi assensu, electione omnium, rector et abba ecclesiae S. Vitioni *l*, quam et studio spiritualis exercitii, et rebus temporalibus melioratam, exemplo et doctrina ad divini famulatus amorem accendit. Fuit enim humilitate praecipuus, caritate diffusus, prudentia mirabilis, sobrietate laudabilis, justitia insignis, fortitudine spectabilis, et licet cunctos dignitate praecelleret, erat tamen obedientia cunctis subditus, patientia probatus, forma factus gregi ex animo, ut in eo subditus

quisque agnosceret, quam sibi vivendi normam D assumeret.

7 Haec de eo fama ubique ferebat, hic rumor omnium in ore continuus erat, Madelvei pietas, ejusque probitas lustrabat patrias, replebat plateas, aedes pulsabat palatinas. His praecurrentibus nunciis, cunctorum votis in pontificatu eligitur Virdunensis urbis *m*. Quod licet timore Dei plenus omni conamine rejecerit, totoque adnisi recusaverit, multorum tamen sententia, Deo gratia praecedente, praevaleuit, ac una cleri populi concordia episcoporum judicio dignus in cathedra pontificali exaltatus, benedictione firmatus, unctione sacratur. Regebat tunc Romanam Ecclesiam Stephanus secundus, Francis vero principabatur Pippinus, Caroli Tuditis *n* filius, ex Majore domus et praefecto palatii rex constitutus *o*, a quo Chrodegandus abba, vir egregius et omnibus effereendus praconis in palatio praefati Caroli nutritus, ejusque referendarius, ab ipso et Francis omnibus electus Romam missus est, ut praebatam Stephanum Papam ad Gallias, ut cunctorum vota anhelabant, evocaret *p*; quod et fecit, a quo etiam in pontificem Mettensis ecclesiae, adstante rege et populo consecratus pallium promeruit cum nomine archiepiscopi *q*....

*ac dein Vir-
dunensis crea-
tur episcopus.
Tunc Metensi
ecclesiae Chro-
degandus: m*

8 Tullensibus quoque praerat Godo venerandus episcopus *r*, qui immunitatem civitatis et recuperationem chartarum igne consumptarum apud praefatum regem Pippinum suae adquisivit ecclesiae. Inter hoc beatus Madalveus virtutum radiabat decore, et dignitatem pontificalem bonorum operum adornabat nitore. Quod officium, quamvis rudis acceperit tempore, aptus accessit assueta bonitatis ubertate. Instabat praedicationibus, firmabat plebem benedictionibus, incitabat ad meliora sacris exhortationibus, quod dicebat verbis, monstrabat exemplis. Erat tunc civitas ipsa insectatione barbarica bellis attrita, obsidionibus fatigata, calamitatibus repleta, templa Domini in ea polluta, sanctuaria exusta, ministeria violata, officia diurna vel nocturna neglecta.

*Tullensi au-
tem praerat
Godo. Luctuo-
so in statu*

9 Clerici alii fugati, quidam necati, qui remanserant multa paupertate addicti plus propriis seu terrenis, quam celestibus studebant negotiis *s*. Hoc respectu Vir Domini amaro cum esset animo, posuit spem suam in Domino, clamans illi spiritu humiliato: Omnia, quae fecisti nobis, Domine, in vero judicio fecisti; quia peccavimus tibi et mandatis tuis non obediimus. Cui mox Dominus: Invoca me, inquit, in die tribulationis, erum te et honorificabis me. Ad ille humili prece: Deus meus, misericordia mea, tu es refugium meum a tribulatione, quae circumdedit me, exultatio mea, erue me a circumstantibus me angustiis et filiorum necessitatibus. Nec mora consolatio ex ore veritatis affluit. Primum, inquiens, quaerite regnum Dei et justitiam ejus, et omnia adicientur vobis. Tunc ille gratulabundus: Auditui meo, ait, Domine, dadis gaudium et letitiam, et exultabunt ossa humiliata.

*Virdunum
Magdalveus
invenit: s*

10 Gressu ergo celeri ecclesiam intravit, clerum populumque advocavit, judicia Domini vera innuit, crimina vel peccata alterutrum confiteri monuit, fructus dignos poenitentiae facere suavit, ecclesiam frequentare, orationibus cum lacrymis incumbere, laudes Domini cum silentio et reverentia audire, eleemosynas pro posse libenter dare, hospitalitatem sine murmuratione servare, discordantes ante solis occasum ad pacem redire, pacem falsam non dare, gehennam timere, vitam aeternam sperare praecipit et docuit. Clericos deinde regulariter vivere, septies in die laudes Domino dicere, et noctu ad confitendum illi surgere, ecclesiastica sanctione instituit, victumque illis quotidianum de propriis, prout potuit, ordinavit *t*.

*gregem hinc
ad virtutem
exstimulat.
clerum refor-
mat,*

11 Curiam interea adiit, Pippino, qui ex auctoritate Stephani Papae ex praefecto palatii rex constitutus fuerat *u*, vastitatem urbis, calamita-

*novasque ac-
quirat ecclesie
sua possessio-
nes.*

A temque plebis, quam regendam susceperat, innotuit, auxiliumque ab eo ex regali largitione quasivit et obtinuit. Collatione siquidem fidelium quædam prædia suscepit, Wasnaum scilicet seu Warnunci curtem *x*, Ramisbatium *y* etiam, aliaque quamplurima, quæ Chartis manu propria inseruit, quas et regis annulus roboravit, et ecclesia Virdunensis ex tunc non amisit *z*. Civibus præterea regis munificentia non defecit, clerum lætificavit, ecclesiam ornavit, remuneratum Pontificem gaudenti populo representavit. Multa autem erant, quæ eum erga ipsam ecclesiam diligendam, promovendam et ampliandam accendere debebant, videlicet Pepponis episcopi in Carolum Tuditem patrem suum amor profusus, gratuita fidelitas et in tempore seditionis contra Rainfredum, Francorum principem, ipsius Caroli æmulum indivisa laboris et periculi subeundi dualitas, pro quo etiam idem Peppo multa perpressus est adversa *aa*.

aa
Hæc in calamitatem, in qua erat, a Carolo Martello,

bb

12 Sed quiddam eum specialius ad dilectionem, redintegrationem et communem tuitionem omnium ecclesiarum impulit, quod non abs re videtur in laudem hujus Patris nostri huic opusculo innectere, ad comprimendum tumorem regum et principum *bb*, et ut evidentiùs agnoscat, quæ fuerit causa desolationis Trevirensis et Virdunensis ecclesiarum. Qui igitur historias legerunt et veterum scripta rimantur, hujus Caroli Tuditis actus et prælia noverunt, qui ideo Tudites appellatus est, quod est malleus fabri, quia sicut malleo universa tunduntur ferramenta, ita ipse contrivit omnia regna sibi vicina. Per viginti septem enim annos, quibus principatum obtinuit sub regibus Dagoberto Juniore, Chilperico, Theoderico, Clotario, Childeberto et Childerico *cc*, postquam de manu Rainfredi Majoris domus in regno Francorum per multa bella eundem principatum sustulit, tanta clade omnia regna sibi vicina, id est, Saxoniam, Bavariam, Provinciam usque Massiliam, Wasconiam, Frisiamque contrivit et Alamannicam, ut multæ ecclesiæ usque in hodiernum diem desolationem sui factam sub eo lugeant, et tribulationis ipsius calamitatem obliterare in se nulla vetustate prævaleant.

cc
qui militibus suis ecclesiarum bona dedit,

15 Tanta enim profusione thesaurum totius aerarii publici dilapidatus est, tanta dedit militibus, quos Soldarios vocari mos obtinuit, qui ex omnibus mundi partibus causa questus ad eum concurrerant, quorum genus infestum et improbum tempore ejus sumpsit initium, ut non ei sufficeret thesauri regni, non deprædatio urbium, non multimodæ vastationes regnorum exterorum, non expoliatio ecclesiarum et monasteriorum, non tributa provinciarum. Ausus est etiam, ubi hæc defecerunt, terras ecclesiarum diripere, et eas commilitonibus illis contradere. Postremo non est veritus ipsos episcopatus laicis dare, fautoribus videlicet suis et consentaneis, adeo ut archiepiscopatus Trevirensis et Remensis Milo quidam tonsura clericus *dd*, moribus, habitu et actu irregularis laicus, multo tempore pessumdans obtinuerit; Viennensem quoque et multos alios episcopatus per terras diversas possiderent laici; ut historiæ referunt, et per manum laicam investiti: si qui erant episcopi, aut ei omnino favebant, aut res ecclesiasticæ diripiebantur, aut certe illis obeuntibus, in locum illorum neophytus quilibet, et, quos canonicæ sanctiones non recipiunt, substituebantur *ee*.

ee
fuerat conjecta.

14 Ab hac autem direptione civitas illa quantumcumque immunis erat, quæ ei favebat, vel quæ ei adiutorium præbebat; cui enim innitebatur, illam persequosque a se suisque tuebatur. Hinc est, quod inter innumeras, quas attriverat, Virdunensem tempore Pepponis episcopi prædiis auxit, quia Peppo idem, ut superius relatum est, in tempore dissensionis et partibus ejus favit, et familiarius illi servivit *ff*. Verumtamen, illo defuncto, quod alia patiebantur, et eadem quoque experta est. In tantum autem vastitate præfata

Ociobris Tomus II.

Trevirensis metropolis afflicta fuit, ut, pro multimoda ejus calamitate et conculcatione vacante ea, Mediomatrici civitatis *gg* præsules postmodum fungerentur archiepiscopi dignitate et nomine. Vastata quoque et dissipata Lugdunensi et Virdunensi provincia aliquot annis sine episcopis utraque fuit ecclesia *hh*. Wiliarius enim Viennensis, qui Austroberto successerat, videns Viennensem ecclesiam indecenter humiliari ob cladem Saracenorum Septimaniæ et Viennensi et Lugdunensi provinciis imminentium, laicis sacrilege et barbære res sacras obtinentibus, relicto episcopatu, monasterium Agaunense expetiit, ubi et vitam venerabilem duxit, et hoc in tempore Stephani Papæ, qui Zachariæ successerat. Rexit autem post eum Viennensem ecclesiam Bertericus, cui successit Paulus *ii*.....

AUCTORE
HUGONE FLAY.
99

hh

ii

ANNOTATA.

a Verbum, pro nobis incarnatum, non humanum est, sed divinum. Quamquam autem Hugo illud hic vocet humanum, hoc tamen ab eo, utpote qui hæresi. Verbi divinitatem negante, non fuerit infectus, non ex mentis pravitate, sed ex solo sufficientis accuracionis defectu factum putato.

b Sanctum probabilius anno circiter 742 Virodunensium creatum esse antistitem, § 5 Commentarii prævii contra Hugonem, ejusque sequaces ostendi.

c De Sancti parentibus, loco et tempore natali Commentarii num. 11 et seqq. actum est.

d Perturbate admodum hic loquitur Hugo, sibi que ipsi in designando tempore, quo totam bellis Belgicam arsisse ait, videtur contrarius. Spectatis enim, quæ præmittit, respicere videtur ad tempus, quo Sanctum vel natum vel ætate jam crescentem exhibet, aut etiam ad Virodunensem cathedram scribit promotum; spectatis vero, quæ subjungit, bellicos illos tumultus, quibus flagrant Belgica, referre videtur ad illud decennale circiter temporis spatium, quod ab anno 742, quo Childericus III, e stirpe Merovingica postremus, Francorum rex regnare incepit, usque ad annum 752, quo hic princeps fuit exauctoratus, medium effluit. Verba Hugonis consideranti, res evidens evadet.

e Childericus III Francorum rex, auctoritate, non Stephani, sed Zachariæ, Romani Pontificis, interveniente, fuisse videtur exauctoratus. Adi Henschenium nostrum in Diatriba de Tribus Dagobertis lib. m. § 6, Papebrochium in Paralippomenis ad Conatum de Pontificibus Romanis, Pagium in Criticis ad annum 751 num. 4 et seqq., aliosque scriptores, de Childerici exauctoracione Pipinique ad regnum Francicum promotione tractantes.

f Quam verum id sit, a Papebrochio loco cit. et a Pagio in Criticis ad dictum annum num. 1 et 2 probatum invenies.

g Hæc, quæ hic tradit Hugo, referenda potius videntur ad tempus, quo Carolus Martellus rerum in Francia est potitus, quam ad tempus, quo Childericus sub Pipino Brevis, duntaxat adhuc majore domus, regem umbratilem egit.

h Demochares, Chenutius, alii que, num. 29 Commentarii prævii nominati, tempus, quo Virodunensis sedes ab obitu Agronii seu Agroini vacavit, triennio definiunt; verum sedem illam, si anno, ut notant, 752 vita functus sit Agronius, diutius vacasse, ex eis, quæ § 5 disputata sunt, verosimilius apparet.

i Quoniam S. Magdalveum, quem Hugo (adi Comment. num. 17) anno 711 natum affirmat, teneræ adhuc ætatis puerum, litteris imbuendum traditum fuisse, a scriptore illo hic (videtis Commentarii num. 20) significatur, fuerit secundum Hugonem verosimiliter id factum, cum Sanctus ad annorum circiter septem ætatem jam pervenisset, ac proin tunc, cum jam majoratum domus in Austrasia (hunc enim anno 715 adeptus est) obtineret Carolus Martellus, de quo rerum summa adversus Rainfredum, Neustriæ majorem domus, confligeret. Quapropter, cum per voces his diebus biographus seu Hugo tempus illud, quo lugubrem fuisse rerum in Francia statum, verbis proxime præcedentibus scripsit, indubie hic designet, quæcumque his de ecclesiarum

AUCTORE
HUGONE FLAV.

ecclesiarum incendio, de monasteriorum eversione, aliisque calamitatibus memorie prodit, manifeste refert ad tempus, quo Carolus Martellus rerum potitus est; ut adeo, spectato tempore, ad quod ea (vide dicta ad lit. d.) etiam jam antea retulit, perturbate admodum Hugo loquatur.

k Cum textus sacri, quos subinde in medium adducit Hugo, e Scriptura plerumque ad verbum deprompti non sint, quibus hujus illi locis habeantur, annotare visum non est.

l Quo circiter tempore verosimilius id factum sit, Commentarii prævii num. 25 edocui.

m Pro anno, quo circiter hoc factum sit, adi Comment. præv. § 5.

n Tudes seu tudites significat fabri malleum; Carolus autem, Pipini Brevis pater, appellatus fuit Martellus seu Tudites, quod, ut fabri tudite seu malleo ferrum, ita ille hostes in præliis ense contuderit. Paulo aliter Hugo infra loquitur.

o Hugo ex opinione, qua Sanctum anno 755 Virodunensium creatum fuisse antistitem, arbitratus est, has notas chronicas suppeditat; verum hæc in opinione nostra, qua Sancti ad sedem Virodunensem promotionem anno circiter 742 innectimus, deferendæ sunt, cum Pipinus Brevis, de quo hic sermo, ad Francorum solum, et Stephanus II ad Pontificale culmen ante annum 752 non fuerint eveci.

p Apud nos tom. I Martii, ad sextam mensis hujus diem, de Chrodegando, Metensium episcopo, qui die illa ut Sanctus colitur, actum jam est; ex iis autem, quæ ibidem de sancto hoc antistite in Commentario historico § 2 et 5 disseruntur, veritati liquet esse consona, quæ huc usque de illo memorie hic prodit Hugo. Verum hic scriptor deinde etiam indicat, Chrodegandum a Stephano II, in Galliis existente, consecratum fuisse Metensium antistitem; hoc autem a vero indubie alienum est. Etenim Stephanus II ante annum 755 in Galliis non venit; tunc autem Chrodegandus jam ab anno circiter 742 Metensium fuerat episcopus, uti in Operis nostri Commentario proxime cit. num. 7 traditur, atque ab eruditissimis omnibus admittitur. Porro, quamquam quidem proinde Chrodegandus a Stephano, in Galliis existente, non fuerit Metensium consecratus episcopus, ab eo tamen, quod etiam addit Hugo, archiepiscopi nomen, imo etiam pallium et potestatem consecrandi episcopos accepisse videtur. Ad Pagium in Criticis ad annum 766, num. 7.

q Quædam hic, quod ad institutum nostrum non faciant, omittenda duxi; iis autem, cur aliquot insuper præter Chrodegandum Metenses episcopi tulerint archiepiscopi nomen, rationem reddit Hugo; remne acu tangat, ex Pagio in Criticis ad annum 766, num. 8 intelligit.

r Calmetus in Episcoporum Tullensium Catalogo, quem tom. I Historiæ suæ Lotharingicæ præfixit, notat Godonem jam anno 755 fuisse Tullensium antistitem; quod si adeo, ut hic Hugo indicat, Tullensium ecclesiam tunc, cum jam Francorum rex esset Pipinus, adhuc gubernarit, præfuerit sane Godo Tullensi ecclesiæ, cum Sanctus noster anno circiter, ut opinamur, 742 Virodunensem moderandam accepit.

s Cum Sanctus in tam lugubri statu, uti hic tradit Hugo, ecclesiam suam invenerit, vel hinc concludendum videtur, eum proxime a Caroli Martelli obitu anno circiter 742 aut certe diu ante annum 755 Virodunensium creatum fuisse antistitem. Anno enim 755, quo hoc factum scribit Hugo, ecclesiæ Virodunensis res, cum tunc decennio circiter partim Carolomannus, partim Pipinus majoratum-domus in Austrasia gessisset, lugubri adeo loco fuisse non videntur. Hæc iis adde, quæ de anno, quo Sanctus creatus sit episcopus, § 5 disputata sunt.

t Biographus hic indicare videtur, novum quoddam vitæ genus clero Virodunensi a Sancto fuisse præscriptum; qua de re quid sentiendum sit, Comment. præv. num. 41 exposui.

u Fuit quidem Pipinus a Stephano II, qui anno 755 venerat in Franciam, Francorum rex unctus; verum is princeps fuerat jam antea, inter-

veniente Zachariæ Papæ auctoritate, diademate D Francico insignitus. Vide dicta ad lit. e.

x In geographica episcopatus Virodunensis Tabula, quam Historiæ suæ Lotharingicæ tom. I præfixit Calmetus, quatuor circiter aut quinque leucis horariis a Viroduno Occidentem versus ad Arolam fluvium vicus occurrit, nomine Vraincourt; diversus forsitan hic non est a vico, qui hic vocatur War-nunci-curtis.

y Vicum, qui nomine huic sit satis affinis, in Tabulis geographicis invenire non quivi; vicus tamen, qui hic vocatur Ramisbatium seu Ramisbaccium, ab antiquis idem esse asseritur, ut ait lib. II Antiquitatum fol. 151 Wasseburgius, cum vico, qui modo appellatur Rambercourt.

z De prædiis, quæ ecclesiæ suæ impetrasse Sanctum, hic refert Hugo, uti etiam de tempore, quo hoc factum sit, Commentarii prævii num. 42 et quatuor seqq. fuse disserui.

aa Neustrasii ægerime tulerant, Pipinum Heristallium, hominem Austrasium, æque in Neustrasia atque Austrasia obtinere majoratum-domus. Hinc pars illorum, cum hic princeps anno 714 excessisset e vivis, adversus Theudoaldum, ejus ex filio nepotem atque in majoratum-domus successorem, cui Plectrudis avia Austrasique adhærebant, arma assumpsit; cum autem anno 715 profligatus fuisset Theudoaldus, pauloque post obiisset, apud Neustrasios (adi Pagium in Criticis ad annum 715 num. 2 et 5) Ragnfredus seu Ragnifredus, aut etiam, ut ab aliis scribitur, Ragenfredus constitutus est major-domus, resque Austrasiane in summo versabantur periculo. Verum interea Carolus, Pipini Heristalli ex Alpaide filius, postea Martellus dictus, e custodia, in qua a noverca Plectrude detinebatur, feliciter elapsus, fractos Austrasiorum animos erexit, sævissimoque Ragnifredum simul et Chilpericum II, quem Ragnifredus et Neustrasii in Dagoberti III, Francorum regis, anno etiam 715 vita functi, locum suffecerant, bello appetiit, cui tandem hi, ut Francorum historici passim tradunt, secundo ac tertio profligati succubere. Caroli porro partibus (vide verba num. 57 Commentarii ex Berthario, Virodunensium antistitem historico, recitata) favit Peppo, Virodunensis episcopus ordine vigesimus.

bb Respicit hic indubie Hugo ad creditam olim, qua S. Eucherio, Aurelianensi episcopo, revelata fuerit Caroli Martelli ob direpta usurpataque, ut putabatur, ecclesiæ bona damnatio, cælestem visionem. Hanc enim mox infra narrat.

cc Carolus Martellus, uti inter eruditos satis convenit, ab anno 715 ad annum usque 741, cujus mense Octobri obiit, per annos vixit sex mensesque sex majoratum-domus gessit; verum toto illo tempore rex, nomine Childerbertus, Francorum solum haud occupavit; Childericus autem III, quem hic haud dubie memorat Hugo, in eo ante annum 742, quo jam obierat Carolus Martellus, sedere non capit. Hugo ergo in regibus, sub quibus majoratum-domus gesserit Carolus, enumerandis hic errat.

dd Milo hic memoratus anno 715, uti inter eruditos convenit, sedem Trevirensis invasit, ac dein anno 717, cum S. Rigoberto, Remensis archiepiscopo, fuisset a Carolo Martello in exilium pulsus, sedem etiam Remensem usurpavit. Anno porro 755, cum venationi vacaret, ab apro percussus miserrime interiit.

ee Vide, quæ de plerisque, Carolo Martello ab Hugone hic imputatis, Commentarii prævii § 5 adduxi in medium.

ff Videsis quæ ad litt. aa in fine jam dicta sunt. gg A Julio Cæsare aliisque antiquioribus Lotharingiæ urbs, quæ recentioribus Meto dicitur, Mediomatrice vocatur.

hh Ado in Chronico ætate sexta sic habet: Vastata et dissipata Viennensi et Lugdunensi provincia, aliquot annis sine episcopis utraque ecclesia fuit; videtur adeo ex hoc Adonis loco, quæ hic de Virodunensi et Lugdunensi ecclesiis scribit, Hugo deprompsisse, Viennensique ecclesiæ Virodunensem substituisse;

A substituisse; quod etiam concludendum videtur ex iis, quæ de Wilhario, Viennensi archiep., mox subdit, ex Adonis Chronico, ætate cit., pariter desumpta. ii Sammarthani Gallie Christianæ tom. I, p. 797, Claudius Robertus, alique, quos viderim, omnes Berterico successorem sufficiunt non Paulum, sed Proculum. Porro subditur hic ab Hugone visio jam supra memorata, qua S. Eucherio, Aurelianensi episcopo, Caroli Martelli damnatio fuerit revelata. Verum, cum visio illa modo ab eruditissimis, nec immerito, habeatur pro commento, proluxa admodum Hugonis de illa verba, quæ præterea ad institutum nostrum etiam non conducunt, satius duxi in Sancti, quam hic edo, Vita omittre, uti et nonnulla alia, quæ ad Sanctum nostrum pariter non spectant.

CAPUT II.

Sanctus diæcesim lustrat, templa collapsa instaurat, res ecclesie suæ sedulo curat, hisque compositis, Hierosolymam peregrinatur.

B Igitur Sacerdos eximius, episcopum * pastoralis sollicitudine circumiens, ecclesias, in quibus non erant locis, extinxit *, dirutas vel inveteratas restauravit, ministeria divina ordinavit, plebes salutari doctrina edocens, et episcopali benedictione sacricis chismatis * unctione confirmans. Ipsam autem ecclesiam beati Vitoni, cui ante perceptam Pontificatus gratiam pastor et rector institutus fuerat a, tanta semper dilectione coluit et proxit, ut curam ejus, etiam sumpto episcopatu, non dimitteret: quin potius omni eam conamine, et divinis famulatibus illustrem reddidit, prædiis quoque et ecclesiasticis utensilibus ampliavit. ob prædecessorum suorum ibidem quiescentium beatam memoriam, a quibus nec corpore, nec spiritu volebat disjungi, sed in loco requiei eorum optabat consepeliri.

monasterio S. 16 Dedit ergo eidem ecclesie de suo proprio Vitoni munificum se præbet, alique in id b c

C sancti corporis hæredes essent perpetui. 17 Cujus exemplum sequutus et beati Patris amore ductus Grimbertus possessor et ipse fundi ipsius, et hæreditarii juris particeps, quidquid in eodem loco possidebat, basilicæ sancti Vitoni condonavit in mensis, campis, oleis, pratis, pascuis, concisis, silvis, aquis, aquarumque exitibus et decursibus. Qui, exinde postmodum precaria d facta, res ipsas a beato Viro jure beneficiario recepit, denominato censu viginti librarum olei singulis annis in festivitate sancti Vitoni ad luminaria ecclesie ejus, in qua preciosus idem confessor requiescit, præscripto etiam spatio, quo Sanctus ea deberet meliorata recipere. Quod testamentum precariæ beatus Pontifex et Abba auctoritate sua firmavit anno tertio regni Carolomanni, qui fuit frater Caroli Magni, die Calendarum Julii anno ab Incarnatione Domini dclxx. Indictione viii e.

e 18 Ceterum Aquitania sanctitatis ejus accepit magnalia, illius sæpe grossibus lustrata, lacrymis rigata, doctrinis roborata, et miraculis glorificata. Res quippe, quas Viridunensis ecclesia antiquitus in ipsa regione possedit, frequenter visitabat, et Vitas seu Miracula prædecessorum suorum Pontificum secum ferebat, ut per illorum merita res illas liberius possideret, vel pagensibus dominatio carior, subjectio esset humilior. Fuerunt autem res istæ: Abbatia sancti Amantii in Rotena urbe

cum appendiciis, fiscus etiam Regius Maderniacus, et alius Puliniacus nomine, donata servitorum sancti Petri et sancti Vitoni usibus ipsius beati Amantii largitione f.

19 Anno vero ordinationis suæ xiii, qui erat Dom. Incarnat. dclxv g, delata sunt ab urbe Roma per venerabilem Grodegandum Mettensem archiepiscopum corpora sanctorum Gorgonii, Naboris et Nazarii, a successore Stephani Paulo Papa sibi concessa nono Papatu sui anno, et sequenti anno uterque decessit a sæculo Indictione quinta, et Grodegandus in monasterio, quod Gorzia dicitur, quod ipse construxerat, tumulatus veneratur, ubi postea positum est corpus sancti Gorgonii anno post obitum ejus quarto, videlicet anno Incar. Dom. dclxxviii, regnantibus jam post Pippinum filiis ejus Carlomanno et Carolo h. Dum igitur multiplici virtutum flagrare desiderio, incidit ei cogitatio ad sepulcrum vitæ Principis Hierosolymam pergere peregrinando.

20 Festinavit itaque implere voluntaria exhibitione, quod mente concepit divina inspiratione. Dumque in administratione itineris necessaria quæque prævidentur, principalis ecclesia, peccatis exigentibus, igne apprehenditur ac sæviente incendio succenditur.

Turbantur plebes, tolluntur ad æthera voces, E Unus in urbe dolor, communis civibus horror. Tunc mens Madelvei in diversa rapitur, spiritus anxiatur, corque turbatur. Tandem in se reversus, illiusque memor proverbii: Non est magnus magnum putans, quod ruunt ligna et lapides, et moriuntur mortales; temporale damnum patientur tulit, ac statim in meliorem statum reparare fabricam jussit. Conventione porro facta cum artificibus, deputatisque custodibus, et ordinatis necessariis sumptibus, suadet, precatur, imperatque opus inchoare maturius, accelerare attentius, explorare diligentius.

His ita collatis datur alternatio votis.

21 Præparantur sumptus ac vehicula tanto itineri necessaria, eliguntur comites amore Christi ferventes, in prosperis humiles, in adversis fortes. Favor Metropolitani queritur, assensus provincialium episcoporum petitur, nec negatur. Tristantur tanti comparis absentia, lætantur de ejus justitia, precantur, illi adesse Christi præsentiam, non defore Spiritus Sancti gratiam. Benedictionem rogant rogati, salutant salutati. Eorum demum consilio ordinatur ecclesia, commendatur plebs commissa. Sic accepta benedictione, et data, exit novus Hospes in cordis lætitia.

22 Fulcitur cuneis, quos nectit amor pietatis: Fletus ora rigant, singultus pectora quassant. Flet pius ipse gregem prospectans flere sequentem: Compulsi, ut redeant, illi ferventius instant, Ora, manusque pedes stringunt, mulcetque gementes.

Ingeminatur Ave, Salve, felixque Valeto. Vixque posthæc multis precibus elapsus eorum manibus iterum firmat eos benedictionibus, monens et deprecans sollicitius divinis invigilare cultibus, ac animarum salutem querere propensius. Sic tandem eos commendans Domino, graditur aggere publico, fretus Dei auxilio i.

23 Itaque emensa nativa Gallia, post aspera ac devia Alpium itinera exceptit eum Italia deducens Romam ad Apostolorum limina: ubi per diversa martyrum cœmeteria quærens orationum juvamina, pernactavit vigiliarum instantia, frequentius beati Petri revisens oratoria. Præsidebat eo tempore Romanæ Ecclesiæ Adrianus k, vir Apostolicus, cui nunciatus est Madelveus sacratissimus peregrinus, benigne est ab eo exceptus, benignius diebus multis retentus, benignissime probata ejus voluntate, cum Apostolica benedictione dimissus.

24 Prætergressa ergo Nursiæ provincia l, suscepit novum Hospitem Campania m, quem exinde amplexa est in Gargano n Archangeli ecclesia, cujus

ACTOR
HUGONE FLAV.

f
compositis
deinepiscopa-
tus sui rebus,
Hierosolymam
petere statuit,
g

h

reque ipsa,
postquam ec-
clesiæ suæ ca-
thedralis re-
dificationi
prospexit,
E

gregemque vi-
cinis episcopis
commendavit,

iter illud sus-
cipit,
F

i
Romam, ubi
benigne a Pon-
tificis excipi-
tur,

k

l

m

n

Campaniam
et Apuliam
prætergres-
sus, mari se
committit,

AUCTORE
HUGONE FLAY.

o

tempestatem
exortam se-
dat,

* l. ceu

p
Constantino-
polim appellit,
q
r

* l. xenia, i. e.
dona hospit-
busdari solita.

lustrata quo
deinde Epheso,
Hierosolymam
tandem dela-
tus, loca sacra
invisit.

s

t

Honorifice ex-
cipitur a loci
patriarcha,
u

x
qui ne San-
ctum, ut sta-
tuerat, apud
se retineret,
divinitus mo-
nitus,

cujus pro foribus aliquantis excubans noctibus confortatur Angelicis consolationibus, exilaratur divinis revelationibus. Præstolabatur eum gaudens Appulia o, vulgante fama ejus sanctitatis insignia : quem ut vidit, mirata proclamavit cum Psalmista : Sicut audivimus, ita et vidimus. Post diversa autem locorum diverticula pontica ingreditur lit-
tora. Hinc turbidi imminent fluctus, procellosi occurrunt spiritus. Suscipiunt Madelveum ponti-
ficem peregrinum vita religiosum, innocentia glo-
riosum. Dat naulum navigio, credens se maris periculo pastus celesti sacrificio.

25 Protelatur navigatio multorum dierum cur-
riculo. Instat Sacerdos prædicationibus, informat nautas doctrinis salutaribus. Continuis jejuna-
tibus, vigiliis pernoctat et orationibus. Cum vero die quadam assuetum nautæ concinerent celeuma, garrulitateque perstropere nautica, tempestas oritur repentina. Navis autem mediis jactabatur fluctibus, suisque solvebatur compagibus. Turbatis cunctorum animis, ablata spe salutis, sola suberat formido mortis. Tunc Præsul beatissimus, non sorte dejectus velut Jonas fugitivus, sed sanctitate conspicuus, cui * probatus Domini servus, voce omnium rogatus pulsat cælum singulibus, vocat Christum gemitibus. Illico cælum ejus patuit præ-
cibus, et oratio ad supernos pervenit auditus. Nec mora aeris serenitas, marisque redit tranquillitas, ac animorum jocunditas p.

26 Inde Byzantium q lætantes tenuerunt por-
tum. Constantinopolitanum in illis diebus regebat imperium Constantinus cum Irene matre r in rebus bellicis strenuus, in cultibus divinis devotissimus. Hic accipiens, justum advenisse Madelveum, quæ-
rere et suis conspectibus præsentare præcepit in-
ventum. A quo multa audiens utilia, suæque saluti proficua, ut pro se Dei misericordiam orare digna-
retur, prece quæsit humillima, preciosaque ei offerens xenia*, quæ ille contempsit omnia, optata viæ dimisit eum cum reverentia. Quem Græcia excipiens peregrinum mirata est inter suos Philo-
sophum, extra suos Theosophum. Erat quippe vere sapiens, potens in verbo et doctrina.

27 De ore ejus procedebat mel, dulcedo mellis in lingua ejus, favus distillans labia ejus, ex dul-
cedinesermonis præbens cunctis incendium amoris. Descendit interea Ephesum s orare ad Joannis Theologi sepulcrum, ubi effudit multarum flumina precum circumferens. In principio erat Verbum, reolens et edocens, Verbum caro factum. Inde pervenit Joppem t diversis viæ periculis perquirens tunicas et vestes, et eleemosynas Dorcadis, stu-
pensque cum Petro linteum quatuor initiis de cælo submissum, jussus in eo mactare quadrupedia et reptilia terræ in mortificatione vitiorum, ac manducare, fructus dignos poenitentiae faciendo. Apprehendens posthæc Hierosolymam diu deside-
ratam et jam concupiscenti animo oblatam, introivit in tabernacula ejus, omnem locum sanctum fide et amore frequentans, qui est super omnia, Dominum in eis adorans, sepulcrum Jesu Nazareni crucifixi lacrymarum imbre die quotidie rigans, Christum-
que resurgentem a morte glorificans et adorans.

28 Nuntiatur interea patriarchæ Eusebio u, qui tempore illo sanctam gubernabat Ecclesiam Sion, Madelvei reverentissimi erga Christum devotio, circa loca sancta diurna frequentatio, jugis per-
noctatio, carnis propriæ maceratio. Hic igitur, his auditis, moram pati nesciens in quærendo, in-
ventum amplectitur continuo, miratus in eo vul-
tum angelicum, sermonem modestum, mitem gressum, habitum reverendum. Posthæc introduxit eum in domo matris suæ et in cubiculo genitricis suæ et dedit ei poculum ex vino condito et mustum malorum granatorum.

29 Cumque eum retinere cogitaret diebus vitæ suæ omnibus, revelatione est divina admonitus x, ne propriis intentus aliorum invideret utilitatibus, neu vellet habere peregrinum, quem suspirabant filii patrem angelicum. Hoc tonitruo percussus,

dixit ad eum tremebundus : Voluntatis meæ fuit, D Frater mi, te a me unquam nolle separari : sed quia Deo nequimus reniti, revertere, dilecte mi, egredere et abi post vestigia gregum tuorum, pasce hædos tuos juxta tabernacula pastorum, cape nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur vineas, sub umbra illius, quem desiderasti, sede, qui intro-
dixit te in cellam vinariam, ordinavit in te cari-
tatem, fulciens te floribus, stipans te malis, ac veniat Dilectus tuus in hortum suum et comedat fructum pomorum suorum, læva ejus sub capite tuo et dextera ejus amplexetur te.

50 His dictis, multorum pretiosas Sanctorum reliquias efferens cum calice crystallino opere mirifico sculpto et obtulit, dicens : Accipe, o cara meus, hoc mutui amoris pignus. Annuat Christus Dominus, his ac reliquis Sanctis intervenientibus, ut iterum nos videamus cum gaudio in cælestibus. Tandem ora, manus oculosque alterutrum exocu-
lantes, bona prosperaque sibi imprecantes, ab in-
vicem divisi sunt flentes. Madelveus itaque sepul-
crum Domini locumque Ascensionis, ubi steterunt pedes ejus, iterum iterumque revisens ac deoscu-
lans, nativum solum revisere deliberavit gaudens et exultans, Dominum in adiutorium suum inten-
dere petens et exorans.

sacris cum re-
liquiis calice-
que crystalli-
no donatum
dimittit.

y

E

ANNOTATA.

a Sanctus Virodunense S. Vitoni monasterium, priusquam Virodunensium fieret antistes, abbatibus munere moderatus est. Vide Hugonem supra num. 6 et 7, vel etiam Commentarium § 5.

b In Geographica episcopatus Virodunensis Ta-
bula, Historiæ Lotharingicæ tom. I a Calmeto præ-
fixa, haud procul ab Axonæ fontibus vicum invenio, Riocourt Gallicè nominatum : idemne is forte est cum vico, qui hic Raherei-curtis appellatur?

c Nec fluvius, nec vicus nominis hujus occurrit, nisi forte quis hic Axonam seu Assonam fluvium, vicumque fere cognominem vellet intelligi.

d Quid sit Precaria seu potius contractus præ-
cariæ num. 55 Commentarii exposui.

e Videsis, quæ in has notas chronicas, a bio-
grapho adhibitas, Comment. prævii num. 52 obser-
vata sunt.

f Abbatiam S. Amantii Vitoriano monasterio ab
ipsomet S. Amantio, de quo ad quartam Novembris diem, memoriæ ejus sacram, erit agendum, donatam non fuisse, num. 45 et tribus seqq. probatum in-
venies.

g Annum Christi 765 cum anno tertio decimo ordinationis episcopalis, a Sancto nostro susceptæ, E idcirco hic componit Hugo, quod cum anno 755 ad Virodunensem cathedram statuat promotum. Verum vide, quæ de hac Sancti promotione § 5 disputata sunt.

h Pro his, quæ de SS. Gorgonii, Naboris et Na-
zarii reliquiis, Roma in Galliam a S. Chrodegando, Metensium episcopo, translatis, memoriæ hic prodit Hugo, videsis tom. III Februarii Comment. prævium de B. Joanne, abbate Gorziensi, tom. I Martii Com-
ment. de S. Chrodegando, tom. II Junii de SS. Basilide et Sociis, ac tandem tom. III Septembris prævium de SS. Dorotheo et Gorgonio martyribus Commentarium, idcirco præcipue etiam hic consu-
lendum, quod varii in eo, quos hic admittit Hugo, errores num. 54 accurate notentur.

i Quo circiter tempore iter Hierosolymitanum arripuerit Sanctus, Comment. prævii § 6 utcumque defini.

k Dum Sanctus Roma Hierosolymam peregrina-
tus est, S. Petri cathedram (adi Commentarium præv. num. 61) ibidem probabiliter occupabat Paulus, Wasseburgio memoratus; est autem hic nominis hujus Papa primus, qui ad 28 Junii diem, qua pro-
pterea etiam de eo apud nos actum est, Martyrologio Romano Sancti titulo inscribitur.

l Nursia, urbs Italiæ, inquit Baudrandus, in Sabinis Livio, Ptolemæo et aliis, nunc etiam Norcia,

A Norcia, urbs parva ditionis Ecclesiae in Umbria. Per Nursiam ergo provinciam Hugo hic intelligit non ipsam Nursiam, sed Umbriam, quam verosimillime idcirco, quod Nursiam urbem in se concludat, Nursiam provinciam appellat.

m Provincia hæc est Italiae sub dominio summi Pontificis sita, quæ, quod in se Romam complectatur, Campania Romana, incolis la Campagna di Roma solet vocari.

n Mons hic est, in Apulia Daunia ad mare Adriaticum positus, apparitione et cultu S. Michaelis archangeli celebris. Accurata ejus descriptio tom. VIII Septembris in historico de omnibus Angelis Commentario § 49 suppeditatur; quo propterea curiosum lectorem brevitatis ergo remitto.

o Italiae Meridionalis regio, hodierni Neapolitani regni pars, dupliciter, aut Baudrandus in Geographia, sumebatur ab antiquis, nempe Apulia lata et Apulia proprie dicta; dividebatur autem Apulia propria in Apuliam Peuceciam et Apuliam Dauniam. Quam ob rem, cum mons Garganus, uti ad lit. præced. dixi, in Apulia Daunia situs sit, minus recte Hugo hic insinuat, Sanctum ex monte Gargano petendo Apuliam iter suum Hierosolymam versus promovisse.

p Miraculum hic factum verosimillime vult Hugo; verum adi Commentarii prævii num. 74.

q Adjectivum a nomine proprio Byzantium, quo Constantinopolis, urbs Thraciæ, quæ ex imperatorum Græcorum sede Turcarum tandem regia evasit, quondam vocabatur.

r Constantinus cum matre Irene ante annum 780 imperii Constantinopolitani seu Orientalis habenas non tenuit, uti in Commentario prævio num. 60 docui. Hugo adeo, qui Sancti obitum anno 776 innectit, certissime hic errat.

s Urbs hæc est Asiæ Minoris maritima, quæ comodo in ora maris Ægei et sinus Jonii portu gaudet, sanctique Joannis Evangelistæ gloriatur tumulo.

t Urbs hæc in Palestina ad oram maris Mediterranei sita est, ex eaque Hierosolymam terrestri itinere venit. In civitate illa habitavit mulier, nomine Tabitha seu Dorcas, quæ pauperibus viduis, ut Act. cap. 9 narratur, vestes faciebat et tunicas, atque per S. Petrum Apostolum a mortuis fuit resuscitata. Item in eadem civitate versatus est Petrus, quando ei obigit visio. Act. 10 memorata, qua per lintei, e caelo in terram submissi omniaque animalium genera concludentis, aspectum didicit, gentes esse ad Evangelium admittendas. Ad hanc Petri visionem, et ad Dorcadis in pauperes pietatem occasione civitatis Joppenis, per quam Sanctus Hierosolymam petiit, verbis sequentibus alludit biographus.

u Cum Sanctus Hierosolymam advenit, sanctæ hujus civitatis patriarcha erat non Eusebius, sed Theodorus. Videsis Commentarium num. 63.

x Revelationis hujus fidem penes Hugonem stare volo. Adi Commentarium num. 74.

y Sanctum multas reliquias una cum calice crystallino a patriarcha Hierosolymitano accepisse, testatur etiam Bertharius. Vide Commentarium num. 7.

CAPUT III.

Reliquias in novam cathedralem ecclesiam transfert, totum virginitati et gregi suo se dedit, plures possessiones monasterio S. Vitoni acquirit, in morbum lethalem incidit et moritur.

Sanctus Hierosolymis red-
duz, magna
lætitia Viro-
duni excipi-
tur,

Inde longo ac vario labore itineris redditus est finibus patriis. Recepit Alumnum læta tellus Gallica : occurrit Pastori læta plebs Viridunica : Lætentur cæli et exultet terra, vox consonat urbana et rusticana : fluunt lacrymæ gaudio plenæ, madent lætitia genæ : coronatur civitas : plateas replet hilaritas, ecclesias jocunditas. Pontifex egregius Dei auxilio fultus, Sanctorum reliquiis onustus, intrat ecclesiam devotus, orat Dominum corpore

terræ prostratus. Consurgens episcopalem ascendit thronum, salutatur clerum ac populum, dans omnibus pacis osculum, adjungens benedictionis signaculum.

52 Quisque sua repetit, sacraria Præsul adivit, Pignera deposuit, post hæc sua tecta subivit. Singula perquirat, si pax, si vita salubris : Omnia, quæ voluit, fore prospera protinus audit, Ore Deo grates persolvit, pectore laudes.

Postera die lustrata novæ ecclesiæ fabrica, laudata artificum industria, renumerata * custodum diligentia, ordinat tempus et diem consecrationi habilem, cunctis religione venerabilem a. Quæ ubi illuxit, Præsul cum sacris ordinibus ecclesiastico ritu omnibus exterius, interiorque rite peractis, reliquias Hierosolymitanas in principali absida loco congruis venerabiliter collocavit b.

53 Quæ vero in antiquiori fuere ecclesia, in parte altaris dextera in crypta subterranea decenter composuit. Erat autem hic Præsul beatissimus studio castitatis mundus, abstinentiæ robore validus, doctrinæ dapibus refertus, patientiæ longanimitate humilis, auctoritatis fortitudine erectus, pietatis gratia benignus, justitiæ securitate districtus. Qui pastoralis sollicitudine gregi sibi credito invigilans, alios cælestis doctrinæ verbis erudit, multos religiosæ vitæ exemplis roboravit, plurimos E quoque ab omni infirmitatum molestia curavit, quosdam etiam a demoniacis spiritibus liberavit, omnibusque exemplar et speculum totius sanctitatis se præbuit.

54 Imminente vero resolutionis suæ tempore, cum cognovisset revelatione divina se mundanis liberandum tumultibus, in ecclesia, in qua adoleverat quotidiano virtutum propectu, cui primo pastor et rector institutus, de qua etiam ad pontificum promotus fuit, sepulturæ suæ locum delegit c. Licet enim omnium ecclesiarum insudaret utilitatibus, hanc tamen præ omnibus locis sacris post primam, quæ sedes est episcopalis, coluit, amplificavit et provexit. Quod etiam omnes prædecessores ejus fecisse novimus, utpote qui, exceptis perpaucis, omnis in ea sedem habent requiectionis.

55 Accepit hoc privilegii donum ecclesia ipsa a beato Patre, debito cum honore nominando Sanctino, suo fundatore, primoque Christianæ religionis et nominis apud ipsam urbem doctore, ut post matrem ecclesiam ipsa esset caput omnium Viridunensis diocesis ecclesiarum d, a qua et mater ecclesia ipsa subsistendi accepisset initium : quæ etiam est ab antiquo ab ipsis scilicet nascentis ecclesiæ primordiis cæmeterium episcoporum et reliquorum fidelium Christianorum. Quod privilegium ita permanet et permansit inconcussum, ut in ea fere omnes ejusdem urbis pontifices legantur divinis aptati serviliis, tonsorati, nutriti, edocti, consecrati, excepta ipsa inunctione Pontificalis dignitatis, quam constat esse matris ecclesiæ, et frequentius, qui in ea functi sunt abbatis officio, per virtutum studia inthronizati sunt in solio episcopali e.

56 Et merito veneratur ab omnibus locus ille, merito expetitur, merito diligitur, quem apex tantæ dignitatis attollit, quia, etsi eis, qui illo oraturi conveniunt, qui Domino inibi famulantur, qui corpora sua ob Sanctorum patrocinia illic tumulari precantur, si desunt bona acquisita, per meritum sufficere possunt, quæ a loci fundatore sancto Sanctino, a Sanctis inibi quiescentibus præstabuntur, tamen prout fides petentium merebitur. Attestatur huic nostræ astipulationi domni Bertarii memorialis antiquitas, qui sanctorum Viridunensium Pontificum Acta replicans, basilicæ quoque hujus meminit in hæc verba : Basilica, inquit, in qua prædicti episcopi requiescunt, est in honore sancti Petri constructa, et habet multorum episcoporum sepulcra, et propter hoc multum a fidelibus veneranda f.

57 Huic ergo loco beatus Madelveus anno vitæ suæ penultimo, dono Theuthardi acquisivit res quasdam

AUCTORE
HUGONE PLAY.

reliquias,
Hierosolymis
allatas, in no-
vam ecclesiam
transfert,

* remunerata

a

b

claret mira-
culis,

E

corpori suo
sepeliendo
ecclesiam S.
Vitoni deligit,

c

huicque, quæ
prærogativa,
a S. Sanctino
accepta,

d

F

e
multorumque
episcoporum
sepultura ha-
betur illustris,

f

anno vitæ suæ
penultimo
quasdam

AUCTORE
HUGONE FLAY.
quasdam pos-
sessiones ac-
quirat,
g h
i

quasdam sitas in Virdunensi pago, loco, qui dicitur Oflebris-curtis g, et in fine Bettiliniaca h, in fine quoque Vindelinsae i, quas idem Teutgardus a genitore suo Gunthero sibi relictas jure possidebat hæreditario in terris, mansis, campis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, et basilicam sancti Martini in ipsa villa Bettiliniaca constructam, quæ omnia, sicut habebat et possidebat, sancto Vitono et huic Patri nostro idem contulit, perpetualiter possidenda anno Inc. Dom. DCCLXXV. Indictione XIV. regnante Carolo-Magno anno regni ejus octavo, die quinto Idus Novembris, in ipsa scilicet solemnitate sancti patris Vitoni k. Diligebatur autem ab omnibus totius regni primoribus et ab ipso præcellentissimo rege Carolo, quia et congruum erat, ut quem Dominus persuderat gratia, ab omnibus amaretur.

dumque omni-
bus semper
obsequi stu-
det,

38 Studebat omnibus per omnia placere, non eo modo, quo placetur hominibus, quorum Dominus dissipavit, ossa, ut repleantur confusione ab indignatione ejus, sed illo, quo omnibus per omnia placebat Apostolus, non quærens, quod sibi esset utile, sed multis, ut salvi fierent. Ideo bona conscientia dicere poterat auditoribus suis cum eodem Apostolo: Imitatores mei estote, sicut et ego Christi; qui utique volebat sine offensione esse Ecclesiæ Dei, ita scilicet temperandam docens conversationem, ne quis in ea scandalum pateretur. Sed quid nos in laude ejus tentamus, quod non sufficimus explicare? Ipse enim laus ejus est, qui in Sanctis suis laudabilis est. Quo ergo nos ducit oratio? Quo moras innectimus? Quid felicem ejus e mundo transitum replicare tricamus? Adsit ipse nobis propitius, ut digna fari valeamus, aspiret cordi nostro ejus meritis Spiritus sanctus et nostris infundatur visceribus. Dicamus itaque, quid dederit ipse, de quo loquimur, et quomodo de mundo ad Christum, cui devotus serviebat, migraverit, breviter ipsi indagemus.

miles sacras
consecraturus
aeri dolore
corripitur,
hocque, cum
jam consecra-
tio facta esset,
l

39 Advenerat jam tempus resolutionis ejus, et Beatus ipse ad quemdam episcopi fundum transierat causa conservandarum l ecclesiarum, ubi tactus digladiabili sorte naturæ, acri cepit fatigari dolore. O beatum et vere felicem, qui sciens, imminere transitus sui diem, fatiscens artus spiritui servire coquebat, bonam hanc virtutum suarum consummationem existimans, si in tam pio, tam celebri Dei servitio expenderet, quod reliquum erat attriti corporis virium. Fecerat itaque votis satis. Consecravit namque vici illius ecclesias, et consecratio ipsa viget usque in hodiernum diem. Tanta enim erat tunc et nunc est auctoritas Viri sancti, ut nullus episcoporum, quamvis sanctus, quamvis justus, consecrationem ipsam reiterare, vel immutare audeat, sed perennis est apud cunctos tunc facta dedicatio, et erit perpetualiter.

vehementius
invalenscente,

40 Tota ergo urbe, imo tota regione adstante, et ad verbum oris ejus pendente, sermonem fecit omnibus de ipso festo ecclesiæ, et quia præsentia-liter ibidem Sanctus sanctorum advenerit, cunctis adnuntiavit, atque, ne consecratio reiteraretur prohibuit m. Tandem omnibus valedixit, suumque exitum maturius affuturum, prædixit. O quantus in voce hac luctus omnium! quæ suspiria juvenum! qui gemitus dolentium! Et quis non fletet, ubi tantus Vir suum a sæculo nuntiabat excessum? Quis se cohibere lacrymis, ubi tanta erat destitutio omnium in absentia tanti Patris? Igitur consueta salutis documenta replicans, sequi illis commendans, omnibus benedixit, et, ut Dei memorarentur, ammonuit, et sic, expleto officio, domum rediens languore invalenscente acrius cepit anxari.

inter adstan-
tium gemitus
caelesti Viatico
pastus

41 Dehinc relatus ad ecclesiam, exitus sui præstolabatur horam gaudens, et verba vitæ omnibus annuncians. Plena erat ecclesia lacrymarum, plena gemituum, plena plangentium et dolentium. Solus ipse gaudebat, qui, quo vocabatur agnoscebat, et vocationem suam precibus commendabat. Cum clamarent omnes, Cui nos, Pater, deseris, cui tuas oves desolatas relinquis? Ipse omnium miserabatur,

omnibus compatiabatur, omnes a lacrymis temperare docebat. Nec multo post venit hora Sancto optabilis, grata spiritibus angelicis, mæsta filiis et Servum suum post diuturna præliorum exercitia Christus invitabat ad præmia. Præsentibus ergo ecclesiæ suæ filiis post dulcia vitæ monita, post ultima consolationis affamina Viatico caelesti pastus, pace data omnibus, in bona confessione spiritum Deo reddens, patribus suis est appositus, adeptus optimam partem, quæ non auferetur ab eo, quia in pace fuit locus ejus, et in Sion habitatio ejus.

42 Fuit autem beatus Maduleus a tempore Pippini, qui Ansegiso ortus Carolum Tuditem genuit, in vico Noca-
Villa quarta
Octobris die
excedite vicis,
n
o
p
E
sacrumque
ejus corpus,
cui, dum hu-
matur, binæ
columbæ, caelo
delapsæ, assi-
dent,
* i. e. ingrato
nuncio
* l. affuit

43 Hoc accepto elogio *, civitas tota turbatur, populus omnis mœrore afficitur. Nec mora, omnis ætas, uterque sexus indiscrete corpori obviam ruunt, lacrymarum imbres fundunt, plangoribus aera tidunt. Nec defuere exequiis beati corporis caelestes exequiarum ministri, qui beatum funus, dum suo ambiunt apparatu, odorem dulcissimum sua præsentia exhibuerunt, ut palam cunctis daretur intelligi, advenisse illic ipsum quoque Auctorem suavitatis. Et revera. Ipsa enim clemens afficit * divinitas consolans lugentium lacrymas, notificans, quæ in defuncto pietas, quanta simplicitas, quæ cordis fuerit puritas. Statim namque ut caelo spiritum reddidit, duæ columbæ candidiores nive ab æthere, cunctis videntibus, lapsæ super Crucem quæ ante corpus erat, sederunt, et per omnes exequiarum moras, usque quo sepultura traditum est, manserunt, sicque videntibus illis, iterum poli secreta petierunt g.

44 Cum tanta ergo caelestis exercitus frequen-
q
in ecclesia S.
Vitoni honori-
ficque terræ
mandatur,
r
F
tia curatum est corpus Patris pia filiorum diligencia, et sic cum omni veneratione dignissima delatum est ad ecclesiam beati Petri, Apostolorum Principis r, quæ sita ad Septentrionalem plagam urbis, in qua preciosus Domini confessor Vitonus cum multis prædecessoribus seu successoribus suis requiescit præsulibus sanctis, ubi Officio solemniter ex more celebrato, occurrentibus vicinarum urbium episcopis, terræ est mandatum cum gloria. Felix ecclesia tanti Patris humatione digna! Felix locus tanti thesauri largitione ditatus! Beatum dixerunt populum tanti Pastoris regimine sublimatum, benedictione protectum, miraculis jocundatum. Et enim si gloria ecclesiæ laus doctoris est, quantæ erant, imo quantæ sunt hujus ecclesiæ gloriæ, cujus Doctorem tanta Deus omnipotens approbabat laude? Ecce ad exequias ejus caelestes excubabant ministri, ut agnosceretur in terris, quanta hunc Dominus gloria donasset in cælis.

45 Beata plane exequiarum funera talium testium visitatione digna. Et quid est columbas de caelo venisse, funeri obsequium et solatium præbuisse, iterum cunctis videntibus, cæli secreta petisse, nisi Christum in specie alitis innocue fidelibus populis de morte Patris mœrentibus suamque destitutionem lugentibus patenter ostendere voluisse, illum, cujus funus erat, in innocentia et simplicitate vixisse, sine felle amaritudinis vitam piam, timoratam, circumspectam, sollicitam, societatis Sanctorum avidam, ab omni malitiæ nævo immunem exegisse, et consortia Sanctorum in gloria curiæ caelestis pia devotione meruisse. Accedant adhuc et potiora miracula, glorificetur Dominus in Sanctis suis, qui est mirabilis in operibus suis.
Humato

illudque, dum
ad Sancti tu-
mulum crebro
fiunt miracu-
la,

A Humato enim Patris corpore, ut ostenderetur in caelis semper vivere, ad ostendenda praclara ejus merita fiebant ad sepulcrum ejus divina miracula. Et quia pia Dei clementia illum a puero ob omni inquinamento carnis abluit, mentemque ejus castificans ab illusionem diabolicam potenter defendit, isque sibi mundo corde et casto corpore servivit, ejus post obitum evidenter manifestatum.

quadragesimo post anno de terra levatur.

46 Ut enim ipsius mens inviolata libidine, ita caro mansit incorrupta putredine. Si quidem cum sepulcrum ejus quotidianis virtutum floreret prodigiis et crebris populorum frequentaretur excubiis, erat tamen situm negligentius, quare posceret debita venerationis cultus. Quare dignum duxit tum temporis episcopus clerusque omnis et populus illud mutare decernens. Praesidebat eo tempore Virdunensi ecclesiae Berhardus episcopus s, vir catholicus et religiosus, et in fide sancta nominatissimus, imperante Lothario, Ludovici Pii filio t, cujus regnum fuit Italia cum urbe Roma et parte Franciae, quam Mosa et Rhenus inter se claudunt. Quod cum, uti deliberaverant animo, certarent effosso implere sarcophago, subito illis inestimabilis ostensa est visio. Nam, ablato sepulcri cooperulo, vident cadaver ante quadraginta annos defunctum, velut viventem hominem soporatum, candore liliorum et rubore rosarum perfusum, nulla macula nec aliquo mortis signo fedatum.

atque in praeparato mausoleo deponitur.

47 Quo viso miraculo, odoreque perfusi suavissimo, ceperunt flere pra gaudio, levantesque corpus Sancti cum reverentia et jubilo in praeparato transponunt mausoleo, ubi extunc operatur divinitas, cunctosque Dei medetur pietas. Sopitur omnis ibi infirmitas, fugatur caecitas, erigitur curvitas, roboratur debilitas, omnibus redditur sanitas. Habet jam beatus Vitonus in caelis socium et concivem, quem habuit aliquando in terris alumnus et devotum successorem. Coniunctus est Sanctis in gloria, quibus devotus servivit in hac vita laboriosa. Quaramus et nos eum Patronum et tutorem, et cum reliquis Sanctis pium apud Dominum intercessorem, quem meruimus habere doctorem et veritatis praecorem. Illic ergo positus nos hic orantes exaudiat, teneat et protegat, et quos habet in terris supplices veneratores, obtineat suos in caelis fore concives.

Misera ecclesiastiarum in Francia sub majoribus domus facit

48 Si ergo hujus beati Viri amore ductus diligens lector studiosius cupit addiscere, quo in tempore natus, quove sit ad episcopatum promotus, quot annis ante episcopatum et quot in episcopatu vixerit, et quo hominem exuerit, teneat Chronicam memorialis ejus, et sic per succedentium sibi regum et Romanorum Pontificum tempora, quod quaerit, inveniet. Relatum est superius, quod ante ordinationem ejus per multa dierum curricula absque pastore fuerit plebs Virdunica. Non enim ferebat praefectorum, qui et majores-domus dicebantur, improba licentia, ecclesias uti libertate propria, cum ipsas quoque urbes nimium attriverit, maxime tamen Virdunum, quae, sita in confinio Neustriae et Austrasiae, utrobique incursionibus diripientium patuit et rapinae.

anno demum 735 cessavit, u

49 Duravit haec vastitas per annos complures, a tempore scilicet Theoderici u et principis Ebroini, quorum bestialis et non humana saevitia maculavit regnum Francorum sanguine procerum et magnatorum, usque ad secundum Pipini regis Francorum annum, quo institutus est a Stephano Papa rex Francorum, sicut et praedecessor ejus Zacharias constituerat, qui fuit annus ab Incarnatione Domini dccxii. Tunc primum discussa caligine horribilis turbis nova lux oriri visa est Galliarum populis, et plebes, quae carebant pastore, suum quasque * certant rapere, quo anno inthronizatus est hic Beatus auctoritate Stephani x Papae et Pipini principis laude.

* I. quaeque x

tuncque Sanctus, quadraginta annis natus,

50 Dum ergo referat Chronica, quid fuerit a tempore Pipini, qui Austrasio ortus Carolum Tuditum genuit, usque ad Caroli tempora, teneamus annum ab Incarnatione Domini dccxii, quo Beatus

hic natus Indictione xii y; et sic computando ascendentes habebimus ipsos annos, quibus Pippinus x superavit; annos etiam xxvii, quibus Carolus obtinuit principatum post patrem aa, sex etiam, quibus filii ejus Carlomannus et Pippinus post eum communiter dominati sunt, quatuor quoque, quibus ante unctionem solus principatum obtinuit, ipsum etiam annum, quo in regem elevatus est, et sic summam numeri colligentes inveniemus, quod xlii aetatis suae anno consecratus sit electione superna, eo scilicet anno, quo Pippinus rex constitutus a Papa est bb.

AUCTORE
HUGONE FLAV.
episcopus
creatus est.
y
z
aa

51 Hinc iterum numeratis annis xv, quibus postea Pippinus solus regnavit, et octo annis regni Caroli, quia nono hic Beatus hominem exiit, cum obsideret Carolus Tarvisam, Italiae urbem cc, inveniemus, quod vigesimo quarto pontificatus sui anno pro perituris caelestia et aeterna commutans, in proximo episcopi * fundo, qui dicitur Novavilla, ad Dominum migraverit, quarto Nonas Octobris aetatis suae anno lxxviii. Indictione xv. Epacta xxvii. Anno Pontificatus Adriani Papae sexto, ab Incarnatione Domini dcccxxvii. Constantini et Irenes temporibus, anno regni eorum sexto, uno ante septimam synodum anno dd. Ergo felix Madelwei ortus, felicior vitae cursus, felicissimus fuit occasus praestante Jesu Christi gratia, cui est honor et gloria in saeculorum saecula. Amen.

bb
annoque 777
excessit e vis.

cc

* episcopii

dd

ANNOTATA.

a Indicare hic videtur Hugo, Sanctum, ut primum Virodunum Hierosolymis fuerat reversus, cathedralem Virdunensem ecclesiam, quam reaedificari, discedens jussit, ad apicem invenisse perductam. Verum quid hac de re sentiendum sit, Commentarii num. 76 edixi.

b De reliquiis, a Sancto ex itinere Hierosolymitano relatis, consule num. 73, 77 et 78 Commentarii.

c Vide, quid occasione loci, quem corpori suo sepeliendo S. Magdalyeum, ex itinere, uti ex contextu liquet, Hierosolymitano jam reversum, delegisse, scribit biographus, a nobis in hunc sit scriptorem Comment. num. 79 observatum.

d Bertharius apud Acherium tom. XII Spicilegii pag. 232 in brevi sua Virodunensium antistitem Historia primum hos inter locum concedit S. Sanctino: ex iis tamen, quae ibidem etiam addit, consequi videtur, ut Sanctinus non Virodunensium, utpote quibus dumtaxat ex occasione Evangelium praedicavit, sed Meldensium proprie fuerit episcopus. Adhaec etiam Hugo, cum non episcopi Virdunensis, sed tantum ecclesiae Vitoniana fundatoris titulo Sanctinum hic honoret, fuisse hunc primum Virodunensium antistitem, pro indubitato habuisse non videtur; et sane non immerito, uti intelligitur, ex iis, quae ad 11 mensis hujus diem, quo Meldis colitur S. Sanctinus, quoque proinde de eo in Opere nostro agemus, adducentur in medium. Jam vero, cum res ita habeat, privilegium, quod a S. Sanctino ecclesiae Vitoniana, de qua hic sermo, fuisse concessum, Hugo hic affirmat, minime indubitatum apparet. Quis enim indubitanter credat, S. Sanctinum concessisse, seu potius concedere potuisse, ut Vitoniana ecclesia primum a matre Virdunensi ecclesia seu cathedrali obtineret locum, si huic illi nunquam praefuit episcopus, sed tantum ex occasione Viroduni primum Evangelium annuntiavit? Porro Vitoniana ecclesia S. Sanctini aetate S. Petri nomine erat distincta, posteaque dumtaxat, veteri paulatim obsolescente nomine, a S. Vitono, qui in illa (vide biographum num. 17) jacebat sepultus, Vitoniana cepit vocari. Certum hoc est, cum S. Vitonus diu post S. Sanctinum floruerit, uti palam fiet ex iis, quae ad 9 Novembris diem, quo S. Vitonus Viroduni colitur, disputaturi de hoc Sancto sumus.

e Plures revera ex abbatibus Vitonianis creatos fuisse, uti hic prodit Hugo, Virodunensium antistites, docet nos horum apud Acherium tom. XII Spicilegii Historia,

AUCTORE
HUGONE FLAV.

Historia, a Berthario inchoata atque a nonnullis aliis deinde continuata.

l Liqueat hinc, uti in Commentario num. 9 monui, brevem episcoporum Virodunensium Historiam, a Berthario usque ad ævum suum productam, præ oculis habuisse Hugonem. Verba tamen, quæ ex illa hic recitat, a genuinis Bertharii verbis nonnihil sunt diversa. Hæc enim apud Acherium tom. XII, pag. 254 occurrunt, sicque habent: Basilica siquidem, ubi prædicti (Virodunenses antistes) requiescunt Sancti, in honore sancti Petri Apostoli est antiquitus constructa, quæ etiam pro antiqua dignitate habet multa corporum sepulcra, et propterea a fidelibus cunctis multum est veneranda.

g Vicum hujus aut affinis nominis invenire non valui.

h In Geographica episcopatus Virodunensis Tabula, jam sæpius citata, haud procul a Viroduno Occidentem versus notatur vicus, Bettinville Gallice vocatus. De hoc forte Hugoni hic sermo est.

i Ad Axonam fluxum situs est vicus, qui Gallice Vailli, Latine Viduliacum nominatur. Is ipse forsitan ab Hugone, corrupta nomenclatione, hic designatur. Cum enim locus, qui hic vocatur Vindelinse, in Virodunensi territorio, uti hic ipsemet Hugo indicat, situs fuerit, diversum illum esse puto a Vindelensi seu Vindolensi territorio Bellocacensis pago, de quo ad vocabula Vindolensis pagus in Notitia Galliarum Adrianus Valesius.

k Pro notis chronicis, quibus donationem, monasterio seu ecclesiæ S. Vitoni a Teuthardo, ut narrat, factam, Hugo Flaviniacensis seu Sancti biographus hic signat, videsis Commentarii prævii num. 80, 94 et tres segg.

l Legendum consecrandarum, ut ea, quæ deinde Hugo subjungit, consideranti manifestum evadet.

m Stet penes Hugonem fides omnium, quæ de ecclesiis, a Sancto morti vicino consecratis, adjunctisque, consecrationem hanc comitatis, litteris hic prodit.

n Pipinus Heristallius Ansegisum patrem, Beggam autem, Pipini Landensis filiam, matrem habuit. Genuit porro ex Alpaide Carolum Martellum, qui Pipinum Brevem, primo majorem-domus, ac dein Francorum regem, Caroli Magni patrem procreavit. Certa hæc sunt atque admittuntur ab omnibus, ut saltem a veritate Hugo hic non deviet.

o Vicus hic est, Viroduno haud procul dissitus, cujus qualemcumque num. 1 Comment. dedi notitiam.

p Cum Hugo Sancti quidem nativitatem (vide Comment. num. 11 et 17) anno 711; obitum vero (adi Comment. § 8) anno 776, aut certe anno 777 affigat, Magdalveus secundum hunc scriptorem ætatis suæ anno non septuagesimo sexto, sed sexagesimo sexto obierit. Error adeo hic indubie cubat; hunc tamen, cum Hugonem eundem tam parum sibi constare non autem, librorum potius quam scriptoris hujus vitio puto admissum.

q Videsis de hoc miraculo Commentarii prævii num. 116.

r Hæc postea a S. Vitone Vitioniana fuit nuncupata. Vide dicta ad lit. d, et verba Mabillonii, Commentarii prævii num. 24 huc transcripta.

s Longissime ab episcopo Virodunensi, sub quo Sancti nostri corpus de terra fuit levatum, hic aberat Hugo. Adi Commentarium prævium num. 95.

t En alium adhuc Hugonis hic errorem Comment. num. 118 et 119 expositum.

u Theodoricus III, Francorum rex, de quo hic indubie Hugoni sermo est, fratri suo Childerico II, violenta nece e vivis sublato, in Francorum regnum, quod antea adhuc post fratris Clotharii obitum tenebat, anno 675, uti inter eruditos convenit, iterum fuit suffectus, majoremque domus habuit Ebroinum. Fuerint ergo secundum Hugonem Galliarum ecclesiæ

ab anno 675 ad annum usque 735 misero admodum ac lugubri in statu, multaque ex illis, uti verbis sequentibus indicare videtur, ac in primis quidem Virodunensis, ad præfatum usque annum 735 episcopo caruerint. Atque hinc forte factum est, ut Sancti ad cathedram Virodunensem promotione eodem anno 735 innectendam duxerit scriptor ille. Verum Pipinus Brevis, præcipueque ejus frater Carolomanus, major-domus Austrasiæ, ab anno 742 (adi ad hunc annum Pagium in Criticis) curam habuere, ut res Ecclesiæ meliori statui restituerentur. Ac posterior quidem hic princeps, in cujus majoratu sita erat Virodunensis civitas, pro instauranda, quæ penitus collapsa erat, ecclesiastica disciplina synodum Germanicam I, cui præsedit S. Bonifacius, Germaniæ apostolus, anno 742 celebrari curavit, ac deinde anno 745 concilium Liptinense, in quo (vide ad hunc annum Pagium in Criticis) Abel quidem Remensis, Ardobertus vero seu Arthertus Senonensis constitutus est archiepiscopus. Adhæc S. Chrodegandus anno circiter 742, uti apud nos tom. I Martii in Historico de hoc Sancto Commentario num. 7 docetur, civitatis Metensis, quæ in eodem, in quo Virodunum, sita erat Austrasiæ regno, creatus est episcopus, ut adeo nihil obstat, quo minus Sanctus eodem circiter tempore creatus fuisse credatur Virodunensium antistes, ac proin ut ob calamitates, quæ sæculo septimo et seq. Galliarum ecclesias afflixere, Magdalvei ad sedem Virodunensem promotionem in annum usque 735 differre, Hugo non debuere. Adi etiam Commentarii num. 51 et 58.

x Cum Sanctus anno circiter 742 (vide Comment. § 5) creatus sit Virodunensium antistes, id utique auctoritate Stephani, utpote ante annum 732 ad Pontificale culmen non erecti, factum non est.

y Alibi Sancti nativitatem (videsis Comment. num. 11 et 17) anno 711 Hugo affigit; alterne autem ex his annis, an anterior potius præeligendus sit, quis edicat? Ut sit, Indictio eundem 15, cum qua hic biographus annum 712 componit, nec cum hoc anno, nec cum anno 711 congruit.

z Pipinus Heristallius, de quo hic Hugo, anno 714 vita functus est, uti fert eruditorum prorsus omnium opinio, fuitque proinde in Hugonis opinione Magdalvei nativitati annis circiter tribus superstes.

aa Carolus Martellus, ab Hugone hic designatus, rexit populum Francorum, ut Annalista Metensis scribit, annis xxvi, mensibus vi; Hugo ergo, cum anni incompleti pro completis a scriptoribus subinde non inepte numerentur, annis septem supra viginti Caroli regimen recte hic definit.

bb Pipinus Brevis, anno 741, quo pater ejus Carolus Martellus obiit, majoratum-domus in Neustrasia adeptus, una cum fratre suo Carolomanno, qui tunc quoque Austrasiæ major-domus est factus, Francorum regnum administravit ad annum usque 747, quo Carolomannus, mundo nuntium remittens, monachum induit. Jam vero, cum anni quatuor, quibus deinde Pipinus rerum summam, tam in Austrasia quam in Neustrasia, solo adhuc majoris-domus titulo obtinuit, alterque annus, quo demum Francorum rex est creatus, anno 747 adjecti dumtaxat deducant ad annum 732, sibimetipsi iterum contrarius hic videtur biographus, cum Sanctum quidem vel anno 711, vel anno 712 natum, anno autem 735 ad episcopatum supra scribat promotum.

cc Sanctum obiisse tunc, cum Carolus Magnus, seu principis hujus exercitus, Taroveisam Italiæ urbem obsideret, perperam hic scribit Hugo. Adi Comment. num. 86.

dd Notæ chronicae diversæ, quibus hic annum Sancti emortualem biographus definit, variis iisque manifestissimis laborant erroribus chronologicis, quos Commentarii § 8 majori ex parte notatos invenies.